

Tartalomjegyzék

<i>A konferencia programja -Program konferencie-</i>	3
ING. MÚDRA, ROZÁLIA: <i>Skúsenosti a problémy cezhraničnej spolupráce vregióne</i>	6
ING. MÚDRA, ROZÁLIA: <i>A határon átnyúló együttműködés problémái és tapasztalatai a régióban</i>	10
DR. FURMANNÉ DR. PANKUCSI MÁRTA: <i>Társadalmi integráció és szociális rendszer</i>	15
DR. FURMANNÉ, DR. PANKUCSI, MÁRTA: <i>Spoločenská integrácia a sociálny systém</i>	21
A B.-A.-Z. MEGYEI KORMÁNYHIVATAL MUNKAÜGYI KÖZPONTJÁNAK MUNKATÁRSAI: <i>Hátrányos helyzetű álláskeresők Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, képzésük, munkához segítségük lehetőségei</i>	26
<i>Sociálne znevýhodnení uchádzači o zamestnanie v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe, ich vzdelávanie a možnosti ich zamestnávania</i>	55
ING. SZALAY, ALEXANDER: <i>MA-SLO-W</i>	72

ING. SZALAY, ALEXANDER: <i>MA-SLO-W. Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program. Határon átnyúló és bilaterális együttműködés Magyarországgal</i>	80
DR. HAVASI VIRÁG: <i>Közösségfejlesztés a magyarországi cigány közösségekben</i>	88
DR. HAVASI, VIRÁG: <i>Rozvoj maďarských rómskych komunít</i>	97
DR. ŠIŇANSKÁ, KATARÍNA PHD. (SR): <i>Medzinárodný program YEPP a jeho využitie pri formovaní zmyslu života a pri práci s rómskou mládežou, ako jeden z príkladov dobrej praxe</i>	106
DR. ŠIŇANSKÁ, KATARÍNA PHD. (SR): <i>A YEPP nemzetközi program és ennek felhasználása az élet értelmének formálásában és a roma fiatalokkal való munkában a helyes gyakorlat egyik példaként</i>	121
FÖLDESSY JUDIT: <i>Szociális és gyermekvédelmi ellátások rendszere – panelbeszélgetés</i>	137
FÖLDESSY, JUDIT: <i>Systém sociálnych služieb a služieb súvisiacich s ochranou detí</i>	140
DR. SZABÓ-TÓTH KINGA: <i>Szegénység, munkanélküliség – panelbeszélgetés</i>	143
DR. SZABÓ-TÓTH, KINGA: <i>Chudoba, nezamestnanosť</i>	146
DR. HAVASI VIRÁG: <i>Roma programok – panelbeszélgetés</i>	148
DR. HAVASI, VIRÁG: <i>Rómske programy – panelové diskusie</i>	150

Magyarország-Szlovákia
Határon Átnyúló Együttműködési
Program 2007-2013

Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap

Partnerséget építünk

**„A KASSAI ÖNKORMÁNYZATI KERÜLET ÉS BORSOD-ABAÚJ-
ZEMPLÉN MEGYE SZOCIÁLIS PROBLEMATIKÁJA”**

„SOCIÁLNA PROBLEMATIKA KOŠICKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA A
BORŠODSKO-ABOVSKO-ZEMPLÍNSKEJ ŽUPY”

Időpont: 2012. december 10.

**Helyszín: Miskolci Egyetem C/2-es épület, XXXV.
EA.**

**A konferencia programja
PROGRAM KONFERENCIE**

9⁰⁰ - 10⁰⁰ SAJTÓTÁJÉKOZTATÓ (TÁČOVÁ KONFERENCIA)

10⁰⁰ - 10²⁰ KÖSZÖNTŐK (PRÍVÍTANIE)

Dr. Illésné dr. Kovács Mária (Dékán, Miskolci Egyetem, BTK – Dekan FF,
Univerzita v Miskolci)

Dr. Szabó – Tóth Kinga (intézetigazgató, egyetemi docens, ME, BTK,
Szociológiai Intézet - riaditeľka Inštitútu sociológie, FF, Univerzita v
Miskolci, univerzitný docent)

Mgr. Dr. Zlatica Sáposová (Szlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézete, Kassa - SvÚ SAV - Košice)

10²⁰ - 12⁴⁰ PLENÁRIS ÜLÉS (PLENÁRNE ZASADNUTIE)

Elnök (Predseda): Dr. Szabó-Tóth Kinga (intézetigazgató, egyetemi docens, ME, BTK, Szociológiai Intézet - riaditeľka Inštitútu sociológie, FF, Univerzita v Miskolci, univerzitný docent)

10²⁰ - 10⁴⁰ Ing. Rozália Múdra (A Kassai Önkormányzati Kerület nyugalmazott vezetője - bývalá riaditeľka Úradu KSK)

* ***Skúsenosti a problémy cezhraničnej spolupráce v regióne*** (A határmenti együttműködés tapasztalatai és problémái a régióban)

10⁴⁰ - 11⁰⁰ Dr. Furmanné dr. Pankucsi Márta (főiskolai docens, ME, BTK, Szociológiai Intézet - nstitút sociológie, FF, Univerzita v Miskolci, univerzitný docent)

* ***Társadalmi integráció és szociális rendszer*** (Spoločenská integrácia a sociálny systém)

11⁰⁰ - 11²⁰ Lórántné Orosz Edit (igazgató, B.-A.-Z Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja - riaditeľka, Úrad práce župy B.- A.- Z.)

* ***Hátrányos helyzetű álláskereső Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, képzésük, munkához segítségük lehetőségei*** (Uchádzači o prácu zo znevýhodnených skupín obyvateľstva v župe B.- A.- Z., ich odborná príprava, možnosti pomoci pri ich hľadaní práce).

11²⁰ - 11⁴⁰ KÁVÉSZÜNET (OBČERSTVENIE)

11⁴⁰ - 12⁰⁰ Ing. Alexander Szalay (A Család- és Munkaügyi Hivatal önálló referense - Kassa - Samostatný referent Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, Košice)

* ***Vývoj nezamestnanosti v regióne, popis a poslanie slovensko-maďarského projektu MA – SLO – W.*** (A munkanélküliség alakulása a térségben, a szlovák – magyar MA – SLO – W ismertetése és küldetése)

12⁰⁰ - 12²⁰ Dr. Havasi Virág (egyetemi adjunktus, ME, BTK, Szociológiai Intézet - Inštitút sociológie FF, Univerzita v Miskolci)

* ***Közösségfejlesztés romák körében*** (Komunitný rozvoj medzi Rómami).

12²⁰ - 12⁴⁰ Dr. Katarína Šiňanská, PhD. (egyetemi adjunktus, Szociális munka Tanszék, BTK, Pavol Jozef Šafárik Egyetem, Kassa - odborný asistent, Katedra sociálnej práce, FF, UPJŠ Košice)

* ***Medzinárodný program YEPP a jeho využitie pri formovaní zmyslu života a pri práci s rómskou mládežou ako jeden z príkladov dobrej praxe*** (A YEPP nemzetközi program és ennek felhasználása az élet értelmének formálásában és a roma fiatalokkal való munkában a helyes gyakorlat egyik példaként)

12⁴⁰ – 13⁴⁰ EBÉDSZÜNET (OBED)

13⁴⁰ – 15⁰⁰ PANELBESZÉLGETÉSEK (PANELOVÉ DISKUSIE)

- 1. Szegénység, munkanélküliség** (B/2-es épület, I. emelet 116-os terem)
(Chudoba, nezamestnanost')
A beszélgetés moderátorai (Moderátor diskusie):
Lórántné Orosz Edit (igazgató, B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal
Munkaügyi Központja - Központja - riaditeľka, Úrad práce župy B.- A.- Z.)
és
Dr. Szabó-Tóth Kinga (intézetigazgató, egyetemi docens, ME, BTK,
Szociológiai Intézet - riaditeľka Inštitútu sociológie, FF, Univerzita v
Miskolci, univerzitný docent)
- 2. Szociális és gyermekvédelmi ellátások rendszere** (B/2-es épület, I.
emelet 115-ös terem)
(Systém sociálnej starostlivosti a ochrany detí)
A beszélgetés moderátora (Moderátor diskusie):
Földessy Judit (intézményvezető, Miskolci Családsegítő Szolgálat,
Regionális Módszertani Központ és Gyermekjóléti Szolgálat Megyei
Módszertani Központ - vedúca inštitúcie na ochranu rodiny v Miskolci,
Regionálne metodické centrum a Župné metodické stredisko služby
starostlivosti o deti)
- 3. Romák, romaprogramok** (B/2-es épület, II. emelet 217/a terem)
(Rómovia, programy pre Rómov)
A beszélgetés moderátora (Moderátor diskusie):
Dr. Havasi Virág (egyetemi adjunktus, ME, BTK, Szociológiai Intézet -
Inštitút sociológie FF, Univerzita v Miskolci)

15¹⁵-16⁰⁰ A PANELEK ÖSSZEFOGLALÁSA, A KONFERENCIA ZÁRÁSA

ZHRNUTIE PANELOV, ZÁVER KONFERENCIE

Skúsenosti a problémy cezhraničnej spolupráce v regióne

Predkladaný odborný príspevok podáva prierez aktivít Košického samosprávneho kraja pre rozvoj cezhraničnej spolupráce a jeho účasť v Programe cezhraničnej spolupráce Maďarsko – Slovenská republika na obdobie 2007 – 2013.

Program cezhraničnej spolupráce schválila Európska Komisia 20. 12. 2007. Cieľom programu je pokračovať a ďalej stavať na iniciatívu z obdobia 2004-2006 a dosiahnuť zvýšenie úrovne hospodárskej a sociálnej integrácie v maďarsko-slovenskej prihraničnej oblasti. V sedemročnom období sú k dispozícii finančné zdroje vo výške 176,5 miliónov EUR z grantov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a sú poskytované na podporu posilnenia hospodárskej konkurencieschopnosti, zvýšenia sociálnej a kultúrnej súdržnosti medzi ľuďmi a komunitami, zlepšenia dostupnosti a komunikácie v prihraničných regiónoch a na podporu ochrany prírodných hodnôt. Takto ponúkané možnosti významne dopĺňujú aktivity a zdroje štátne, ale aj zdroje samosprávnych krajov, miest a obcí, civilnej sféry a relevantných inštitúcií.

Aktívne zapojenie orgánov územnej samosprávy, miestnej štátnej správy, tretieho sektora a predstaviteľov podnikateľskej sféry do budovania a rozvíjania spolupráce vytvára systém dlhodobu spolupracujúcich subjektov a stáva sa predpokladom dlhodobej úspešnej cezhraničnej spolupráce.

Cezhraničnú spoluprácu je potrebné chápať širšie, nielen cez projekty Programu cezhraničnej spolupráce SR – Maďarsko, ENPI.¹ Hospodársko-sociálna zaostalosť prihraničných oblastí svedčí aj o komparatívnej nevýhode vyplývajúcej z územnej polohy. Cezhraničná spolupráca je nástrojom na postupné eliminovanie nevýhod prihraničných oblastí. Budovanie infraštruktúrnych podmienok musí byť sprevádzané zmenami postoja hlavných účastníkov spolupráce, odbúravaním nedôvery, uznania a uvedomenia si vzájomných záujmov, budovania náležitej inštitucionálnej štruktúry, budovania dlhodobých cezhraničných partnerstiev a koordináciou už na úrovni plánovania. Program cezhraničnej spolupráce značnou mierou prispieva k realizácii aktivít smerujúcich k zvýšeniu úrovne ekonomickej a sociálnej integrácie prihraničných oblastí. Program je financovaný z EFRR² doplnený o prostriedky štátneho rozpočtu SR a rozpočtu žiadateľov. Na území

¹ European Neighbourhood and Partnership Instrument

² Európsky fond regionálneho rozvoja

KSK³ a BAZ⁴ je realizovaný vysoký počet projektov v porovnaní s ostatnými krajinami SR a župami v Maďarsku.

Košický samosprávny kraj a Boršodsko-abovsko-zemplínska župa trvalo dosahujú v aktivitách cezhraničnej spolupráce najlepšie výsledky hodnotené podľa počtu úspešných projektov INTERREG⁵- III.A a Programu cezhraničnej spolupráce Maďarsko – SR 2007-2013. Schválené projekty INTERREG III.A 1. výzva: spolu za SR 28 projektov, za KSK 12 projektov v hodnote 3,2 mil. Eur. 2. výzva: spolu za SR 46 projektov, za KSK 17 projektov v hodnote 2,1 mil Eur.

Na území KSK bolo v rámci prvej a druhej výzvy Programu cezhraničnej spolupráce Maďarsko – SR 2007-2013 zrealizovaných 75 projektov⁶ v hodnote 46 mil. Eur. Tento priaznivý trend ďalej pokračuje a už schválené projekty v štvrtej výzve dávajú predpoklad na využitie 60 mil. Eur. Z podporovaných oblastí najviac podaných a aj schválených projektov je v opatreniach Rozvoj spoločného turizmu, Aktivity ľudia ľuďom a budovanie malej cezhraničnej dopravnej infraštruktúry. Úspešné projekty majú indikatívny vplyv, partneri v projektoch pokračujú v spolupráci. 16 obcí a nadácia VITEA (Vidék- és településfejlesztési alapítvány) v závere projektu Abovská turistika bez hraníc založili EZÚS⁷ – a v tejto novej forme sa rozhodli pokračovať v rozvojových činnostiach. Vybudované cesty vedúce cez hranice Skároš – Hollóháza, Kéked – Trstená pri Hornáde vytvorili základnú infraštruktúru pre rozvoj turizmu a nadväzujúcich služieb v oblasti Veľkého Miliča, západomaďarských hradov a značne skrátili čas potrebný na dosiahnutie mesta Košice. Na báze miestnych komunikácií budované, obnovené spojovacie cesty značne uľahčujú každodennú komunikáciu obyvateľov.

Čo sa robilo preto, aby sa tieto kladné výsledky dosiahli:

- Od vzniku KSK je venovaná zvýšená pozornosť využitiu možností vyplývajúcich z cezhraničnej spolupráce. Pri zastupiteľstve KSK pracuje komisia Cezhraničnej spolupráce a cestovného ruchu.
- Vo výkonnom aparáte Úradu KSK je samostatný útvar, ktorý sa zaoberá problematikou cezhraničnej a regionálnej spolupráce, vedie databázu projektových návrhov, námetov získaných z úzkej spolupráce s mestami a

³ Košický samosprávny kraj (KSK)

⁴ Boršodsko-abovsko-zemplínska župa

⁵ Program interregionálnej spolupráce

⁶ 1. Výzva spolu za SR 123 projektov, za KSK 39 projektov (úspešné projekty: Cesta Svätej Alžbety na území Rákócziovcov, Abovská turistika bez hraníc, Vytvorenie spoločných turistických produktov a ich propagácia, Propagácia Slovenského a Aggteleckého krasu, Rozvoj soft turistiky na rieke Bodrog)

2. Výzva spolu za SR 107 projektov, za KSK 40 projektov.

⁷ Európske zoskupenie územnej spolupráce

obcami a ostatnými subjektmi, možnými žiadateľmi podpory z rozpočtu štátu resp. z fondov EÚ. Boli vypracované základné plánovacie dokumenty KSK:

- Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja a Územný plán veľkého územného celku – Košický kraj. Tieto dokumenty boli vypracované a konzultované aj z BAZ župou a v realizácii relevantných častí sa počíta s využívaním daností cezhraničnej spolupráce.
- Inovačná stratégia bola vypracovaná ako spoločná stratégia KSK a BAZ župy s návrhmi na vytvorenie klastrov, na formy a metódy spolupráce pri zabezpečení využívania výsledkov aplikovaného výskumu v podnikateľskej sfére. V cezhraničnom ponímaní bola takáto stratégia vytvorená len na území KSK a BAZ župy.

(Konceptia rozvoja cestovného ruchu, Konceptia rozvoja športu, Konceptia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru, Regionálna koncepcia rozvoja rómskych komunít

Konceptia racionalizácie stredného školstva, Energetická politika

Konceptia využívania obnoviteľných zdrojov energie, Konceptia rozvoja kultúry, Prognóza investičného prostredia, Konceptia transformácie sociálnych služieb, Konceptia rozvoja odborného školstva, Regionálna inovačná stratégia, Stratégia rozvoja ľudských zdrojov, Konceptia odpadového hospodárstva, Stratégia rozvoja vidieka)

Plánovacie dokumenty sú uvádzané z dôvodu, že ide o dokumenty vypracované „z dola“ nie z bratislavského centra, sú schválené zastupiteľstvom KSK ako orgánom zodpovedným za hospodársko-sociálny rozvoj kraja, za efektívne využívanie zdrojov. Sú pravidelne hodnotené, dopĺňané o prípadne nové možnosti resp. problémy v jednotlivých oblastiach života obyvateľov kraja. Sú východiskami pre tvorbu programového rozpočtu kraja a obsahujú odporúčania pre všetky relevantné subjekty pôsobiace v najrôznejších oblastiach ekonomického a spoločenského života. V cezhraničnej spolupráci je efektívnejšie používať komplementárne, vzájomne sa dopĺňajúce projekty. Znalosť záverov týchto dokumentov umožňuje nájsť vhodné oblasti komplementárnych projektov. V rámci Úradu KSK bol pre implementáciu programu vytvorený tzv. Regionálny informačný bod, ktorého kompetenciou je poskytovanie konzultácií pre potenciálnych žiadateľov, napomáhanie pri hľadaní partnerov, participácia pri formálnej kontrole predložených projektov a následne taktiež pomoc pri implementácii projektov. Konzultáciami, organizovaním informačných podujatí pre žiadateľov a následnými školeniami pre konečných prijímateľov, účinne pomáha pri generovaní projektových zámerov ale aj pri úspešnej realizácii projektov.

Košický samosprávny kraj a BAZ župa založili EZÚS pod názvom VIA CARPATIA. Základné právne dokumenty podpísali predsedovia 9. januára 2013 v Košiciach.

Problémy negatívne ovplyvňujúce vývoj spolupráce aj v budúcnosti:

- Zhoršujúca sa finančná situácia samospráv a ďalších potenciálnych žiadateľov.
- Refundálny systém financovanie programu s neúmerne dlhými termínmi uhrádzania oprávnených výdavkov.
- Pretrvávajúca „kampaňovitosť“ pri príprave projektov – neznalosť relevantných plánovacích dokumentov a územných súvislostí, neefektívna, náhodná štruktúra partnerstiev v projektoch.
- Pretrvávajúce nedostatočné kapacity pre plánovanie a implementáciu projektov.
- Neúnosne komplikované administratívne, organizačné a iné postupy v celej štruktúre implementácie Programu cezhraničnej spolupráce.

Návrhy na riešenia:

- Venovať zvláštnu pozornosť na dosiahnutie synergických efektov pri príprave plánovacích dokumentov v období po roku 2013, prípravou koordinačných plánovacích dokumentov a programov.
- Prehodnotiť platné predpisy – systémy v Maďarsku a SR – navrhnúť ich zjednodušenie v smere racionalizácie.
- Využívať nové formy spolupráce – najmä EZÚS.
- Zintenzívniť zapájanie sa do ďalších ETE programov – Transnacionálna spolupráca, Interregionálna spolupráca.
- Intenzívne využívanie mozgového a inteligenčného kapitálu oboch žúp zameraných na podporu nových inovačných technológií a aplikovaného výskumu a ich zavádzanie do činnosti podnikov.
- Na území KSK a BAZ župy úspešne pôsobia regionálne rozvojové agentúry, založené orgánmi samosprávneho kraja a župy a sieť rozvojových agentúr založených mestami, obcami a mikroregionálnymi združeniami a významnou mierou prispievajú aj k rozvoju cezhraničnej spolupráce.

Pre postupné odstránenie vymenovaných problémov v cezhraničnej spolupráci je nevyhnutné vytvoriť podporné zázemie, hlbšie vyanalizovať aká podporná štruktúra by bola schopná zaručiť vyššiu kvalitu projektov, ako šíriť vhodným spôsobom informácie o výstupoch realizovaných projektov. Vytvorenie inštitucionálneho zázemia a dotvorenie legislatívnej a zmluvnej základne, hlavne z pohľadu regiónov je kľúčovým faktorom pre ďalší rozvoj cezhraničnej spolupráce.

A határon átnyúló együttműködés problémái és tapasztalatai a régióban

A tanulmány a Kassai Megyei Önkormányzat tevékenységének keresztmetszetét nyújtja a határon átnyúló együttműködés fejlesztésének területén, valamint bemutatja a megye részvételét a Magyarország – Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Programban a 2007 – 2013-as időszakban.

A Határon Átnyúló Együttműködési Programot az Európai Bizottság 2007. 12. 20-án hagyta jóvá. A program célja folytatni a 2004-2006-os időszak kezdeményezéseit és elérni a magyar-szlovák határ menti övezet gazdasági és szociális integrációjának javulását. A hétéves időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alap pályázataiból 176,5 millió euró anyagi forrás áll rendelkezésre, mellyel a gazdasági versenyképességet, az emberek és közösségek közötti szociális és kulturális összetartás növelését, a határ menti régiók elérhetőségének és kommunikációjának javítását és a természeti értékek védelmét támogatják. Az így felkínált lehetőségek jelentős mértékben javítják a tevékenységet, kiegészítik az állami, illetve önkormányzati, városi és községi forrásokat, valamint a civil szféra és a releváns intézmények forrásait. Az önkormányzat, a helyi hivatalos szervek, a harmadik szektor és a vállalkozói szféra képviselőinek bevonása az együttműködés kiépítésébe és fejlesztésébe az egymással hosszú távon együttműködők rendszerét hozta létre, és előfeltétele a hosszú távú, sikeres határon átnyúló együttműködésnek.

A határon átnyúló együttműködést tágabb értelemben kell használni, nem csupán a Magyarország – Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program, ENPI¹ pályázatai szemszögéből. A határ menti területek gazdasági és szociális elmaradottsága a földrajzi fekvésükből adódó komparatív hátrányról is tanúskodik. A határon átnyúló együttműködés a hátrányok fokozatos leküzdésének eszköze a határ menti térségben. Az infrastruktúra kiépítéséhez szükséges az együttműködők hozzáállásának változása, a bizalmatlanság lerombolása, a kölcsönös érdekek elismerése és tudatosítása, a megfelelő intézményi rendszer létrehozása, a hosszú távú, határon átnyúló partnerségek kiépítése és a koordinálás már a tervezés szintjén is. A határon átnyúló együttműködés programja jelentős mértékben hozzájárul azokhoz a tevékenységekhez, melyek a határ menti gazdasági és szociális integráció

¹European Neighbourhood and Partnership Instrument

színvonalának emelésére irányulnak. A programot az ERFA² finanszírozza, kiegészítve Szlovákia állami költségvetéséből származó pénzeszközökkel és a pályázók költségvetésével. A Kassai Önkormányzati Kerület³ és BAZ⁴ területén Szlovákia többi kerületéhez és Magyarország többi megyéjéhez képest számos projektet valósítottak meg.

A Kassai Megyei Önkormányzat és Borsod – Abaúj – Zemplén megye határon átnyúló együttműködési tevékenységében tartósan a legjobb eredményeket éri el, az INTERREG⁵- III.A és a Magyarország – Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 pályázatokra benyújtott sikeres projektjei számával.

Jóváhagyott INTERREG III.A projektek: 1. pályázati kiírás: összesen Szlovákiából 28 projekt, ebből a KSK részéről 12 projekt 3,2 millió euró értékben; 2. pályázati kiírás: Szlovákiából összesen 46 projekt, ebből a Kassai Önkormányzati Kerület részéről 17 projekt 2,1 millió euró értékben.

A Kassai Önkormányzati Kerület területén a Magyarország – Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 első és második pályázati kiírása keretében 75 projektet⁶ valósítottak meg 46 millió euró összértékben. Ez a kedvező folyamat tovább folytatódik, a negyedik pályázati kiírásban jóváhagyott programoknál, ahol feltételezhetően már 60 millió euró mérhető ki. A leggyakoribb jóváhagyott projektek támogatott területeinél az intézkedések között szerepel a közös turizmus fejlesztése, a határon átnyúló közlekedési infrastruktúra kiépítése és az „emberek embereknek” tevékenység. A sikeres projektek indikátor szerepét töltik be, a projektpartnerek folytatják az együttműködést. 16 község és a VITEA (Vidék- és Településfejlesztési Alapítvány) az Abaúji turizmus határok nélkül elnevezésű projekt zárásakor Európai Területi Társulást⁷ hozott létre – ebben az új formában folytatták tovább fejlesztési tevékenységüket. Az Eszkáros – Hollóháza, Kéked – Abaújnádasd határátkelőkön átvezető utak kiépítésével kialakították az idegenforgalom és szolgáltatások fejlesztéséhez szükséges infrastruktúra alapjait a Nagy-Milic hegy és a magyar várak vidékén, jelentősen lerövidítve ezzel a Kassa város eléréséhez szükséges időt. A helyi utak régi alapjain újjáépített, felújított összekötő utak nagymértékben megkönnyítik a lakosság mindennapi kommunikációját.

²Európai Regionális Fejlesztési Alap

³Kassai Megyei Önkormányzat (KSK)

⁴Borsod – Abaúj – Zemplén megye

⁵Interregionális Együttműködési Program

⁶1. kiírás Szlovákiából összesen 123 projekt, a Kassai Megyei Önkormányzattól 39 projekt (sikeres projektek: Szent Erzsébet útja a Rákócziak földjén, Abaúji turizmus határok nélkül, Közös turisztikai termékek kialakítása és propagálása, A Szlovák-karszt és Aggteleki-karszt propagálása, A soft turizmus fejlesztése a Bodrog folyón)

2. kiírás Szlovákiából összesen 107 projekt, a KSK-ból 40 projekt.

⁷Európai Területi Társulás (ETT)

Mit tettünk azért, hogy a pozitív eredményeket elérjük:

- A Kassai Önkormányzati Kerület létrejötte óta fokozott figyelmet fordítunk a határon átnyúló együttműködésből adódó lehetőségek kihasználására. A megyei képviselő-testület mellett az idegenforgalom és a határon átnyúló együttműködés bizottsága is kifejezi tevékenységét.

- A Kassai Megyei Önkormányzat Hivatalában különálló szervezeti egység foglalkozik a határon átnyúló és regionális együttműködés problémakörével, adatbázist vezet a városokkal, községekkel és más alanyokkal, azaz az állami költségvetés ill. uniós alapok támogatásának lehetséges igénylőivel folytatott szoros együttműködésből származó projekt-javaslatokról, tervekről. Kidolgozásra kerültek a Kassai Megyei Önkormányzat alapvető tervdokumentumai:

- Gazdasági és szociális fejlesztési terv és Kassa megye területrendezési terve. A dokumentumok kidolgozásakor Borsod-Abaúj-Zemplén megyével is konzultáltak, a legfontosabb részek megvalósításánál a határon átnyúló együttműködés adottságait is kihasználják.
- Az innovációs stratégiát a Kassai Önkormányzati Kerület és Borsod-Abaúj-Zemplén megye közös stratégiájaként dolgozták ki, javasolva a klaszterek kialakítását az együttműködés módjaira és formáira, biztosítva a vállalkozói szférában megvalósított felmérés eredményeinek kihasználását. Ilyen határon átnyúló stratégia csak a Kassai Önkormányzati Kerület és Borsod-Abaúj-Zemplén megye területén készült (az idegenforgalom fejlesztési koncepciója, a sport fejlesztési koncepciója, a hagyományos népi kultúra ápolásának koncepciója, a roma közösségek fejlesztésének regionális koncepciója
- a középiskolai oktatás racionalizációjának koncepciója, energiapolitika, a megújuló energiaforrások felhasználásának koncepciója, kultúrafejlesztési koncepció, a befektetői környezet prognózisa, a szociális szolgáltatások transzformációjának koncepciója, a szakoktatás fejlesztési koncepciója, regionális innovációs stratégia, az emberi erőforrások fejlesztésének stratégiája, a hulladékgazdálkodás koncepciója, a vidékfejlesztés stratégiája).

A tervdokumentumokat azért tüntettük fel, mivel „alulról kidolgozott” és nem a pozsonyi központból származó dokumentumokról van szó, melyeket a megyei képviselő-testület a kerület gazdasági-szociális fejlődéséért és a források hatékony felhasználásáért felelős szervként hagyott jóvá. A terveket rendszeresen értékelik és kiegészítik a lakosság életének különböző területeit érintő esetleges új lehetőségekkel ill. problémákkal. Kiindulási pontként szolgálnak a megyei költségvetés programjához, és ajánlásokat tartalmaznak a gazdasági és társadalmi élet különböző területein működő valamennyi jelentős szubjektum számára. A határon átnyúló együttműködés területén hatékonyabb komplementáris, egymást kölcsönösen kiegészítő projekteket

alkalmazni. Ezen dokumentumok végkövetkeztetéseinek ismerete lehetővé teszi a komplementáris projektek megfelelő területeinek megtalálását. A Kassai Megyei Önkormányzat Hivatalában ún. Regionális Információs Pontot hoztak létre a program implementációjára, melynek hatáskörébe tartozik a lehetséges pályázókkal való konzultáció, a partnerek keresésének elősegítése, a beterjesztett projektek ellenőrzése formális szempontból, valamint a projektek implementációjában való segítségnyújtás. Konzultációkkal, tájékoztató jellegű rendezvények szervezésével és tanfolyamokkal segíti a pályázókat, hatékonyan segít a projektek céljainak meghatározásában és a sikeres megvalósításban is.

A Kassai Megyei Önkormányzat és Borsod-Abaúj-Zemplén megye ETT-t hozott létre VIA CARPATIA néven. Az alapvető jogi dokumentumokat az elnökök 2013. január 9-én írták alá Kassán.

Az együttműködés fejlődését a jövőben is negatívan befolyásoló problémák:

- Az önkormányzatok és más potenciális pályázók rosszabbodó anyagi helyzete.
- A programok finanszírozásának refundációs rendszere a jogos kiadások aránytalanul hosszú idejű térítésével.
- A továbbra is fennálló „kampányszerűség” a projektek előkészítésénél – a fontos tervdokumentumok és a területi összefüggések ismeretének hiánya, a projektbeli partnerségek nem hatékony, esetleges szerkezete.
- A továbbra is fennálló, nem elégséges kapacitás a projektek tervezésére és megvalósítására.
- Az elviselhetetlenül komplikált adminisztratív, szervezési és más folyamatok a Határon Átnyúló Együttműködési Program alkalmazásának struktúrájában.

Megoldási javaslatok:

- Fokozott figyelmet fordítani a szinergia elérésére a 2013 utáni időszak tervdokumentációjának előkészítésénél, koordinációs tervek és programok készítésével.
- Átértékelni a hatályos előírásokat – a magyarországi és szlovákiai rendszereket – javasolni a racionalizálás irányába vezető egyszerűsítést.
- Felhasználni az együttműködés új formáit – főként az ETT-t.
- Intenzívebben bekapcsolódni az újabb ETE programokba – Transznacionális együttműködés, Interregionális együttműködés.
- Intenzíven kihasználni mindkét megye gondolati- és intelligenciátőrkéjét, mely az új innovációs technológiák és alkalmazott kutatás támogatására irányul, valamint ezek bevezetésére a vállalatok tevékenységébe.

- A Kassai Önkormányzati Kerület és Borsod-Abaúj-Zemplén megye területén sikeresen működnek a regionális fejlesztési ügynökségek, melyeket a megyei szervek hoztak létre, valamint a városok, falvak, mikroregionális társulások által létrehozott fejlesztési ügynökségek hálózata, ezek jelentős mértékben hozzájárulnak a határon átnyúló együttműködés fejlődéséhez.

A határon átnyúló együttműködés területén felsorolt problémák fokozatos megszüntetése érdekében nélkülözhetetlen a megfelelő háttér kialakítása, mélyebben kell elemezni, milyen támogatási rendszer biztosíthatja a projektek magasabb minőségét és azt, hogy hogyan kell megfelelő módon terjeszteni az információt a megvalósított projektek eredményeiről. Az intézményi háttér kialakítása, a jogi és szerződési alapházis kiegészítése főként a régiók szemszögéből kulcsfontosságú tényezője a határon átnyúló együttműködés további fejlődésének.

Társadalmi integráció és szociális rendszer

Ha a mai magyar és a mai szlovák szociális ellátórendszereket akarjuk vizsgálni, valamint össze akarjuk állítani a Kassai Önkormányzati Kerület és Borsod- Abaúj- Zemplén megye szociális mappáját, akkor célszerű a szociális rendszer funkciójából kiindulnunk.

A különböző tudományok, és a különböző szerzők eltérő aspektusokból vizsgálják a szociális rendszert, az ahhoz tartozó szociális intézményeket és a szociális ellátásokat. A jelenlegi helyzet megértését és elemzését hatékonyan szolgálhatja Parsons amerikai szociológus funkcionalista rendszerelméletének alkalmazása. Parsons analitikus rendszerelméletet alkotott, vagyis azt feltételezte, hogy elmélete bármely kor társadalmának elemzéséhez sikeresen használható és nemcsak egyetlen konkrét társadalom leírására szolgál.

Parsons feltételezése szerint minden társadalomban négy alapvető funkció megvalósítására van szükség. Ezeket a funkciókat egymástól elkülönülő alrendszerek tudják hatékonyan megvalósítani. A rendszer és környezet közötti kapcsolat biztosítására minden alrendszerben egy speciális közvetítő mechanizmus, egy médium szolgál. A szociális alrendszer funkciója a társadalom integrációjának biztosítása. A társadalom összetartozásának biztosítása minden korban, minden társadalomban elengedhetetlen. Az integrációt, a kohéziót a közösségek képesek biztosítani. Az egyéneken felhalmozódó feszültségek oldásához nélkülözhetetlenek a társas kapcsolatok. A szociális alrendszer médiuma a befolyás. Vagyis a társas kapcsolatok világában az a meghatározó középponti kérdés, hogy vannak-e számunkra befolyással bíró személyek illetve mi képesek vagyunk-e befolyást gyakorolni másokat.

A Parsons által felvetett kérdések itt és most, a XXI. századi Közép-Európában rendkívül aktuálisak. A ma tapasztalható válság szorosan összefügg az emberi kapcsolatok szétzilálódásával, az emberek elmagányosodásával. Az integráció, az összetartozás lazulása, megszűnésének lehetősége legalább olyan súlyú veszély, mint a gazdasági válság további mélyülése.

Ennek részletesebb vizsgálata előtt célszerű áttekintenünk a másik három társadalmi alrendszert.

A gazdasági alrendszer funkciója az adaptáció, azaz a környezethez történő alkalmazkodás. Az emberek és így az emberi társadalmak kénytelenek anyagcserét folytatni környezetükkel. Az ember természeti lény voltából fakadóan szükségletekkel bír és szükségletei kielégítésének tárgyai rajta kívül, a környezetében találhatóak. Az ember már ebből fakadóan is szenvedő lény. Biológiai létünk fenntartáshoz lélegeznünk, táplálkoznunk, öltözködnünk, laknunk kell valahol. A környezethez történő társadalmi adaptáció sajátossága, hogy mielőtt sor kerül a szükségletek kielégítésére, a javak elfogyasztására, előbb azokat átalakítja, megmunkálja az ember. A gazdaság éppen a szükségletek kielégítésére szolgáló javakat, az élelmiszereket, a ruházatot, a lakásokat és berendezéseiket, a használati tárgyakat, a társadalmi lény voltunkkal összefüggő szükségletek kielégítésére szolgáló javakat állítja elő, forgalmazza. A gazdaság középpontjában médiumként a pénz áll. A pénz a szelekciós mechanizmus legfőbb meghatározója. Gazdasági döntéseinket rendkívül leegyszerűsíti, megkönnyíti a pénz. Vásárolunk-e, és ha igen, akkor mit? Befektetünk-e, és ha igen, akkor hová? És minden más gazdasági kérdés eldöntésében meghatározója a pénz.

A politikai alrendszer funkciója a célelérés. Vagyis Parsons értelmezése szerint a politika feladata, hogy előmozdítsa az egyének és csoportjaik céljainak megvalósulását. A politikai alrendszer médiuma a hatalom. Céljainkat akkor tudjuk elérni, ha döntési lehetőségünk, azaz hatalmunk van.

A kulturális alrendszer funkciója a mintafenntartás. Az életnek már kialakult és rögzült mintázatát fenn kell tartani, tovább kell adni, át kell örököteni. A kultúrát gyakran a magas kultúrával azonosítják, a művészetekkel és a tudományokkal. Valójában a kultúra az élet kialakult, ismétlődő rendje, mintázata. A kulturális alrendszer médiuma az értékek és a normák.

A négy alrendszer egymással összefügg.

A világban jelenleg tapasztalható válságról ma már egyre többen tudják, hogy nem csupán pénzügyi, gazdasági természetű, hanem a társadalom egészének válsága. Vagyis a válság megértéséhez és leküzdéséhez valamennyi alrendszer válságát célszerű tanulmányozni, elemezni. Csak a jelen viszonyainak, válságjelenségeinek feltárása vezethet el a lehetséges kivezető utak, vagyis a jelenben rejlő lehetőségek felismeréséhez. Elkerülhetetlen a válság alrendszerekre gyakorolt hatásainak a vizsgálata, miként annak elemzése, hogy az alrendszerek milyen szerepet tölthetnek be a válság leküzdésében.

A szociális alrendszer működési zavarait jelzik azok a válságjelenségek, melyek a társadalmi integráció gyengülésében nyilvánulnak meg. Ez a közösségek széthullásában, az emberek elmagányosodásában, az egymásra gyakorolt befolyásuk csökkenésében mutatkozik meg. Az elmagányosodás szoros kapcsolatban áll a történelmi eseményekkel. A XX. század és a XXI. század vonatkozásában két tényező érdemel kiemelés. Sajnos mindkét tényező erőteljesen érintette Közép-Európát, azon belül Szlovákiát és Magyarországot, valamint a kutatás tárgyát képező térségeket.

H. Arendt szerint a XX. században két totalitárius rendszer valósult meg: az egyik a nemzeti szocializmus, a másik a nemzetközi vagy államszocializmus. Ezeknek a legfőbb lényege nem az erőszak, nem az apparátusok előtérbe állítása, nem a tekintélyelvűség, nem a parancsuralom, de még csak nem is a munkatáborok, haláltáborok léte, nem Auswitz és a Gulág. H. Arendt szerint e rendszerek legfőbb lényege az, hogy magányossá teszik a bennük élő embereket. Megfosztják őket közösségeiktől, releváns emberi kapcsolataiktól. Totális uralmat csak és kizárólag az ilyen magányos emberek felett lehet gyakorolni.

A magányosság nem azonos az egyedülléttel. Tömegben lehetünk a legmagányosabbak. Magányos az, aki úgy érzi, hogy senkinek nem fontos, senkinek nincs szüksége rá, pótolható, helyettesíthető, nincs saját helye a világban. A magányos ember mindig, mindenben a legrosszabbtól tart. Általános mentalitásának a jellemzője, hogy „Minek? Úgyse sikerül.”

Közép Európa népei mind a nemzeti szocializmus, mind az államszocializmus totális uralmát elszenvedték. A XX. század történelmének ezek az embereket elmagányosító, közösségi összetartozást felszámoló hatásai máig érzékelhetőek.

Hankiss Elemér részletesen elemezte az államszocializmusnak az emberi kapcsolatokra gyakorolt káros hatásait. Hankiss szerint az államszocializmus lényegében egy újfeudális rendszert hozott létre, melynek lényege a vertikális személyi függőségi rendszer. Ez együtt járt a hagyományos közösségek felszámolásával és az új közösségek létesítésének megakadályozásával. Így vált az egyéni érdekérvényesítés egyetlen lehetséges módszerévé a patrónusi rendszer, a protekció, a kijárás, a kiskapuk keresése, a lobbizás, a korrupció. Ez infantilizálta az embereket. Elhitették velük, hogy saját erejükből semmire sem képesek, nem tudnak gondoskodni magukról és családjukról, mindenhez támogatóra, felső segítségre van szükségük. És a patronálóknak feltétlen engedelmisség jár ezért cserébe, teljes leköteleződés.

Miután mindennapi életükben ez vált gyakorlattá, ez bizonyult egyedül sikeresnek, ezért ez épült be habitusukba, ez vált mentalitásuk általános jellemzőjévé.

Igazán a rendszerváltáskor derült ki, hogy milyen mélyen épült be az emberekbe ez a beállítódás. Hiába szűnt meg a totalitárius rendszer, hiába jött létre a demokratikus jogállam, hiába épült ki a piacgazdaság, az emberek magányossága, kiszolgáltatottság érzete, félelme és bizalmatlansága fennmaradt. Nem vált számukra természetessé, hogy társaikkal összefogva tudják legsikeresebben érvényesíteni érdekeiket. A bizalmatlanság, a félelem megfosztja őket egyik legalapvetőbb szükségletük kielégítésétől. Ezért még bizonytalanabbak, még boldogtalanabbak.

Közösségekre, társas kapcsolatokra, befolyással, jelentőséggel bíró kapcsolatokra nemcsak azért van szükségünk, hogy a gazdasági életben, a politikában, vagy éppen kulturálisan sikeresebbek legyünk.

Adam Schmidt, a klasszikus közgazdaságtan egyik megteremtője szerint az embereknek két alapvető, egyformán fontos szükségletük van. Az egyik a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen javak megszerzése. A másik: a mások általi elfogadás, elismerés szüksége. Amennyire szükségünk van a mindennapi kenyerünkre, ugyanannyira szükségünk van a mindennapi sikerélményre is.

József Attila szavaival élve: „Hiába fűrösztöd önmagadban, Csak másokban moshatod meg arcodat”. (József Attila: Nem én kiáltok)

Vagyis pozitív identitásunkhoz, önbecsülésünkhöz elengedhetetlenek azok az emberi kapcsolatok, melyek jelentősek számunkra. Elemi igény, hogy befolyással legyünk mások életére, számítsunk nekik, fontosak legyünk a számunkra. És elemi igény, hogy legyenek, akik a mi életünket képesek befolyásolni, akik hatással vannak ránk, akik jelentőséggel bírnak, akik pótolhatatlanok.

A társadalmi integráció gyengülése vagy hiánya akadályává válik a gazdaság, a politika és a kultúra hatékony működésének, továbbá a deviáns magatartások, a lelki és testi betegségek egyik legfőbb okozója. A rendszerváltás óta eltelt idő nem volt elég a totalitárius rendszerek hatására általánossá vált magányosság és bizalmatlanság felszámolásához. Nemcsak azért, mert az emberek habitusát rendkívül nehéz megváltoztatni. Ahogy Bourdieu fogalmaz: a korábban sikeresnek bizonyult megoldások beépülnek az ember személyiségébe és jövőbeli cselekvéseit, mintegy automatikusan határozzák meg.

A rendszerváltás után Közép-Európa országai a nyugati országok mintáját igyekeztek követni, hozzájuk akartak felzárkózni, tartozni, integrálódni. A nyugati társadalmak a XX. század második felében fogyasztói tömegtársadalmakká váltak.

A fogyasztói tömegtársadalmakat Heidegger nyomán úgy jellemezhetjük, hogy az emberek elvesztik bennük az autentikus létezés lehetőségét. Általánossá válik „az ember” uralma, vagyis az egyének olyan elvárásokhoz próbálnak igazodni, melyeket egy elvont senki fogalmaz meg. A tömegtársadalom emberének alapvető létélménye, hogy az élet túl nehéz. Túl sok a gondozásra váró tárgy és a gondoskodásra vágyó ember. Az élet szüntelen tevés-vevés, lőtás-futás, igyekvés-törekvés. Ennek ellenére nem sikerül az elvárásoknak maradéktalanul eleget tenni, mindig marad hátra szorongató feladat. Minden és mindenki azt sugallja, hogy az egyén helyettesíthető, pótolható, hogy olyanná kell válni, amilyenek a többiek, be kell olvadni a tömegbe. Vagyis a tömegtársadalmak nem politikai, hanem más, jórészt gazdasági eszközökkel érik el az egyének elmagányosodását, frusztráltságát és így kívülről irányíthatóságát, manipulálhatóságát.

Persze az emberekben továbbra is ott él az autentikus élet vágya, szeretnék megmutatni önmaguk igazi lényegét, azt, amit Ady Endre így ír: „Vagyok, mint minden ember: fenség, Észak-fok, titok, idegenség, Lidérces messze fény, Lidérces messze fény.”. Ami Heidegger megfogalmazásában így hangzik: minden ember megismételhetetlen, pótolhatatlan csoda, egy külön világ. És ennek az autentikus, önmagát kiteljesítő, megvalósítható és megmutató életnek a legfőbb inspirálója, feltétele a befolyással bíró emberi kapcsolat, a szeretet. Ady versének sorai szerint: „Ezért minden: önkínzás, ének: Szeretném, hogyha szeretnének, S lennék valakié, Lennék valakié”.

Kundera, a Csehszlovákiából Franciaországba áttelepült író szerint mindenkinek szüksége van arra, hogy más emberek szemeiben olyanak láthassa magát, amilyenné válni szeretne.

A parsonsi értelemben vett szociális alrendszer hatékony működésének mércéje az, hogy a szociális ellátások, a szociális intézmények milyen mértékben képesek hozzájárulni az emberi közösségek megerősödéséhez, a jelentőséggel bíró társas kapcsolatok kiépüléséhez, vagyis a társadalmi integráció megőrzéséhez. Mindehhez a kulcs a befolyásgyakorlás. A válság leküzdését a szociális alrendszer nem, vagy nemcsak a főtt étel, a tiszta ruha, a meleg lakás biztosításával tudja elősegíteni. A legtöbb, amit tehet az a bizalom, az önbecsülés, az összetartozás erősítése. Ezek pedig csak a közösségekben, a befolyást gyakorló emberi kapcsolatokban születhetnek meg.

Ma már a gazdaság teljesítményét legerősebben meghatározó tényezőnek a bizalmat tekintik.

A politikai élet sikerességének meghatározója a legitimáció, az elfogadottság, ha tetszik a bizalom. A kultúra, azaz életünk mintázata, rendje azon múlik, hogy mely értékek, normák határozzák azt meg, hogy egyáltalán vannak-e, lesznek-e olyan szabályok, melyeket közösen alakítunk ki, elfogadunk és betartunk. Különben menthetetlenül úrrá lesz az anómia, a rendezetlenség, széthullik, atomizálódik a társadalom és a magányosságtól szenvedő emberek egyre tömegesebben menekülnek a drog, az alkohol, a gyógyszerek nyújtotta kábulatba, fordulnak erőszakkal mások és önmaguk ellen, tovább nő a bűnözés, az öngyilkosság.

A szociális ellátórendszerek feltérképezése, mappába gyűjtése során nem feledkezhetünk meg a jelenlegi kórkép és a jövőbeli megoldási lehetőség bemutatásáról. Így növelhetjük a társadalmi önismeretet és ösztönözhetünk olyan változásokat a szociális ellátórendszerben, melyek erősíthetik a társadalmi integrációt, segíthetik a válság leküzdését, előmozdíthatják a társadalmi megújulást.

Felhasznált irodalom

- BOURDIEU, P. (2008): *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Budapest: GENERAL KIADÓ
- FUKUYAMA, F. (1997): *Bizalom*. Budapest: EURÓPA KÖNYVKIADÓ
- HANKISS E. (1982): *Közösségek válsága és hiánya*. In: Társadalmi csapdák. Budapest: DIAGNÓZISOK MAGVETŐ KIADÓ
- PARSONS, T. (2000): A modern társadalmak rendszere. In: FELKAI Gábor-NÉMEDI Dénes-SOMLAI Péter (szerk.): *Szociológiai irányzatok a XX. Században*. Budapest: ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ
- POKOL B. (2004): *Szociológiaelmélet*. Budapest: SZÁZADVÉG KIADÓ

Spoločenská integrácia a sociálny systém

Pri skúmaní dnešných maďarských a slovenských systémov sociálnej starostlivosti a pri zostavení sociálnej mapy Košického samosprávneho kraja a Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy je potrebné vychádzať z funkcie sociálneho systému.

Rôzne vedné odbory a rôzni autori skúmajú sociálny systém a s ním spojené sociálne inštitúty a služby z rôznych aspektov.

Účinnou pomôckou pri pochopení a analýze súčasnej situácie môže byť použitie funkcionalistickej teórie systému, ktorá pochádza od amerického sociológa Parsonsa.

Parsons vytvoril analytickú teóriu systému, čiže predpokladal, že jeho teória môže byť úspešne použitá nielen pri opise jednej konkrétnej spoločnosti, ale aj pri analýze spoločností ktorejkoľvek doby. Parsons predpokladá, že každá spoločnosť si vyžaduje realizáciu štyroch základných funkcií. Tieto funkcie dokážu účinne zabezpečiť oddelené subsystemy. Vzťah medzi systémom a prostredím v každom subsysteme zabezpečuje špeciálny sprostredkujúci mechanizmus, médium.

Funkciou sociálneho subsystemu je zabezpečenie integrácie spoločnosti. Jeho médiom je vplyv.

Zabezpečenie súdržnosti spoločnosti je neodmysliteľné v každej dobe a každej spoločnosti. Integráciu a kohéziu dokážu zabezpečiť komunity. Partnerské vzťahy sú nevyhnutné pre odbúranie napätia, ktoré sa v jedincoch hromadí.

Médiom sociálneho subsystemu je vplyv. Vo svete partnerských vzťahov je totiž zásadnou a ústrednou otázkou, či existujú osoby, ktoré majú na nás vplyv, resp. či my sme schopný ovplyvniť druhých.

Otázky nastolené Parsonsom sú mimoriadne aktuálne tu a teraz, v Strednej Európe 21. storočia.

Kríza, ktorou dnes prechádzame úzko súvisí s rozvrátením ľudských vzťahov a s osamelosťou človeka. Oslabenie integrácie a spolupatričnosti, možnosť ich zániku je rovnako veľkou hrozbou ako ďalšie prehlbovanie sa hospodárskej krízy.

Pred podrobnejším rozborom tejto otázky sa pozrime na ostatné tri subsystemy.

Funkciou hospodárskeho subsystemu je adaptácia, čiže prispôsobenie sa prostrediu. Ľudia a tým aj ľudské spoločnosti sú nútené žiť vo výmennom

vzťahu so svojim prostredím. Človek je súčasťou prírody a preto má svoje potreby, ktoré môže uspokojiť zo zdrojov mimo seba, zo svojho prostredia. Človek je už len z tohto dôvodu tvorom trpiacim.

Pre udržanie nášho biologického bytia musíme dýchať, jesť, obliekať sa a niekde bývať. Špecifickou charakteristikou spoločenskej adaptácie je to, že človek pred uspokojením svojich potrieb a spotrebovaní hmotných vecí ich pretvára, obrába. Hospodárstvo vyrába a dodáva práve tie veci, ktoré slúžia na uspokojenie potrieb, súvisiacich s našou spoločnosťou, ako sú potraviny, odevy, byty a ich zariadenie, úžitkový tovar.

V centre hospodárstva ako médium stoja peniaze. Peniaze sú najdôležitejším určujúcim faktorom selektívneho mechanizmu. Peniaze mimoriadne zjednodušujú a zľahčujú naše hospodárske rozhodnutia. Či kupujeme a čo kupujeme? Či investujeme a do čoho investujeme? Pri rozhodovaní o všetkých ďalších hospodárskych otázkach sú peniaze zásadným činiteľom.

Funkciou politického subsystému je dosiahnutie cieľa. Čiže podľa Parsonsovho výkladu je úlohou politiky to, aby umožnila a podporila dosahovanie cieľov jednotlivcov a ich skupín.

Médiom politického subsystému je moc. Svoje ciele dokážeme dosiahnuť vtedy, ak máme možnosť rozhodovania, čiže ak máme moc.

Funkciou kultúrneho subsystému je zachovanie vzorov. Vytvorené a upevnené vzory života musia byť zachované a odovzdávané ďalším generáciám. Kultúra je často stotožnená s vysokou kultúrou, umením a vedou. Kultúra je však v skutočnosti vytvoreným a opakujúcim sa poriadkom, vzorom života.

Médiom kultúrneho subsystému sú hodnoty a normy.

Štyri subsystémy sú navzájom prepojené.

Dnes si už mnohí uvedomujú, že svetová kríza nie je len finančného a hospodárskeho charakteru, ale je krízou celej spoločnosti. Pre pochopenie krízy a v boji s ňou teda potrebujeme preštudovať a rozobrať krízu všetkých subsystémov. K rozpoznaniu možných východísk a možností nás môže do viesť iba odhalenie súčasných vzťahov a fenoménov krízy. Skúmanie vplyvu krízy na jednotlivé subsystémy je nevyhnutné, rovnako ako analýza úloh subsystémov v boji s krízou.

Na funkčné poruchy sociálneho subsystému poukazujú tie fenomény krízy, ktoré sa prejavujú oslabením spoločenskej integrácie. Vidíme to na rozpadávaní komunít, na osamotení sa ľudí a zníženíu ich vzájomného vplyvu. Proces osamotení úzko súvisí s historickými udalosťami. Vo vzťahu k 20. a 21. storočiu musíme vyzdvihnúť dva činitele.

Obidva tieto činitele sa žiaľ výrazne dotkli Strednej Európy, v rámci nej Slovenska a Maďarska, ako aj oblastí, ktoré sú predmetom prieskumu.

Podľa Hannah Arendt v 20. storočí môžeme hovoriť o dvoch totalitných systémoch: jedným je národný socializmus a druhým medzinárodný alebo štátny socializmus. Ich najzásadnejším významom nie je uprednostnenie násilných aparátov, ani princíp dôstojnosti či príkazov, dokonca ani zriadenie pracovných táborov či táborov smrti, nie je to Osviečením ani Gulag.

Podľa H. Arendt najvýznamnejšou črtou týchto systémov je to, že spôsobujú osamelosť ľudí. Odoberú im ich komunity, zničia relevantné ľudské vzťahy. Vykonávať totalitnú moc je možné iba nad takými osamelými ľuďmi.

Osamelosť sa nerovná samote. V dave môžeme cítiť tú najväčšiu osamelosť.

Osamelý je ten, kto má pocit, že nie je pre nikoho dôležitý, nikto ho nepotrebuje, je nahraditeľný, nemá svoje vlastné miesto vo svete. Osamelý človek vždy a vo všetkom očakáva to najhoršie. Jeho všeobecnú mentalitu charakterizuje: „Načo? Aj tak sa to nepodarí.“

Národy Strednej Európy okúsili totalitné režimy národného socializmu i štátneho socializmu. Vplyvy týchto mocenských prístupov sa prejavujú dodnes v osamlosti ľudí a rozpadávaní komunít.

Elemér Hankiss podrobne rozobral škodlivé vplyvy štátneho socializmu na ľudské vzťahy. Podľa Hankissa v podstate štátny socializmus vytvoril nový feudálny systém, podstatou ktorého je systém vertikálnej, osobnej závislosti. Prináša to likvidáciu tradičných komunít a znemožnenie vytvorenia nových komunít. Jediným možným spôsobom uplatnenia záujmov jedinca sa tak stáva patronátny systém, protekcia, hľadanie výnimiek, lobovanie, korupcia. Ľudí to zinfantilizovalo. Presvedčili ich, že z vlastných síl nič nedokážu, nedokážu sa postarať o seba a o svoju rodinu, potrebujú k tomu podporu, pomoc zhora. A patrónom patrí za to bezpodmienečná poslušnosť, úplná zaviazanosť.

Keďže sa to stalo našou každodennou praxou, ukázalo sa to ako úspešný spôsob, začlenili sme ho do nášho habitu a stal sa všeobecnou charakteristikou našej mentality.

Hĺbka zarytosti tohto zmýšľania sa najviac prejavila pri zmene režimu. Totalitný systém síce zanikol, vznikol demokratický štát, ale osamelosť ľudí, pocit odkázanosti, strach a nedôvera pretrvávajú aj napriek trhovému hospodárstvu. Pre ľudí stále nie je prirodzené, že svoje záujmy dokážu presadiť najúspešnejšie vtedy, ak sa spoja. Nedôvera a strach ich obmedzuje pri uspokojovaní najzásadnejších potrieb. Preto sa ešte viac zneisťujú, sú stále nešťastní.

Komunity, partnerské vzťahy, vzťahy s vplyvom a významom potrebujeme nielen preto, aby sme boli úspešnejšími v hospodárskom živote, politike alebo kultúre.

Adam Schmidt, jeden z tvorcov klasickej ekonomiky hovorí, že človek má dve zásadné, rovnako dôležité potreby. Jednou je zabezpečenie hmotných

vecí nevyhnutných pre existenciu a druhou potrebou je pocit uznania a prijatia ostatnými. Takisto ako chlieb náš každodenný, potrebujeme aj každodenný úspech.

Ako povedal básnik Attila József: „nadarmo splachuješ sa v sebe samom. Len v druhom umyť môžeš svoju tvár.“ (Attila József: Nie ja volám – *preklad Jána Smreka*)

Čiže pre našu pozitívnu identitu a sebaúctu sú neodmysliteľné ľudské vzťahy, ktoré považujeme za dôležité. Našou zásadnou potrebou je, aby sme mali vplyv na životy druhých, aby sme pre nich boli dôležitými, aby im na nás záležalo. A zásadnou ľudskou potrebou sú aj ľudia, ktorí majú vplyv na náš život, ktorí sú významní a nenahraditeľní.

Oslabenie alebo nedostatok spoločenskej integrácie sa stáva prekážkou účinného fungovania ekonomiky, politiky a kultúry, a je jedným z hlavných príčin deviantného správania, telesných a psychických chorôb.

Čas, ktorý uplynul od zmeny režimu stále nebol dostatočne dlhý pre elimináciu osamelosti a nedôvery, zapríčinených totalitnými systémami.

Nielen preto, lebo ľudský habitus sa mení veľmi ťažko. Ako to poníma Bourdieou: riešenia, ktoré sa predtým ukázali ako úspešné, sa zabudujú do charakteru človeka a takmer automaticky určujú jeho budúce konanie.

Po zmene režimu sa krajiny Strednej Európy snažili napodobniť vzory západných krajín, chceli k nim patriť, integrovať a vyrovnáť sa. Západné spoločenstvá sa v druhej polovici 20. storočia stali konzumnými masovými spoločnosťami.

Podľa Heideggera môžeme konzumné masové spoločnosti charakterizovať tým, že v nich ľudia strácajú možnosť autentického bytia. Moc „človeka“ sa stáva všeobecnou, čiže jedinci sa pokúšajú plniť očakávania, ktoré určuje abstraktný nikto. Zásadným existenčným pocitom človeka v masovej spoločnosti je to, že život je príliš ťažký. Je príliš mnoho predmetov a ľudí, ktorí očakávajú našu starostlivosť. Život je neustálym chodom povinností, činností, zhonu a úsilia. Napriek tomu sa nedarí úplne vyhovieť očakávaniam, stále ostávajú sužujúce úlohy. Všetko a všetci naznačujú, že jedinec je nahraditeľný, že je potrebné byť ako ostatní, je potrebné splynúť s davom. To znamená, že masové spoločnosti dosahujú osamelosť a frustráciu jedincov nie politickými, ale zväčša ekonomickými prostriedkami, následkom čoho sa stávajú zvonka ovládateľnými a manipulovateľnými.

V ľuďoch samozrejme naďalej pretrváva túžba po autentickom živote, chceli by ukázať svoju skutočnú podstatu. Tú, ktorú básnik Endre Ady opisuje takto: Som, ako každý človek: výsosť, pól severný, taj, osobitosť, blikavý, dial'ny jas, blikavý dial'ny jas.” /*preklad Jána Smreka*/. V ponímaní Heideggera to znie nasledovne: každý človek je neopakovateľným, nenahraditeľným zázrakom, osobitným svetom. Najväčšou inšpiráciou a podmienkou tohto autentického, naplneného, uskutočniteľného a odhaleného života sú ľudské

vzťahy s vplyvom, láska. Podľa Adyho básne: „Preto trýzeň, aj spevy v žiali: rád by, keby ma milovali, nech patrím niekomu, nech patrím niekomu.”/preklad J. Smreka/

Podľa Kunderu, českého spisovateľa žijúceho vo Francúzsku, každý potrebuje, aby sa v očiach druhých videl takým, akým sa sám túži stať.

Meradlom účinného fungovania sociálneho subsystému podľa Parsonsa je to, do akej miery dokážu sociálne služby a sociálne inštitúty prispieť k posilneniu ľudských komunít, k budovaniu významných partnerských vzťahov, čiže k zachovaniu spoločenskej integrácie. Kľúčom k predchádzajúcim je vplyv.

Sociálny subsystém nemôže podporiť boj proti kríze vareným jedlom a teplým bytom, resp. iba s ich pomocou. Najviac, čo môže urobiť je posilnenie dôvery, sebaúcty a spolupatričnosti. A tieto sa dokážu narodiť iba v komunitách a v ľudských vzťahoch s vplyvom.

Dnes sa už dôvera považuje za najzásadnejší činiteľ, určujúci hospodársky výkon. Úspešnosť politického života určuje legitímácia, uznanie, ak chcete, dôvera. Kultúra, čiže vzor nášho života závisí od toho, ktoré hodnoty a normy ho určujú a či vôbec sú, alebo budú také pravidlá, ktoré spoločne vytvoríme, prijmeme a dodržiavame. Bez toho nezachrániteľne prevezme moc anómia, neporiadok, spoločnosť sa rozpadáva, atomizuje a ľudia trpiaci osamelosťou hľadajú čoraz častejšie útechu v omámenosti vplyvom drog, alkoholu a liekov, obracajú sa agresívne voči sebe a navzájom, rastie kriminalita a počet samovrážd.

Pri zmapovaní sociálnych dodávateľských systémov a ich zhromaždení do mapy nesmieme zabudnúť na prezentáciu súčasného chorobopisu a možností budúcich riešení. Môžeme tak zvýšiť sebaopoznanie spoločnosti a môžeme podnietiť také zmeny v sociálnom systéme, ktoré posilnia spoločenskú integráciu, napomôžu pri zdaní krízy a podporia spoločenskú obnovu.

Použitá literatúra

BOURDIEU, P. (2008): *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. GENERAL KIADÓ.

FUKUYAMA, F. (1997): *Bizalom*. EURÓPA KÖNYVKIADÓ

HANKISS ELEMÉR (1982): *Közösségek válsága és hiánya*. DIAGNÓZISOK.

PARSONS, T. (2000): *A modern társadalmak rendszere*. ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ.

POKOL BÉLA (2004): *Szociológiaelmélet*. SZÁZADVÉG KIADÓ.

A B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának munkatársai

Hátrányos helyzetű álláskeresők Borsod- Abaúj-Zemplén megyében, képzésük, munkához segítségük lehetőségei

1. A megyei munkaerőpiac jellemzői

Borsod-Abaúj-Zemplén megye munkaerőpiacát évtizedek óta terhelik azok a hátrányok, melyek a gazdasági-társadalmi fejlődés relatív elmaradottságából fakadnak. Az elmúlt éveket sújtó gazdasági válság újabb terheket rótt a térségre is, növelve azoknak a gazdasági szereplőknek és lakosoknak a számát, akik súlyos gazdálkodási, foglalkoztatási, illetve szociális nehézségekkel küzdenek. A megyei gazdaság teljesítménye 2010 - 2011-ben számos területen bővült, különösen a gépipar és a számítógép, elektronikai, optikai termékek gyártása területén. Ezek a folyamatok 2012-ben megtorpanak, amit a vegyiparban, a járműiparban, az élelmiszeriparban, s a kis volumen képviselő textiliparban lezajlott növekedés nem ellensúlyozott. A megyében regisztrált gazdasági szervezetek száma az országostól elmaradó ütemben nőtt, a megyei vállalkozási aktivitás továbbra is a legalacsonyabb az országos összehasonlításban. A beruházási mutatók szintén jelentősen elmaradnak az országostól. 2012. I-III. negyedévében a foglalkoztatás a mezőgazdasági és a kereskedelmi tevékenységek területén, valamint a közfoglalkoztatással érintett közszolgáltatások körében bővült, máshol csökkent. A 2012. évi megyei munkaerő-piaci mutatók nem változtak jelentősen, de a közfoglalkoztatás és egyéb munkaerő-piaci eszközök növekvő mértékű alkalmazásával az év nagy részében csökkent a regisztrált álláskeresők havi átlagos létszáma, s márciustól minden hónapban a megelőző két év szintje alatt maradt. Ezzel párhuzamosan nőtt a munkához, munkaerő-piaci képzéshez jutók száma.

A megyei munkaerőpiac problémái, nehézségei több évtizedre nyúlnak vissza, lényeges jellemzői nem változtak. Aktuális állapotát az alábbi megállapításokkal, mutatókkal lehet jellemezni:¹

- alacsony foglalkoztatási szint (42,2%);
- alacsony gazdasági aktivitás (51,3%) – az inaktív népesség magas aránya;
- magas a munkanélküliségi ráta (17,7 %), az ország nagyjából minden tízedik álláskeresője

B.-A.-Z. megyében él);

- egy időben van jelen a globális és a strukturális munkanélküliség;
- a kistérségek gazdasági, társadalmi és munkaerő-piaci jellemzői régión belül is jelentős eltérést mutatnak;
- alacsony a munkaerő-kereslet, kevés a munkahely a munkaerő-kínálathoz képest;
- a bejelentett álláshelyek 80-90%-a támogatással társuló (döntően közfoglalkoztatásra irányuló) állásbejelentés;
- az álláskeresők szakképzettség szerinti összetétele kedvezőtlen, rendkívül magas a szakképzetlenek és az alacsony iskolai végzettségűek száma és aránya (56%, ill. 45%);
- jelentős az egy éven túl, folyamatosan nyilvántartott álláskeresők száma és aránya (20,2 ezer fő, 33%);
- az országban nyilvántartott pályakezdő álláskeresők közül minden hetedik B.-A.-Z. megyében keres állást, számuk 2012. október végén 8353 főt tett ki;
- a tartós munkanélküliség, az alacsony iskolai végzettség, a szakképzettség hiánya vagy szakmai ismeretek elértéktelenedése gyakran párosul alacsony szintű munkavállalási motivációval; ezek az álláskeresők nehezen vagy egyáltalán nem közvetíthetők állásba;
- az álláskeresők 46%-a semmiféle ellátásban nem részesül

¹ A zárójelben közölt adatok a KSH munkaerő-felméréséből származó, a 15-74 éves népességre vonatkozó, 2012. I-III. negyedévi adatok, az álláskeresőkkal kapcsolatos adatok pedig 2012. októberi állapot szerinti adatok.

A megyei foglalkoztatási arány 7-8 százalékponttal tartósan alacsonyabb, mint az európai uniós összehasonlításban is kedvezőtlennek számító magyarországi foglalkoztatási arány. A munkanélküliségi ráta pedig hosszabb ideje hasonló mértékben múlja felül mind az országos, mind az uniós átlagot. A magyarországi megyékkel egybevetve Borsod-Abaúj-Zemplén megye mindkét mutató alapján tartósan a legkedvezőtlenebb helyzetű megyék között van.

A KSH legutóbbi, 2012. II. negyedévre vonatkozó lakossági munkaerő-felmérési adatai szerint a 15 – 74 éves megyei népesség 51,1% volt jelen a munkaerőpiacon, ami 5,7 százalékponttal kisebb részarány, mint országosan. Ebben a korcsoportban a foglalkoztatási arány 42,6%-ot, a munkanélküliségi ráta pedig 16,6%-ot tett ki, 0,4 százalékponttal kevesebbet, mint az előző év azonos időszakában. A foglalkoztatási arány 8 százalékponttal volt kisebb, mint országosan, a munkanélküliségi ráta viszont 5,7 százalékponttal felülmúlta azt.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának 15 körzeti kirendeltsége által nyilvántartott álláskeresők számának alakulása hasonló helyzetet mutat. A gazdasági válság időszakában a regisztrált álláskeresők számában mutatkozó számottevő növekedés 2010-ben megállt, majd lassan, elsősorban a másodlagos munkaerő-piaci foglalkoztatás jelentős mértékű növelésének eredményeként 2011 második felétől csökkenni kezdett. 2012. január-október időszakában Borsod-Abaúj-Zemplén megye munkaügyi kirendeltségei havonta átlagosan 67,1 ezer álláskeresőt tartottak nyilván, amely az előző év azonos időszakához képest 4,6%-kal (3,2 ezer fővel) volt kevesebb, a csökkenés üteme nagyjából megfelelt az országosnak (-5,3%). Az időszak folyamán jelentős változások zajlottak, melyek következtében a regisztrált álláskeresők száma október végére 61,9 ezer főre mérséklődött, ami a januári csúcstól 15,2 ezer fővel (20%-kal), a 2011. októberitől pedig 3,8%-kal volt kevesebb.

A nyilvántartott álláskeresőök 2012. január-október havi átlagos száma alapján számított munkanélküliségi arány² megyénkben 23,1% volt, az egy évvel korábbihoz képest 0,7%-ponttal alacsonyabb. Az országos arány ugyanebben az időszakban 12,6%-volt, így a megyei és országos arány különbsége 10,5%-pontot tett ki, gyakorlatilag annyit, mint egy éve. A megyén belüli eltérések ennél továbbra is nagyobbak, és őrzik a két évtizede kialakult tagoltságot. A nyilvántartott álláskeresőök aránya a gazdaságilag aktív népesség becsült számához viszonyítva a tiszaujvárosi, a miskolci és a mezőkövesdi körzetben a legkisebb, 14-18% közötti. A többi körzetben meghaladja a megyei átlagot, közülük Ózd, Edelény és Szikszó körzetében 30-40% közötti volt, Encs és Gönc térségében 40% fölött alakult. A legkedvezőtlenebb helyzetű kistérségek nem tudtak felzárkózni.

A regisztrált álláskeresőök létszámösszetételének éves szintű változásából az látszik, hogy a munkaadók által felkínált állások az átlagosnál több lehetőséget kínáltak az általános iskolai végzettséggel vagy felsőfokú diplomával rendelkezők, a 20 – 44 évesek és a férfiak számára, mint más álláskeresői csoportok számára, létszámuk nagyobb arányban csökkent, mint másoké. Ez egyrészt a közfoglalkoztatás hatása, másrészt arra utal, hogy a meglévő munkahelyekre egyre inkább a korszerű, magas szintű szaktudással és gyakorlati tapasztalatokkal már rendelkező kvalifikált munkaerőt várnak. A fiatal pályakezdők alkalmazásának feltételein sokat javított az augusztusban meghirdetett - „Első munkahely garancia” elnevezésű - országos munkaerő-piaci program. A női álláskeresők kedvezőtlenebb munkaerő-piaci kilátásai a köz- és egyéb szolgáltatások foglalkoztatási kapacitásának csökkenésével hozhatók párhuzamba. 2012. október végén az álláskeresők csaknem pontosan fele nő, fele férfi volt, az egy évvel korábbi létszámhoz képest a férfiak száma kevesebb, a nőké több lett. A munkát keresők közel fele (48%) a legkeresettebb munkavállalók, a 25-44 évesek korcsoportjába tartozott, számuk és arányuk kissé csökkent tavaly óta. Egyedül az 55 éves vagy idősebb álláskeresők rétege nőtt, október végén 18%-kal voltak többen, mint egy éve. Ugyanebben az időpontban a megyei álláskeresők 18%-a 25 évesnél fiatalabb volt, 23%-a 45-54 éves, 11%-a pedig ennél idősebb volt.

² A nyilvántartott álláskeresők létszáma a gazdaságilag aktív népesség előző év eleji létszámához viszonyítva.

Az elhelyezkedési esélyek felől tekintve rendkívül kedvezőtlen, hogy csaknem minden második álláskereső (45%) legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola. A helyzetet tovább rontja, hogy köztük minden ötödik a 8. osztály elvégzése előtt abbahagyta a tanulást. Közel ilyen részarányt (43%) képviselnek a középfokú szakképesítéssel rendelkezők, többségük szakiskolát (28%), kisebb részük szakközépiskolát (15%) végzett. A két legkisebb csoportot a szintén szakképzetlen, de gimnáziumi érettségivel rendelkezők (8%) és a diplomások (4%) alkotják. Az egy évvel korábbi állapothoz képest a legfeljebb 8 általánost végzett és a felsőfokú szakképesítéssel rendelkezők száma csökkent, a többieké emelkedett, leginkább a szakközépiskolából kikerülteké. Az alacsony iskolai végzettségűek részaránya az álláskeresők között rendszerint azokban a körzetekben magasabb az átlagosnál, melyeket nagyobb arányú munkanélküliség terhel.

A megyei munkaerőpiac további súlyos problémája a tartós munkanélküliség. 2012. október végén a legalább egy éve folyamatosan nyilvántartott álláskereső száma meghaladta a 20 ezer főt, részarányuk az egy évvel korábbi 27%-ról 33%-ra emelkedett (országosan 29,3%). A tartós munkanélküliség miatt erőteljesen nő a szociális jellegű rendszeres pénzbeli támogatásra szoruló álláskeresők száma a megyében. Október végén az álláskeresők csaknem fele (48%) ilyen foglalkoztatást helyettesítő támogatásban (FHT) részesült, a másik közel ilyen nagy csoportot azok alkották, akik nem részesülnek semmilyen pénzbeli ellátásban (46%). Ezzel szemben csökkenő trend jellemzi a korábbi munkavállalói jogviszony alapján megállapított álláskeresési ellátásban részesülők létszámát. Ezt a munkaerőpiaci hatások mellett az ellátási időszakot érintő szigorítás is befolyásolta. Október végén az álláskeresők 6%-a részesült álláskeresési ellátásban. Az előző évhez képest a szociális támogatásra jogosultak száma 1%-kal, a pénzbeli ellátásban nem részesülőké 9%-kal emelkedett, az álláskeresési ellátásban részesülőké pedig kétharmadával lett kevesebb.

A megyei gazdaság munkavállalók iránti kereslete messze elmarad a munkát keresők létszámától, s összetétele is jelentős eltér a kínálattól. A hiányt a foglalkoztatáspolitikai eszközökkel bővített kereslet elsősorban a szakképzetlenek számára létesült munkahelyek körében mérsékelte. A kereslet és a kínálat szakmai összetételében fennálló különbségek miatt még megyénkben is előfordul, hogy egyes vállalkozások szakemberigényét nem tudjuk kielégíteni 2012. január – október időszakában Borsod-Abaúj-Zemplén megye 15 munkaügyi kirendeltsége 47,9 ezer fő foglalkoztatására irányuló állásajánlatot vett nyilvántartásba. Ezek döntő többsége, 85%-a (40,7 ezer állás) támogatott foglalkoztatásra - döntően a helyi önkormányzatok és állami vállalatok által szervezett közfoglalkoztatásra - irányult, 15%-a (7,2 ezer állás) nem támogatott álláshely volt. (Országosan a nem támogatott állások aránya ennél jóval magasabb, 28% volt.) A támogatási igényt nem tartalmazó kereslet a 2011. évi szinten alakult, a támogatással ösztönzött kereslet viszont csökkent. Ez azzal függ össze, hogy az előző évvel szemben ez évben nem került sor az ún. rövid időtartamú közfoglalkoztatás alkalmazására, helyette a 2-12 havi, napi 6-8 órás foglalkoztatást megvalósító egyéb formákat működtetik a közfoglalkoztatók.

2. Főbb támogatási eszközeink, szolgáltatásaink a hátrányos helyzet mérséklésére

A foglalkoztatás bővítése, a munkanélküliség mérséklése érdekében alkalmazott eszközök kereteit, feltételeit jogszabályok határozzák meg, ezek alkalmazását pedig a Nemzeti Foglalkoztatási Alap (NFA), valamint különféle uniós támogatások pénzeszközei teszik lehetővé. Munkaügyi központunk 2012-ben alkalmazta mindazon foglalkoztatás bővítő, munkahelymegőrző, a foglalkoztathatóság javítását szolgáló, továbbá a kereslet- és kínálat összhangjának növelését célzó támogatási formákat, szolgáltatásokat, melyeket a jogszabályi keretek lehetővé tesznek (részletes felsorolásuk ld. a mellékletben).

Munkaügyi központunk a megyei felhasználásra bocsátott pénzügyi forrásokat a leghátrányosabb helyzetű álláskereső munkaeő-piaci státuszának a javítására fordítja. Ezek között domináns szerepet tölt be a *közfoglalkoztatás támogatása*, melyre 2012-ben több mint 19 Mrd Ft-ot (a következő évre vállalt kötelezettségek fedezetével együtt több mint 20 Mrd Ft-ot) lehet felhasználni a megyében. Ez az eszköz a tartósan munkanélküli, a foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosult álláskereső átmeneti foglalkoztatását teszi lehetővé olyan tevékenységek körében, melyek kötelezően elvégzendő állami vagy települési önkormányzati feladatkörbe tartoznak.

A közfoglalkoztatás támogatására rendelkezésre álló forrás több, mint fele (55%) a megye 13 hátrányos helyzetű kistérségében, valamint a miskolci kistérségben kialakított startmunka mintaprogramok, 25%-a az országos startmunka programok megvalósítására kerül felhasználásra, 13%-át a helyi önkormányzatok az ún. hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás működtetésére fordítják, míg a maradék 7% az egyéb startmunka mintaprogramok, kiemelt mintaprojektek, valamint a 2011-ről még áthúzódó programok megvalósítását szolgálják. Ez évben a rövid idejű közfoglalkoztatási formát nem működtettük.

Az elmúlt évhez képest már egy-másfél hónappal korábban, februárban megkezdődött az idei programok megvalósítása, március végéig több mint 16 ezer közfoglalkoztatott állt munkába megyeszerte. Az előző évről áthúzódó programokon foglalkoztatottakkal együtt október végéig több mint 40 ezer fő kapott rövidebb-hosszabb időre munkát ebben a formában a megyében. Az érintettek jelentős hányada (33,1%) a kistérségi startmunka mintaprogramok résztvevőjeként dolgozik, s közel ilyen részarányuk (30,1%) a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás résztvevője. Csaknem minden ötödik (16,7%) közfoglalkoztatott az országos startmunka programokon kapott munkát, 8,6 – 8,9% a 2011-ben alkalmazott rövid idejű vagy a téli átmeneti közfoglalkoztatás résztvevőjeként dolgozott még az év elején. A többiek (2,6%) valamelyik szociális földmunkaprogram résztvevői lettek, vagy az egyéb startmunka mintaprojektekben tevékenykednek.

A közfoglalkoztatáshoz szorosan kapcsolódik az „Újra tanulok!” elnevezésű, uniós forrásra alapozott országos program (TÁMOP 2.1.6). A program elsősorban az alacsony iskolai végzettségűek, illetve a szakképzetlen felnőttek számára kívánja lehetővé tenni a szakképzésekben történő részvételt, ami jelentős mértékben javíthatja a munkaerő-piacon elfoglalt helyzetüket. A jelenleg elfogadott allokáció szerint 2012. március és 2015. február között Borsod – Abaúj - Zemplén megye számára 1,9 Mrd Ft áll rendelkezésre, amely mintegy 4,5 ezer fő számára kínál majd felzárkózási, képzési lehetőséget. A program egyik célja, hogy a Start mezőgazdasági és az országos közfoglalkoztatási programokban résztvevők közül mintegy 2677 fő képzését megvalósítsa. A program keretében Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2012. november 30-ig a közfoglalkoztatásban résztvevők számára összesen 129 tanfolyam indult el 2001 fő bevonásával.

A program során a TÁMOP-2.1.6. projekt terhére elszámolható a résztvevők teljes képzési költsége, valamint a sikeresen vizsgázók egyszeri juttatása, amely az óraszámok alapján differenciáltan (50-100 ezer Ft) került meghatározásra.

A hátrányos helyzetű álláskeresők szélesebb rétege számára jelenthet segítséget az előrejutásban a szintén uniós forrás felhasználásával működtetett kiemelt országos program, „A hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban)” elnevezésű program (TÁMOP 1.1.2). A 2011. május 1. és 2015. április 30. között megvalósuló országos program célja, hogy elősegítse a többszörösen hátrányos helyzetű állástalanok tartós elhelyezkedését az elsődleges munkaerő-piacon. Ennek érdekében a TÁMOP 1.1.2 program az egyéni szükségletekhez igazodó szolgáltatásokat, piacképes szakma megszerzését és elhelyezkedést szolgáló támogatási lehetőségeket (támogatott foglalkoztatás, lakhatási, vállalkozóvá válási támogatás) biztosít a programrésztvevők számára.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja számára a projekt végrehajtására összesen 14,6 Mrd Ft állt a rendelkezésére, melyből 15,2 ezer álláskereső támogatására, munkaerő-piaci helyzetének javítására nyílik lehetőség. A program célcsoportjait az álláskeresők alábbi rétegei alkotják:

1. célcsoport: alacsony iskolai végzettségű emberek,
2. célcsoport: pályakezdők és 25 év alatti fiatalok,
3. célcsoport: 50 év felettiek,
4. célcsoport: gyermekgondozásról, betegápolásból munkába visszatérni kívánók

5. célcsoport: foglalkoztatást helyettesítő támogatásban (FHT) részesülők, ill. arra jogosultak,
6. célcsoport: *tartósan munkanélküliek* és tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek:
 - legalább 3 hónapja nyilvántartott álláskereső, vagy
 - gyermeküket egyedül nevelők, vagy
 - családon belüli többszörös munkanélküliséggel érintettek, vagy
 - elavult szakképesítéssel rendelkezők, vagy
 - csoportos létszámleépítésben érintettek.

Az egyes célcsoportokon belül prioritást élveznek a roma származású emberek, a megváltozott munkaképességűek, valamint a leghátrányosabb helyzetű kistérségben élők.

A programba belépő álláskereső - egyéni helyzetükhöz, képességeikhez, igényeikhez illesztve, mérlegelve a munkaerőpiac igényeit is – az alábbi támogatáshoz juthatnak:

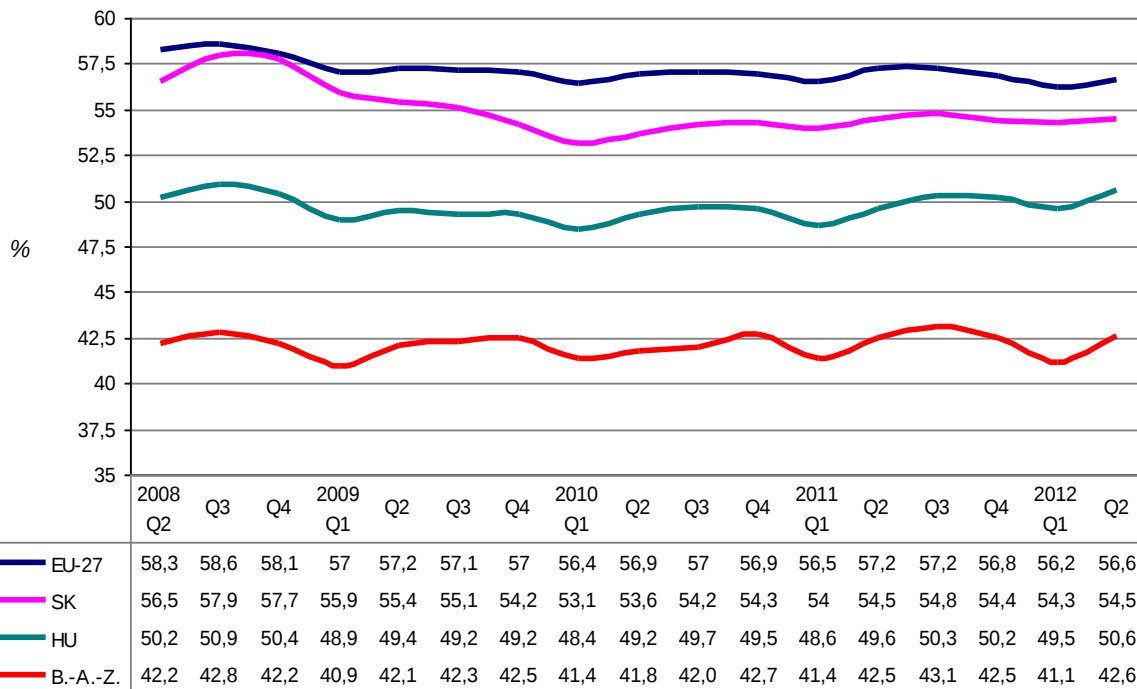
- Képzési támogatás:
 - teljes képzési költség
 - keresetpótló juttatás (a közfoglalkoztatási bér alapján)
 - képzéshez kötődő utazási költségtérítés (helyi, helyközi), étkezés, szállás biztosítása
 - az átlagosnál gyermekfelügyelet vagy hozzátartozó gondozásához kapcsolódó költségek támogatása
- Elhelyezkedést segítő támogatások:
 - bértámogatás (br. bér + járulék 70%-a + továbbfoglalkoztatási kötelezettség)
 - munkatapasztalat szerzési támogatás (100%-os támogatás)
 - az 50 év felettiek kombinált bérköltség támogatása (3x4 hónap, csökkenő intenzitású támogatás)
- Támogatott foglalkoztatáshoz kapcsolódó utazási költségek támogatása (helyi, helyközi, saját gépjármű használata)
- Vállalkozóvá válást elősegítő támogatás (6 hónapos támogatás)
- Lakhatási támogatás (2012. okt. 1-től, 18 hónapos időtartamú, csökkenő intenzitású támogatás)
- Foglalkoztatás-egészségügyi és képzési alkalmassági vizsgálatok és költségének megtérítése

- Munkaerő-piaci szolgáltatások és azok igénybevétele esetén felmerülő helyi és helyközi utazási költségek megtérítése, keresetpótló juttatás.

A megyei végrehajtás időarányosan, a tervezet ütemben valósul meg. 2012. október végéig 7,3 ezer álláskereső programba vonására került sor, akik 38%-a képzésben, 66%-a pedig támogatott foglalkoztatásban vett, illetve vesz részt. A projekt teljes ideje alatt indított 181 képzésbe eddig összesen 2756 főt vontunk be, ebből 2012. január-október közötti időszakban 108 tanfolyamon 1 674 fő bevonására került sor. 2012. év egészében várhatóan mintegy 1900 fő hátrányos helyzetű álláskereső képzését tudjuk még megkezdeni.

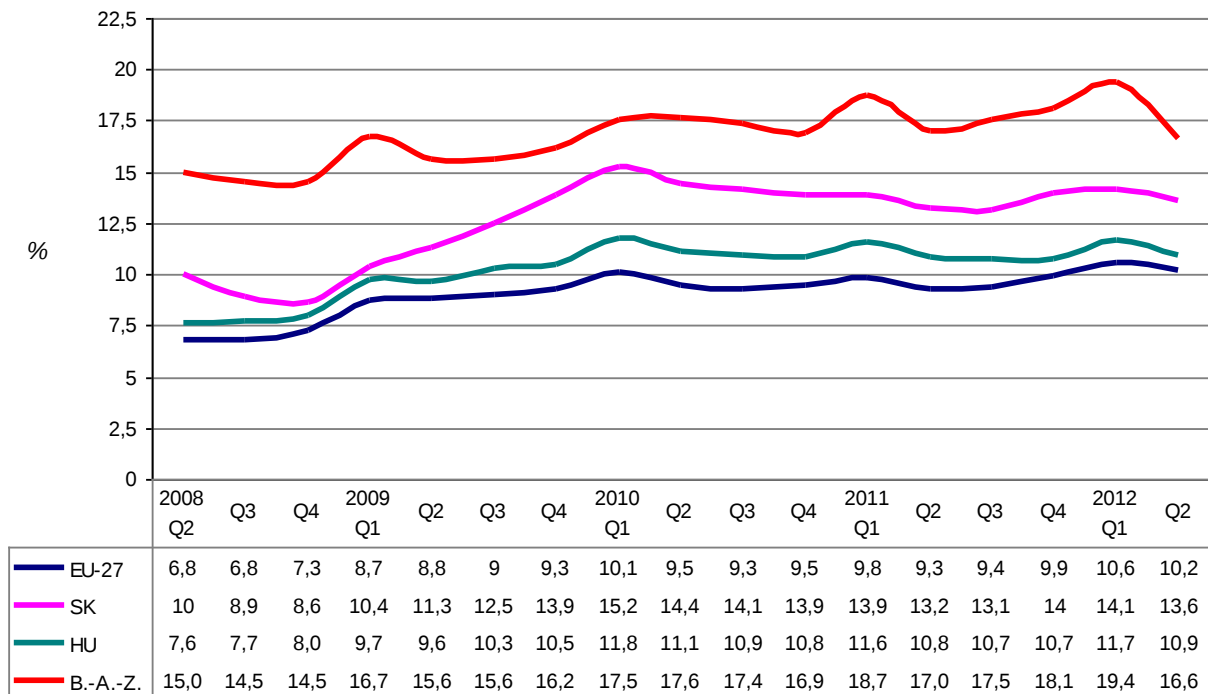
M e l l é k l e t e k

1. sz. melléklet: Foglalkoztatási arány (15 – 74 éves népesség)

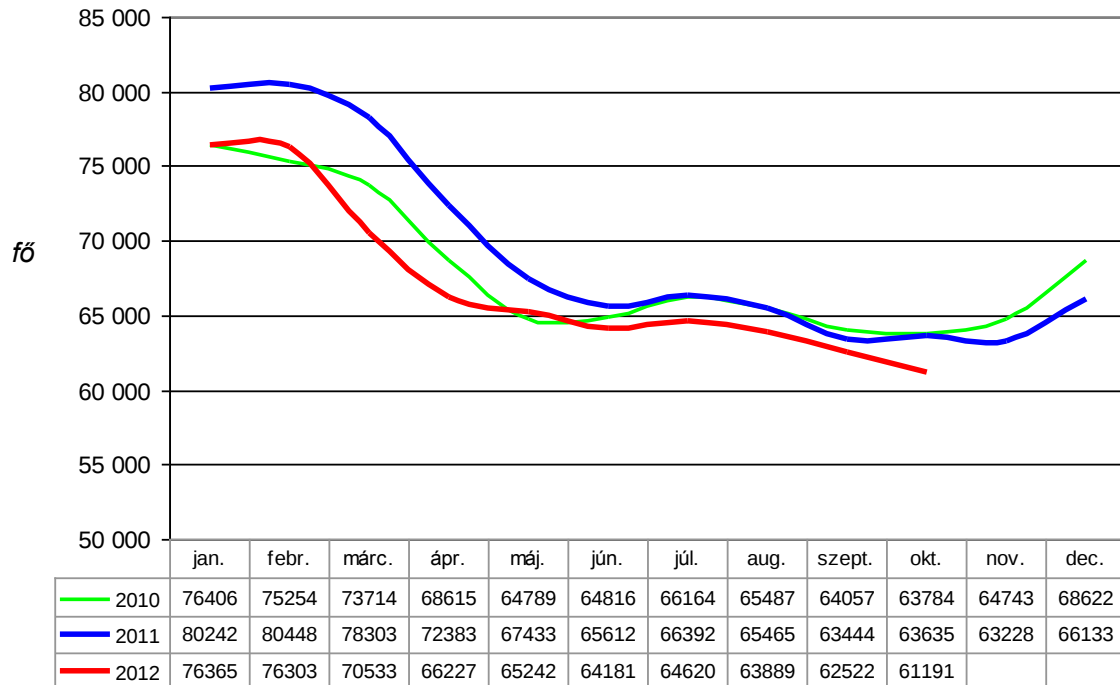
Forrás: EUROSTAT, KSH

2. sz. melléklet: Munkanélküliségi ráta (15 – 74 éves népesség)

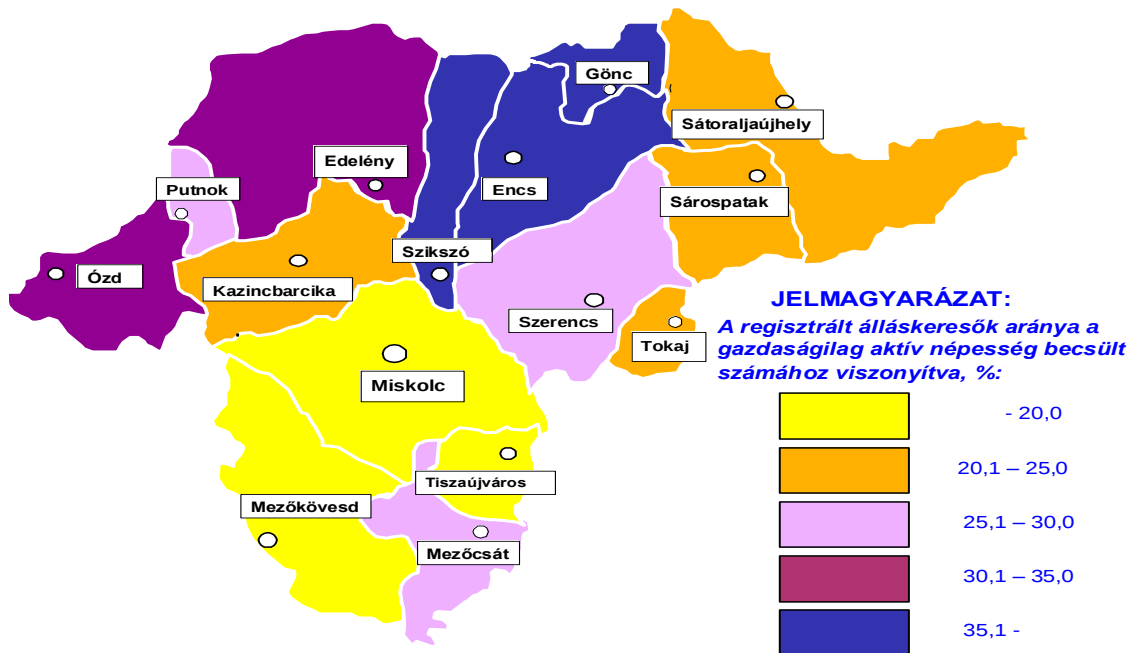
Forrás: EUROSTAT, KSH

3. sz. melléklet: A nyilvántartott álláskeresők számának alakulása Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2010. január – 2012. október

Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) – Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal munkaügyi Központja (BAZMKHMK)

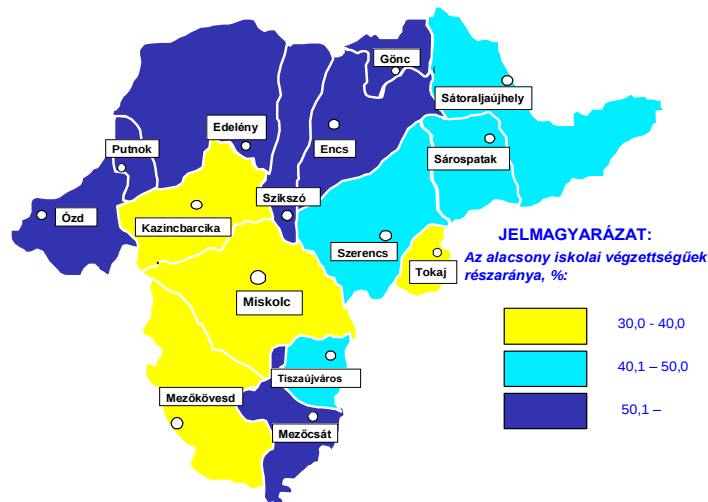
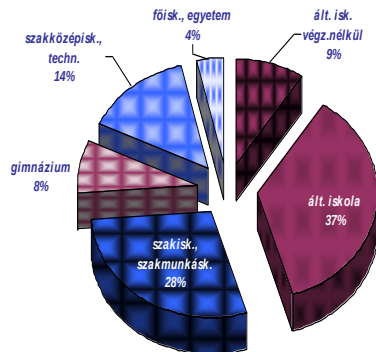
4. sz. melléklet: A munkanélküliség becsült aránya munkaügyi körzetenként, 2012. október

Forrás: NFSZ - BAZMKHMK

5. sz. melléklet: Az álláskeresők összetétele Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2012. december

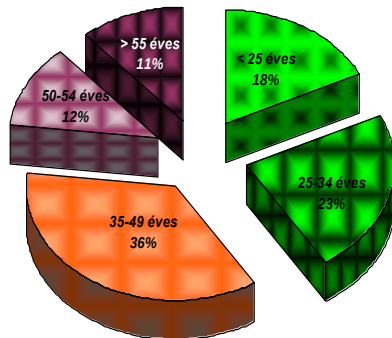
Legmagasabb iskolai végzettség szerint **A legalacsonyabb iskolai végzettségű álláskeresők aránya körzetenként**

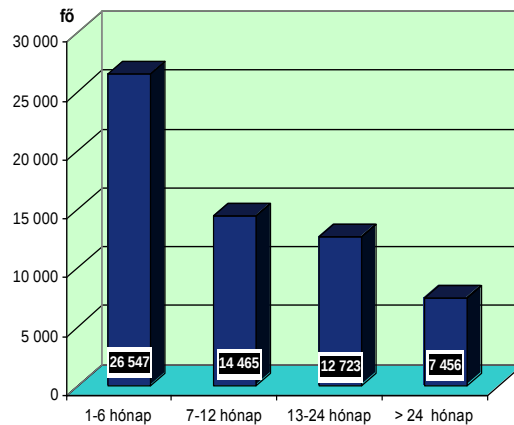
Forrás: NFSZ - BAZMKHMK

6. sz. melléklet: Az álláskeresők összetétele Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2012. december
(folytatás)

Korcsoportok szerint

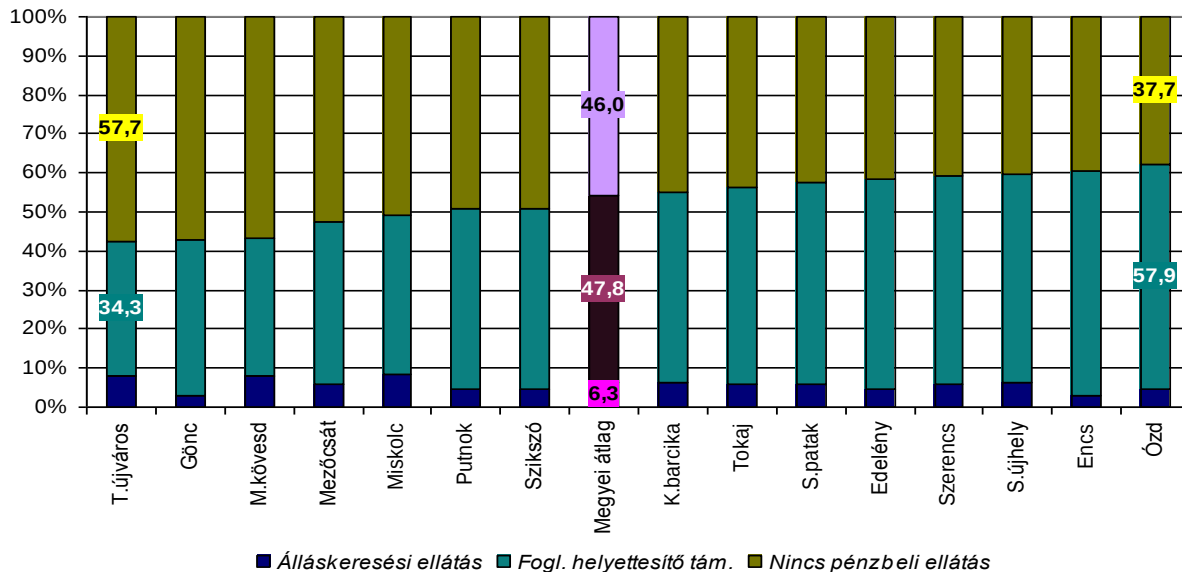
A folyamatos nyilvántartás időtartama szerint

Forrás: NFSZ - BAZMKHMK

7. sz. melléklet: Az álláskeresők összetétele Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2012. december
(folytatás)

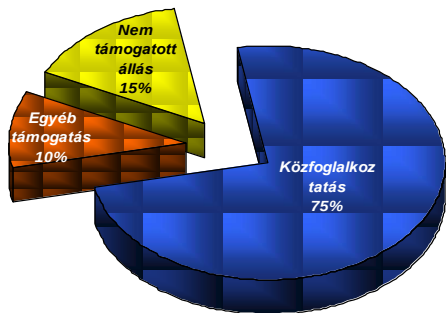
Pénzbeli ellátás szerint

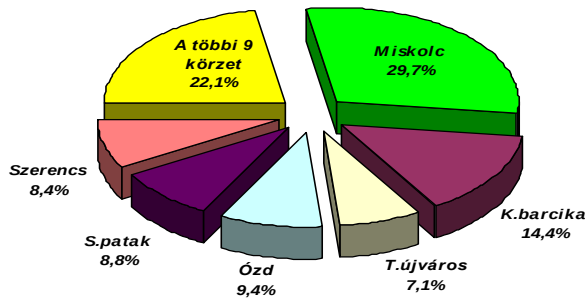
Forrás: NFSZ - BAZMKHMK

8. sz. melléklet: Borsod-Abaúj-Zemplén megye munkaügyi kirendeltségein 2012. január - október folyamán bejelentett 47,9 ezer új munkaerő-igény összetétele a támogatási igény szerint munkaügyi körzetenként

A bejelentett összes állás megoszlása támogatási igény szerint

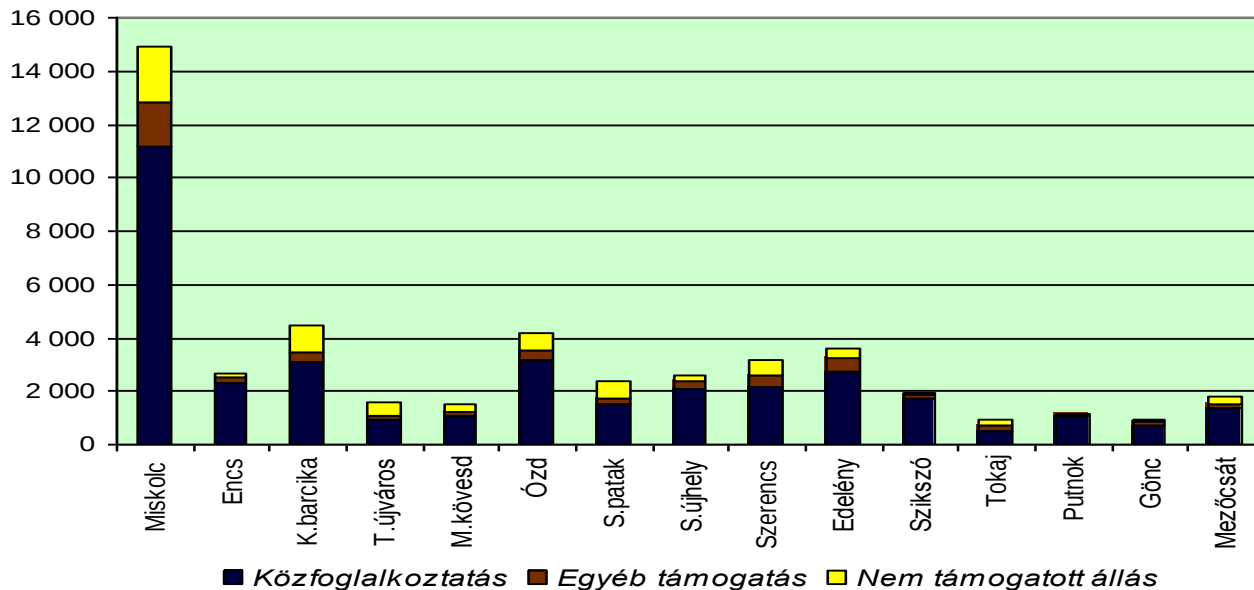

A támogatási igénnyel nem társuló állások megyén belüli eloszlása

Forrás: NFSZ - BAZMKHMK

9. sz. melléklet: Borsod-Abaúj-Zemplén megye munkaügyi kirendeltségein 2012. január - október folyamán bejelentett 47,9 ezer új munkaerő-igény összetétele a támogatási igény szerint munkaügyi körzetenként

Forrás: NFSZ - BAZMKHMK

10. sz. melléklet: A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja által 2012-ben alkalmazott főbb támogatási eszközök, szolgáltatások (zárójelben az egyes eszközök forrását jelöltük)

A foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatások:

- ☐ Bér- és bérköltség támogatások *(uniós programok, dec. NFA)*
- ☐ Közfoglalkoztatási programok *(dec. és közp. NFA)*
- ☐ Munkahelyteremtés támogatása *(közp. NFA)*
- ☐ Munkahelymegőrzés támogatása *(dec. és közp. NFA)*
- ☐ Megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának támogatása *(uniós programok, közp. NFA)*
- ☐ Vállalkozóvá válás, önfoglalkoztatás támogatása *(uniós programok, dec. NFA)*
- ☐ Komplex foglalkoztatási-képzési programok *(dec. és közp. NFA)*

A foglalkoztathatóság javítását szolgáló támogatások, szolgáltatások

- ☐ Képzések *(uniós programok, dec. és közp. NFA)*
- ☐ Foglalkoztathatóságot javító szolgáltatások (mentorálás, pályaválasztás, pályamódosítás segítése, motivációs stb. tanácsadás, tréningek)
- ☐ Mobilitási támogatások

A munkaerő-piaci kereslet-kínálat összhangjának javítását célzó szolgáltatások

- ☐ Állasközvetítés, munkáltatói kapcsolattartás
- ☐ Munkaerő-piaci, befektetés-ösztönzési tájékoztatók
- ☐ Közreműködés helyi, térségi foglalkoztatási/fejlesztési stratégiák kidolgozásában
- ☐ Börzék, kiállítások, konferenciák megrendezése

**11. sz. melléklet: A közfoglalkoztatás formái, pénzügyi forrásai, a résztvevők számának alakulása
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2011. év, 2012. január - október**

A közfoglalkoztatás formája	2011. évi előirányzat*		A közfoglalkoztatásba bevonatok száma**, 2011. január- december		2012. évi előirányzat*		A közfoglalkoztatásba bevonatok száma**, 2012. január-október	
	millió Ft	megoszlás, %	fő	megoszlás, %	millió Ft	megoszlás, %	fő	megoszlás, %
Rövid időtartamú	3 410,4	39,9	27 613	66,2	128,1	0,6	3 458	8,6
Hosszabb időtartamú	2 225,4	26,0	5 438	13,0	2 608,9	12,8	12 075	30,1
Értékteremtő program	429,8	5,0	814	2,0	13,4	0,1	234	0,6
Startmunka kistérségi mintaprogramok	522,2	6,1	1 984	4,8	11 227,5	55,1	13 302	33,1
Egyéb startmunka mintaprogram	58,7	0,7	122	0,3	857,1	4,2	278	0,7
Szociális földprogram	43,5	0,5	328	0,8	170,3	0,8	518	1,3
Országos közfoglalkoztatási program	1 733,6	20,3	1 786	4,3	5 012,2	24,6	6 691	16,7
Téli közfoglalkoztatás	123,7	1,4	3 626	8,7	327,5	1,6	3 572	8,9
Működési költség	0,6	0,0	-	-	-	-	-	-
Foglalkozás-egészségügyi vizsgálat	-	-	-	-	28,8	0,1	-	-
Összesen	8 547,9	100,0	41 711	100,0	20 373,8	100,0	40 128	100,0

*2011-ről áthúzódó programok, valamint a 2013-ra vállalható kötelezettség fedezetével együtt.

**2011-ről áthúzódó létszám + belépők

Forrás: NFSZ – BAZMKHMK

12. sz. melléklet: A kistérségi startmunka mintaprogramok típusai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 20112. január – október

Projekt-típusok	2012. évi előirányzat*		A közfoglalkoztatásba bevontak száma**, 2012. január-október	
	millió Ft	megoszlás, %	fő	megoszlás, %
Mezőgazdasági	2 981,2	26,6	2 764	20,8
Mezőgazdasági utak rendbetétele	933,9	8,3	1 284	9,7
Belvízelvezetés	3 602,6	32,1	4 063	30,5
Illegális hulladéklerakó helyek felszámolása	588,9	5,2	757	5,7
Bio- és megújulóenergia-termelés	18,9	0,2	24	0,2
Közúthálózat javítása	1 398,9	12,5	1 564	11,8
Téli és egyéb értékteremtő	1 703,1	15,2	2 846	21,4
Összesen	11 227,5	100,0	13 302	100,0

*2011-ről áthúzódó programok, valamint a 2013-ra vállalható kötelezettség fedezetével együtt.

**2011-ről áthúzódó létszám + 2012. évi belépők

Forrás: BAZMKHMK

13. sz. melléklet: Képzések a közfoglalkoztatásban résztvevők számára Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (TÁMOP 2.1.6.)

A képzés típusa	Érintett munkaügyi kirendeltség	2012. évre tervezett létszám	2012. november 30-ig		2012. december 31-ig	
			indított képzések, db	bevont létszám, fő	tervezett képzések, db	várható létszám, fő
Háztáji állattartás	Edelény, Encs, Mezőkövesd, Sátoraljaújhely	189	8	93	7	67
Háztáji növénytermesztés és állattartás	Sárospatak, Encs, Tokaj, Szerencs	176	7	106	2	50
Háztáji növénytermesztés és tartósítás	Összes kirendeltség (kivéve: Miskolc, Tiszaújváros)	2 077	106	1661	18	239
Erdőművelő	10 kirendeltség	30	1	30	-	-
Fakitermelő	Kazincbarcika, Sátoraljaújhely	13	-	-	-	-
Kisgépkészelő	10 kirendeltség	127	7	111	-	-
Motorfűrészkezelő	10 kirendeltség	58	-	-	-	-
Takarítógépkezelő	Miskolc	7	-	-	-	-
Összesen		2 677	129	2001	27	356

Forrás: BAZMKHMK

14. sz. melléklet: A TÁMOP 1.1.2 program támogatási és szolgáltatási eszközei

1. Képzési támogatás

1. teljes képzési költség
2. keresetpótló juttatás *(közfoglalkoztatási beralapulvételével)*
3. képzéshez kötődő utazási költségtérítés *(helyi, helyközi)*
4. gyermekfelügyelet vagy hozzátartozó gondozásához kapcsolódó költségek támogatása

2. Elhelyezkedést segítő támogatások

1. Bértámogatás *(br. bér + SZHA 70%-a + továbbfoglalkoztatási kötelezettség)*
2. Munkatapasztalat szerzési támogatás *(100%-os támogatás)*
3. 3. célcsoport kombinált bérköltség támogatása *(3x4 hónap)*

3. Támogatott foglalkoztatáshoz kapcsolódó utazási költségek támogatása *(helyi, helyközi, saját gépjármű használata)*

4. Vállalkozóvá válást elősegítő támogatás *(6 hónapos támogatás)*
5. Lakhatási támogatás *(2012. okt. 1-től, 18 hónapos időtartamú támogatás)*
6. Foglalkoztatás-egészségügyi és képzési alkalmassági vizsgálatok és költségeinek megtérítése
7. Munkaerő-piaci szolgáltatások és azok igénybevétele esetén felmerülő helyi és helyközi utazási költségek megtérítése, keresetpótló juttatás.

Elhelyezkedést segítő támogatások részletesen:

Bértámogatás:

A 3. célcsoport kivételével mindegyik célcsoport foglalkoztatásához nyújtható

max. 8 hónapos támogatási időszak, amely során a munkabér és a szociális hozzájárulási adó legfeljebb 70%-ának megfelelő összeg támogatható

a támogatás ellenében vállalni kell a támogatott időszak felével megegyező időtartamú továbbfoglalkoztatást.

(de minimis támogatásnak számít, ha az ügyfél nem felel meg a 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet szerinti hátrányos helyzetnek és/vagy a munkáltató nem felel meg a csoportmentességi rendelet előírásainak)

Munkatapasztalat szerzési támogatás:

Csak az 1. és 2. célcsoportnak, ill. a 4-6. célcsoportba tartozó roma származású ügyfél foglalkoztatásához adható

max. 90 napra megállapítható támogatás, amely során a munkabér és a szociális hozzájárulási adó legfeljebb 100%-ának megfelelő összeg adható. *(de minimis támogatás)*

A 3. célcsoport kombinált bérköltség támogatása:

1. max. 4 hónap: a munkabér és szociális hozzájárulási adója legfeljebb 100%-a, legfeljebb a minimálbér kétszerese és annak szociális hozzájárulási adója erejéig,
2. max. 4 hónap: a munkabér és szociális hozzájárulási adója legfeljebb 50%-a, legfeljebb a minimálbér kétszerese és annak szociális hozzájárulási adója erejéig,
3. max. 4 hónap: járuléktámogatás, legfeljebb a minimálbér kétszeresére számolt szociális hozzájárulási adó erejéig. *(de minimis támogatás)*

Lakhatási támogatás:

Minden célcsoport esetében adható, ha a programrésztvevő:

- legalább három hónapja nyilvántartott,
- pályakezdő álláskereső (nem vizsgálandó a regisztrációs időtartama),
- csoportos létszámleépítéssel érintett munkavállaló (nem vizsgálandó a regisztrációs időtartama).

18 hónapos időtartamú támogatás, mely a bérleti díjjal és a közüzemi díjakkal *(víz- és csatornadíj, villamos energia, távfűtés, a gáz, a hulladékszállítás díja, közös költség)* kapcsolatos kiadásokra használható fel. *(nem de minimis támogatás)*

15. sz. melléklet: TÁMOP 1.1.2, létszámbevonási terv (2011 – 2015) célcsoportonként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Célcsoportok	Létszám	Arány, %	
	B.-A.-Z. megyében	országosan	
1. alacsony isk. végzettség	2 281	15,0	14,4
2. pályakezdők / 25 év alattiak	4 508	29,6	31,7
3. 50 év feletti	2 183	14,4	14,6
4. gyermekgond.-ról visszatérők	608	4,0	3,6
5. FHT-ban részesülők	2 281	15,0	12,0
6. tartósan munkanélküliek és tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek	3 346	22,0	23,7
Összesen	15 207	100,0	100,0

Forrás: NFSZ – BAZMKHMK

16. sz. melléklet: TÁMOP 1.1.2 program indikátorai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Indikátor	Létszámterv, fő	Előirányzott részarány, % (a bevontak %-ában)
Programba bevontak száma	15 207,0	
A programba vont személyek közül a roma származásúak száma	3 037,0	20,0
Képzésbe bevontak száma	7 811,0	51,0
Egyéni programot sikeresen befejezők száma	12 212,0	80,0
A program befejezése utáni 180. napon foglalkoztatottak száma	4 446,0	29,0

Forrás: NFSZ-BAZMKHM

Sociálne znevýhodnení uchádzači o zamestnanie v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe, ich vzdelávanie a možnosti ich zamestnávania

Charakteristika pracovného trhu v župe

Pracovný trh Boršodsko-abovsko-zemplínskej (B-A-Z) župy už desaťročia zaťažujú nevýhody vyplývajúce z relatívnej zaostalosti hospodársko-spoločenského rozvoja. Hospodárska kríza minulých rokov pridala ďalšiu záťaž aj pre tento región, zvyšujúc týmto počet tých obyvateľov a hospodárskych aktérov, ktorí zápasia vážnymi ťažkosťami hospodárenia a zamestnanosti, respektíve sociálnymi ťažkosťami. Výkon župného hospodárstva sa v rokoch 2010 – 2011 rozšíril v mnohých oblastiach, najmä v oblasti strojárkeho priemyslu a výpočtovej techniky, ako aj vo výrobe elektronických a optických produktov. Tieto procesy sa v roku 2012 oslabili, čo nebolo vyvážené nárastom v chemickom a automobilovom priemysle, v potravinárstve a v textilnom priemysle, predstavujúcim iba malý objem. Počet hospodárskych spoločností, registrovaných v župe, narastal v tempe zaostávajúcom za priemerným štátnym tempom. V celoštátnom porovnaní je podnikateľská aktivita v župe aj naďalej najnižšia. Investičné ukazovatele tiež značne zaostávajú za celoštátnym priemerom. V I-III. štvrťroku 2012 sa zamestnanosť v poľnohospodárstve, v oblasti obchodných činností ako aj vo verejných službách zvýšila, inde nastal pokles.

V roku 2012 sa ukazovatele trhu práce v župe výrazne nezmenili, ale zvýšeným využívaním zamestnávania vo verejnom sektore a iných prostriedkov pracovného trhu po väčšinu roka klesol priemerný mesačný počet registrovaných uchádzačov. Od marca zostal v každom mesiaci pod úrovňou predchádzajúcich dvoch rokov. Súbežne s tým narastal počet tých, ktorí sa dostali k práci, ku kvalifikácii na trhu práce. Problémy a ťažkosti

pracovného trhu v župe trvajú už niekoľko desaťročí, charakteristické črty sa nezmenili. Aktuálny stav možno charakterizovať nasledovnými definíciami, faktormi:¹

- nízka úroveň zamestnanosti (42,2%);
- nízka hospodárska aktivita (51,3%) – vysoký pomer inaktívnej populácie;
- vysoká miera nezamestnanosti (17,7 %), v celoštátnom meradle asi každý desiaty uchádzač žije v župe B-A-Z);
- globálna a štrukturálna nezamestnanosť existuje priebežne;
- hospodárske, spoločenské a trhové znaky mikroregiónov sú značne odlišné aj v rámci regiónu;
- dopyt po pracovnej sile je nízky, v porovnaní s ponukou pracovnej sily je málo pracovných miest;
- 80-90% oznámených pracovných miest je spojených s podporou (prevažne vo verejnom sektore);
- zloženie uchádzačov podľa odbornej kvalifikácie je nepriaznivé, je veľmi vysoký počet a pomer nekvalifikovaných uchádzačov s nízkou úrovňou vzdelania (56%, resp. 45%);
- je značný počet a pomer uchádzačov, registrovaných priebežne na dobu viac ako jeden rok (20,2 tisíc osôb, 33%);
- každý siedmy z celoštátne evidovaných uchádzačov o prácu – absolventov – hľadá prácu v župe B-A-Z, koncom októbra 2012 bol ich počet 8353 osôb;
- trvalá nezamestnanosť, nízka úroveň vzdelania, nedostatok odborného vzdelania alebo znehodnotenie odborných vedomostí sa často spája s nízkou motiváciou k získaniu zamestnania; týmto uchádzačom je ťažké alebo nemožné sprostredkovať prácu;
- 46% uchádzačov nedostáva žiadne príspevky

Miera zamestnanosti v župe je trvalo nižšia o 7-8 percentuálnych bodov ako celoštátny priemer, ktorý je aj v meradle Európskej únie

¹ Údaje v zátvorkách sú údajmi I-III. štvrťroku 2012 vzťahujúce sa na populáciu vo veku 15-74 rokov, z prieskumu pracovnej sily Centrálného štatistického úradu, údaje týkajúce sa uchádzačov o prácu sú údajmi stavu z októbra 2012.

považovaný za nepriaznivý. Miera nezamestnanosti tak už dlhší čas presahuje celoštátny priemer, ako aj priemer EÚ. V porovnaní s maďarskými župami je Boršodsko-abovsko-zemplínska župa podľa oboch ukazovateľov trvale v najnepriaznivejšej situácii.

Podľa posledných údajov Centrálného štatistického úradu, vzťahujúcich sa na prieskum pracovnej sily obyvateľstva v II. štvrtroku 2012, populácia župy vo veku 15 – 74 rokov bola prítomná na pracovnom trhu v pomere 51,1%, čo je o 5,7 percentuálnych bodov menej ako celoštátny pomer. V tejto vekovej skupine je miera zamestnanosti 42,6%, miera nezamestnanosti 16,6%, o 0,4 percentuálnych bodov menej ako v tom istom období minulého roka. Miera zamestnanosti bola nižšia o 8 percentuálnych bodov ako celoštátny priemer, ale miera nezamestnanosti prevýšila celoštátny údaj o 5,7 percentuálnych bodov.

Podobne sa vyvíja aj počet uchádzačov o zamestnanie, evidovaných 15 okresnými úradmi práce Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy. V roku 2010 sa zastavil značný nárast v počte uchádzačov o zamestnanie, ktorý charakterizoval obdobie hospodárskej krízy a následne, v druhej polovici roku 2011, sa počet dôsledkom značného zvyšovania zamestnanosti, najmä druhotného pracovného trhu, začal pomaly znižovať. V období január-október 2012 evidovali okresné úrady práce v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe mesačne priemerne 67,1 tisíc uchádzačov, čo bolo v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka menej o 4,6% (3,2 tisíc osôb), pokles bol zväčša v zhode s celoštátnym údajom (-5,3%). Počas tohto obdobia došlo k významným zmenám, dôsledkom ktorých počet registrovaných uchádzačov klesol ku koncu októbra na 61,9 tisíc osôb, čo je menej o 15,2 tisíc osôb (20%), ako bolo v januári a o 3,8% menej ako v októbri 2011.

Miera nezamestnanosti², vypočítaná podľa mesačného priemerného počtu evidovaných uchádzačov v mesiacoch január-október 2012 bola v našej župe 23,1%, v porovnaní s minuloročným údajom, nižšia o 0,7 percentuálnych bodov. Celoštátny priemer bol v tom istom období 12,6%, takže rozdiel medzi župným a celoštátnym priemerom bol 10,5 percentuálnych bodov, prakticky takisto ako pred rokom. Rozdiely v rámci župy sú aj naďalej väčšie a zachovávajú členitosť, ktorá sa vytvorila pred dvoma desaťročiami. Pomer

² Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie v porovnaní s počtom hospodársky aktívnej populácie začiatkom minulého roka.

evidovaných uchádzačov v porovnaní s počtom odhadovanej, hospodársky aktívnej populácie, je najnižší v okolí miest Tiszaújváros, Miskolc a Mezőkövesd (14 až 18%). V ostatných okresoch prevyšuje župný priemer, v okolí miest Ózd, Edelény a Szikszó je 30 až 40%, v okolí miest Encs a Gönc nad 40%. Mikroregióny, ktoré boli v najnepriaznivejšej situácii, sa neboli schopné priblížiť k ostatným.

Zo zmeny počtu registrovaných uchádzačov o prácu na ročnej úrovni vyplýva, že pracovné miesta, ponúkané zamestnávateľmi, poskytovali viac možností pre uchádzačov so základným vzdelaním, ďalej s vysokoškolským diplomom a pre uchádzačov mužov vo veku 20 – 44 rokov v porovnaní s inými skupinami uchádzačov; ich počet poklesol vo väčšej miere ako počet ostatných. Nejde tu len o vplyv zamestnávania vo verejnom sektore, je potrebné poukázať na to, že existujúce pracovné miesta očakávajú čím ďalej, tým viac kvalifikovanú pracovnú silu, už disponujúcu moderným odborným vzdelaním na vysokej úrovni a skúsenosťami z praxe. Podmienky prijatia mladých absolventov sa v mnohom zlepšili vďaka štátnemu programu „Záruka prvého pracoviska“, uvedeného v auguste a vzťahujúceho sa na pracovný trh. Nepriaznivejšie výhľady uchádzačov ženského pohlavia na pracovnom trhu sa môžu dať do súvislosti s poklesom zamestnaneckej kapacity verejných a iných službách. Koncom októbra 2012 z uchádzačov o prácu bola takmer presná polovica ženy, druhá polovica muži, v porovnaní s počtom v predošlom roku bol tento počet mužov menší, počet žien väčší. Takmer polovica uchádzačov (48%) patrila do vekovej skupiny najvyhládávanejších uchádzačov (25-44 rokov), ich počet a pomer sa od minulého roku trochu znížil. Zvýšil sa počet uchádzačov starších ako 55 rokov, na konci októbra ich bolo o 18% viac ako pred rokom. V tom istom období bolo v župe 18% uchádzačov mladších než 25 rokov, 23% vo vekovej skupine 45-54 rokov, 11% ešte starších.

Z pohľadu príležitostí získania zamestnania je veľmi nepriaznivé, že najvyšším vzdelaním takmer každého druhého uchádzača (45%) je základná škola. Situáciu zhoršuje aj to, že každý piaty z nich zanechal štúdium ešte pred ukončením 8. ročníka. Skoro taký istý podiel tvoria osoby sa stredoškolským odborným vzdelaním (43%), väčšina z nich ukončila odborné učilište (28%), menšia časť strednú odbornú školu (15%). Dve najmenšie skupiny tvoria ľudia bez odbornej kvalifikácie, majúci maturitné vysvedčenie z gymnázia (8%) a diplomovaní (4%). V porovnaní so situáciou spred roka sa znížil počet

tých, ktorí ukončili základnú školu a osôb disponujúcich vysokoškolským vzdelaním. Počet ostatných, najmä uchádzačov, ktorí ukončili strednú odbornú školu, sa zvýšil. Podiel uchádzačov s nízkym školským vzdelaním je spravidla vyšší ako priemer v tých okresoch, ktoré sú zaťažené vyššou mierou nezamestnanosti.

Ďalším závažným problémom pracovného trhu v župe je trvalá nezamestnanosť. Koncom októbra 2012 prevýšil počet uchádzačov, evidovaných priebežne aspoň rok, 20 tisíc osôb. Ich podiel sa zvýšil z minuloročných 27% na 33% (celoštátne 29,3%). Kvôli trvalej nezamestnanosti sa výrazne zvyšuje v župe počet uchádzačov odkázaných na pravidelnú finančnú podporu sociálneho charakteru. Koncom októbra takmer polovica uchádzačov (48%) dostávala podporu nahrádzajúcu zamestnanie, druhú, skoro rovnako veľkú skupinu tvorili tí, ktorí nedostávali žiadnu finančnú podporu (46%). Naproti tomu počet ľudí dostávajúcich podporu v nezamestnanosti, určenú podľa predchádzajúceho pracovnoprávneho vzťahu, charakterizuje klesajúci trend. Bolo to spôsobené okrem vplyvov pracovného trhu aj sprísnením pravidiel týkajúcich sa obdobia podpory. Koncom októbra dostávalo podporu v nezamestnanosti 6% uchádzačov. V porovnaní s minulým rokom sa zvýšil počet oprávnených na sociálnu podporu o 1%, počet tých, ktorí nedostávajú finančnú podporu o 9% a o dve tretiny sa znížil počet osôb dostávajúcich podporu v nezamestnanosti.

Dopyt župného hospodárstva po pracovnej sile ďaleko zaostáva od počtu uchádzačov o zamestnanie, jeho zloženie sa tiež značne líši od ponuky. Nedostatky boli zmiernené dopytom rozšíreným o prostriedky zamestnaneckej politiky najmä v oblasti pracovných miest, zriadených pre nekvalifikovaných. Kvôli rozdielom dopytu a ponuky v odbornom zložení sa stáva dokonca aj v našej župe, že nemôžeme uspokojiť požiadavky rôznych podnikaní na odborníka. V období január – október 2012 zaevidovalo 15 úradov práce Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy pracovné ponuky na zamestnanie 47,9 tisíc osôb. Prevažná väčšina z nich (85%, teda 40,7 tisíc pracovných miest) bola zamestnaním s podporou – zväčša šlo o zamestnávanie vo verejnom sektore, organizované miestnymi samosprávami a štátnymi podnikmi – nepodporované zamestnávanie tvorilo 15% (7,2 tisíc pracovných miest). Celoštátne bol pomer nepodporovaného zamestnávania oveľa vyšší (28%). Dopyt bez nároku na podporu bol na úrovni roku 2011, dopyt motivovaný podporou sa však znížil. Súvisí to s tým, že oproti

minulému roku sa v roku 2012 nezamestnávalo vo verejnom sektore na tzv. krátky časový úsek, namiesto toho verejní zamestnávateľia využívali iné formy zamestnávania na 6-8 hodín denne a na 2-12 mesiacov.

Hlavné podporné prostriedky a služby na zmiernenie znevýhodnenej situácie

Rámce a podmienky prostriedkov, použitých na rozšírenie zamestnávania a zmiernenie nezamestnanosti, sú určené legislatívou a ich aplikáciu umožňujú finančné prostriedky Národného fondu zamestnania (NFA), ako aj rôzne podpory Európskej únie. Náš úrad práce v roku 2012 použil všetky služby a formy podpory na rozšírenie zamestnávania, zachovanie pracovných miest, zlepšenie zamestnanosti a zvyšovanie súladu dopytu a ponuky, ktoré legislatíva umožňuje (podrobné vymenovanie vid' v prílohe).

Náš úrad práce využíva finančné zdroje určené pre župu na zlepšenie postavenia najviac znevýhodnených uchádzačov na pracovnom trhu. Medzi nimi má dominantnú úlohu *podpora zamestnávania vo verejnom sektore*, ktorú možno v župe v roku 2012 využiť v objeme viac ako 19 Mrd Ft (spolu s pokrytím záväzkov na nasledujúci rok viac ako 20 Mrd Ft). Tento prostriedok umožňuje prechodné zamestnávanie trvale nezamestnaných uchádzačov, oprávnených na podporu nahrádzajúcu zamestnanie, v takom okruhu činností, ktoré patria do okruhu povinne vykonávateľných úloh obecnej samosprávy alebo štátnej správy.

Viac než polovica zdrojov na podporu zamestnávania vo verejnom sektore (55%) sa použije na vzorové programy štartovacích prác, vytvorené v 13 znevýhodnených mikroregiónoch župy a v mikroregióne Miskolca. 25% zdrojov sa použije na realizáciu celoštátnych programov štartovacích prác, 13% zdrojov použijú miestne samosprávy na zamestnávanie vo verejnom sektore na tzv. dlhšiu dobu, kým zvyšných 7% poslúži na realizáciu ostatných vzorových programov štartovacích prác, výnimočných vzorových projektov, ako aj na realizáciu programov, prelínajúcich sa z roku 2011. V tomto roku sme formu krátkodobého zamestnávania vo verejnom sektore nepoužili.

V porovnaní s minulým rokom sa realizácia tohoročných programov začala o mesiac či pol druhu mesiaca skôr, vo februári, do konca marca v celej

Župe nastúpilo do práce viac ako 16 tisíc verejných zamestnancov. Spolu so zamestnancami z programov prelínajúcich sa z minulého roku získalo do konca októbra prácu v tejto forme na kratší či dlhší čas viac než 40 tisíc osôb v župe. Značná časť dotýčnych (33,1%) pracuje ako účastník mikroregionálneho vzorového programu štartovacích prác a takmer tak veľká časť (30,1%) je účastníkom zamestnávania vo verejnom sektore na dlhšiu dobu. Takmer každý piaty verejný zamestnanec (16,7%) dostal prácu v celoštátnych programoch štartovacích prác, 8,6 – 8,9% účastníkov pracovalo ešte začiatkom roka ako zamestnanec verejných prác, na prechodných zimných prácach alebo krátkych prácach ešte z roku 2011. Ostatní (2,6%) sa stali účastníkmi niektorého sociálneho programu poľných prác, alebo sa činili v iných vzorových projektoch štartovacích prác.

So zamestnávaním vo verejnom sektore úzko súvisí celoštátny program s názvom „*Učím sa znova!*“ (TÁMOP 2.1.6), závislý od zdrojov Európskej únie. Program umožňuje najmä pre dospelých s nízkym školským vzdelaním účasť na odbornom vzdelávaní, čo môže v značnej miere zlepšiť ich situáciu na pracovnom trhu. Podľa súčasne prijatej alokácie má Boršodsko-abovsko-zemplínska župa v období medzi marcom 2012 a februárom 2015 k dispozícii 1,9 Mrd Ft, čo umožňuje vzdelávanie asi 4,5 tisíc osôb. Jedným z cieľov programu je, aby sa pre účastníkov v poľnohospodárskych a celoštátnych verejných zamestnávateľských programoch Štart umožnilo vzdelávanie zhruba 2677 osobám. V rámci programu sa do 30. novembra 2012 začalo v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe 129 školení pre účastníkov zamestnávania vo verejnom sektore, s účasťou 2001 osôb.

Vďaka projektu TÁMOP 2.1.6. sa počas programu môžu vyúčtovať všetky náklady školenia účastníkov, ako aj jednorázový príspevok pre tých, ktorí úspešne zložili skúšky, čo sa určuje diferencovane podľa počtu hodín (50-100 tisíc Ft).

Nápomocný pre širšiu vrstvu znevýhodnených uchádzačov môže byť vytýčený celoštátny program, realizovaný tiež zo zdrojov Európskej únie, s názvom „*Zlepšenie zamestnávateľnosti znevýhodnených (Decentralizované programy v konvergenčných regiónoch)*“ (TÁMOP 1.1.2). Cieľom celoštátneho programu, ktorý sa realizuje v období medzi 1. májom 2011 a 30. aprílom 2015 je, aby podporoval trvalé zamestnanie viacnásobne znevýhodnených uchádzačov na prvotnom pracovnom trhu. V záujme toho program TÁMOP 1.1.2 zabezpečuje pre účastníkov programu služby, prispôsobené potrebám

jedinca, možnosti podpory získania z trhového hľadiska významnej profesie a možnosti podpory na zamestnanie sa (podporované zamestnávanie, podpora bývania, podpora začatia podnikania).

Úrad práce Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy disponuje na realizáciu projektu celkovou sumou 14,6 Mrd Ft, čo umožňuje 15,2 tisíc uchádzačom podporu na zlepšenie ich situácie na pracovnom trhu. Cieľové skupiny programu tvoria nasledovné vrstvy uchádzačov o zamestnanie:

1. cieľová skupina: ľudia s nízkym školským vzdelaním,
2. cieľová skupina: začiatočníci a mládež do 25 rokov,
3. cieľová skupina: ľudia nad 50 rokov,
4. cieľová skupina: tí, ktorí by sa chceli vrátiť do zamestnania po materskej dovolenke alebo ošetrovaní chorého
5. cieľová skupina: príjemcovia podpory nahrádzajúcej zamestnanie, resp. tí, ktorí sú na to oprávnení
6. cieľová skupina: *trvale nezamestnaní* a tí, ktorí sú ohrození trvalou nezamestnanosťou:
 - sú evidovaní uchádzači aspoň 3 mesiace, alebo
 - osamelý rodič s dieťaťom, alebo
 - ak je v rámci rodiny viacnásobná nezamestnanosť, alebo
 - majú zastaralé odborné vzdelanie, alebo
 - týka sa ich skupinové znižovanie počtu zamestnancov.

V rámci jednotlivých cieľových skupín majú prioritu ľudia rómskeho pôvodu, ľudia so zmenenou pracovnou schopnosťou ako aj tí, ktorí žijú v najviac znevýhodnených mikroregiónoch.

Uchádzači, vstupujúci do programu môžu dostať nasledovnú podporu – prispôsobujú sa ich osobitnej situácii, schopnostiam, nárokom a požiadavkám pracovného trhu:

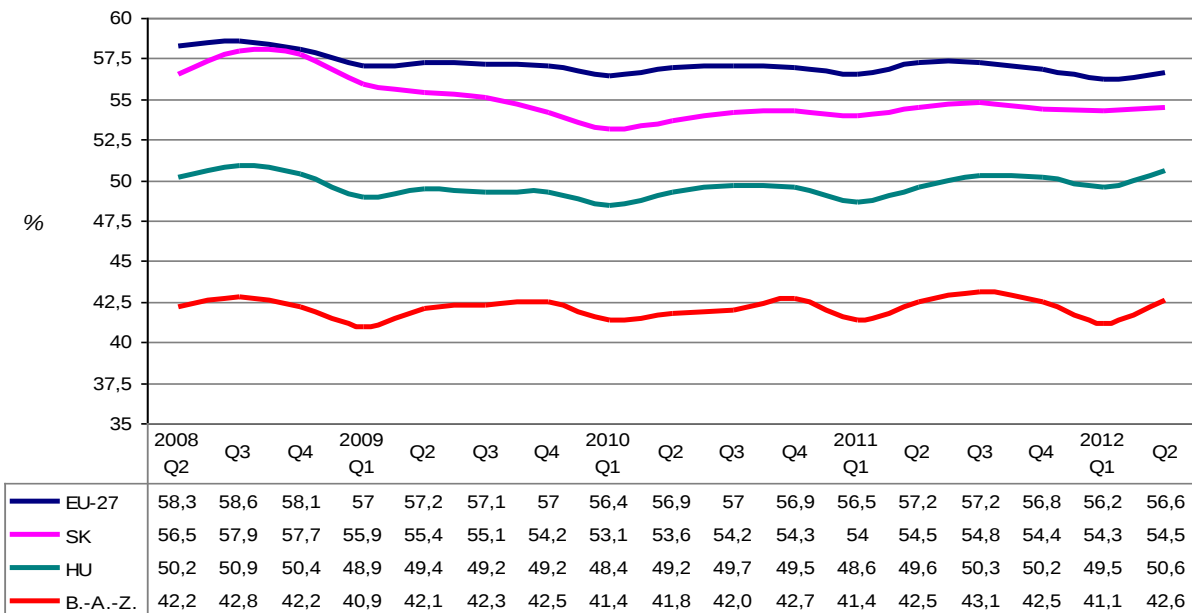
- Podpora vzdelávania:
 - celkové náklady vzdelávania
 - príspevok nahrádzajúci pracovný príjem (podľa mzdy vo verejnom sektore)

- náhrada cestovných nákladov (miestna, medzimestská doprava), zabezpečenie stravovania a ubytovania
- príspevok na výdavky v spojitosti s dozorom na deti alebo starostlivosťou o chorého
- Podpory napomáhajúce získanie zamestnania:
 - príspevok na mzdu (hrubá mzda + 70% odvodov + povinnosť ďalej zamestnávať)
 - príspevok na získanie praxe (100%-ná podpora)
 - kombinovaný príspevok na mzdu pre starších ako 50 rokov (3x4 mesiace, podpora so znižujúcou sa intenzitou)
- Náhrada cestovných nákladov v spojitosti s podporeným zamestnávaním (miestna, medzimestská doprava, používanie vlastného motorového vozidla)
- Príspevok na podporu začínajúceho podnikania (6-mesačná podpora)
- Príspevok na bývanie (od 1. októbra 2012 na dobu 18 mesiacov, podpora so znižujúcou sa intenzitou)
- Úhrada výdavkov prehliadky zdravotnej a odbornej spôsobilosti
- V prípade využitia služieb pracovného trhu náhrada cestovných nákladov, príspevok na náhradu mzdy.

Župná implementácia sa realizuje časovo súmerne, v plánovanom tempe. Do konca októbra 2012 sa prijalo do programov 7,3 tisíc uchádzačov, z nich sa 38% zúčastnilo, resp. zúčastňuje vzdelávania, 66% sa zúčastnilo, resp. zúčastňuje podporeného zamestnávania. Počas celého projektového obdobia sa 2756 osôb zúčastnilo na 181 vzdelávacích programoch, z toho v období január-október 2012 sa realizovalo 108 školení s účasťou 1 674 osôb. V roku 2012 sa začne ešte školenie celkovo asi 1900 znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

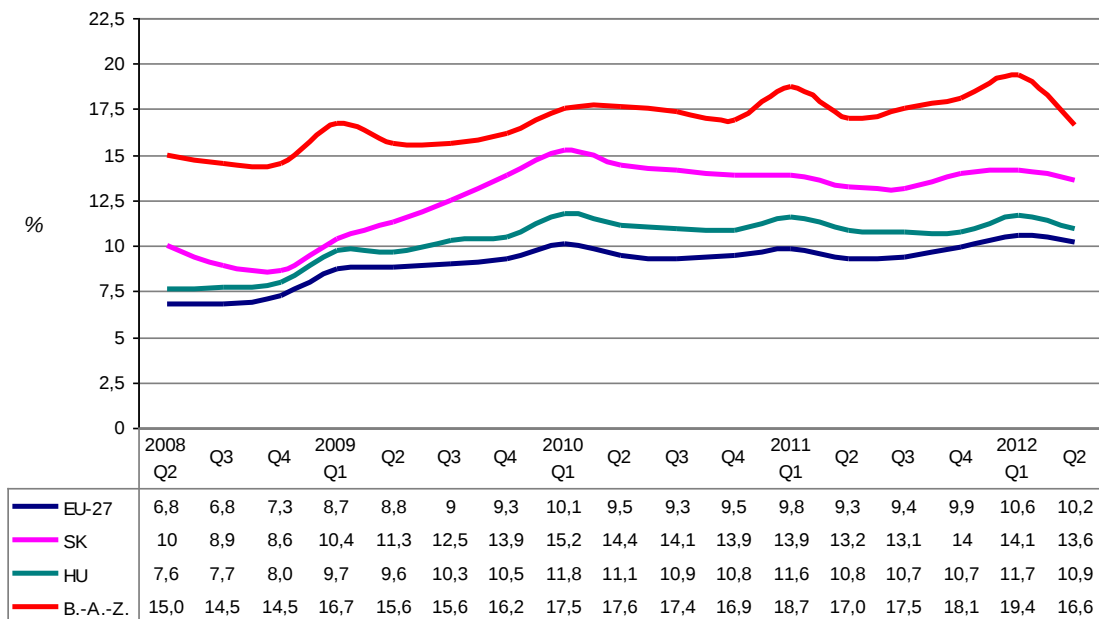
Príloha

1. príloha: Miera zamestnanosti (15 – 74 roční obyvatelia)

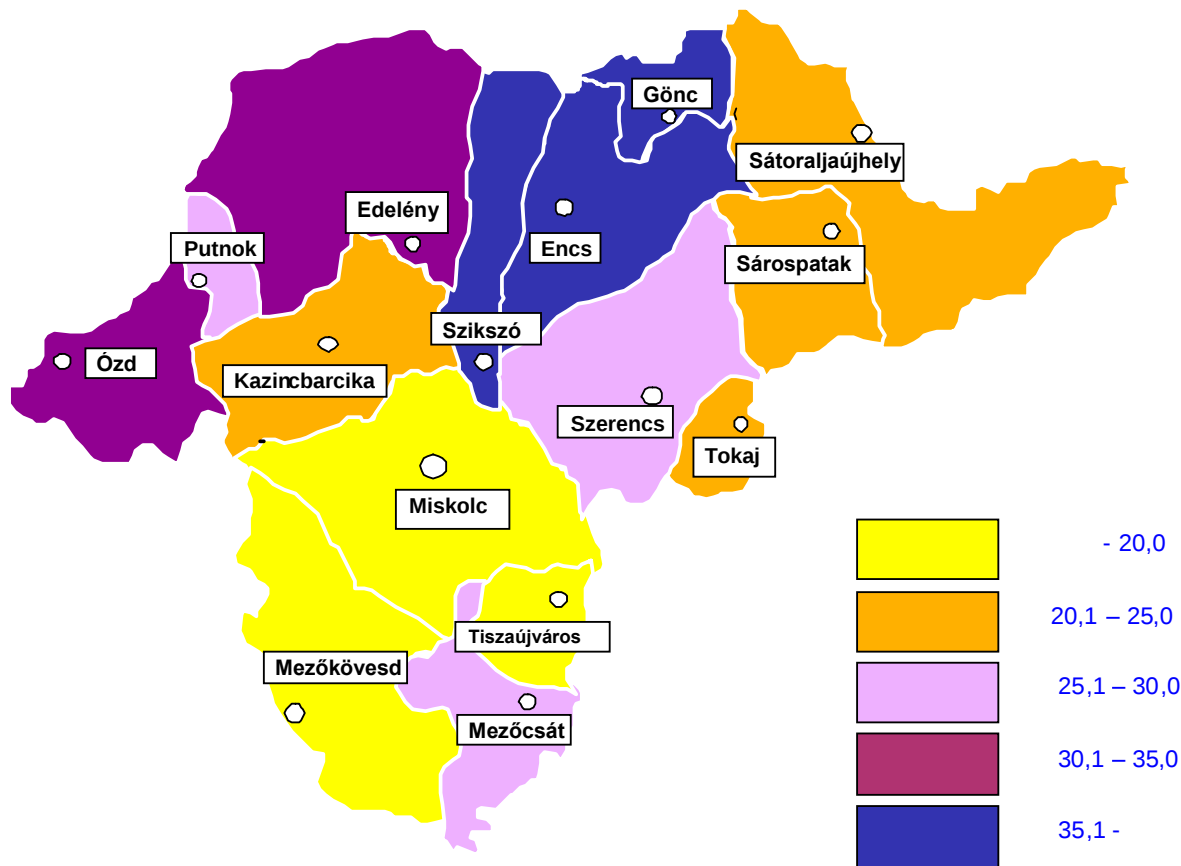

Forrás: EUROSTAT, KSH

2. príloha: Miera nezamestnanosti (15 – 74 roční obyvatelia)

Forrás: EUROSTAT, KSH

3.príloha: Odhadovaná miera nezamestnanosti podľa obvodov úradu práce, október 2012

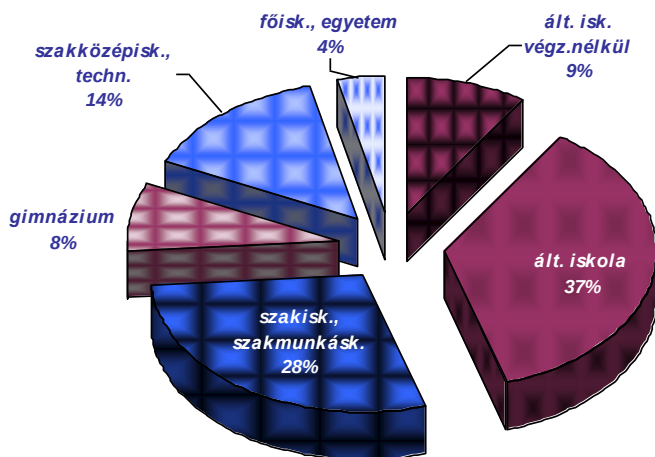
*Pomer registrovaných uchádzačov o
prácu v porovnaní s
odhadovaným počtom ekonomicky
aktívnej populácie, %*

Forrás: NFSZ – BAZMKHMK

4.príloha: Zloženie uchádzačov o zamestnanie v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe, 2012. december

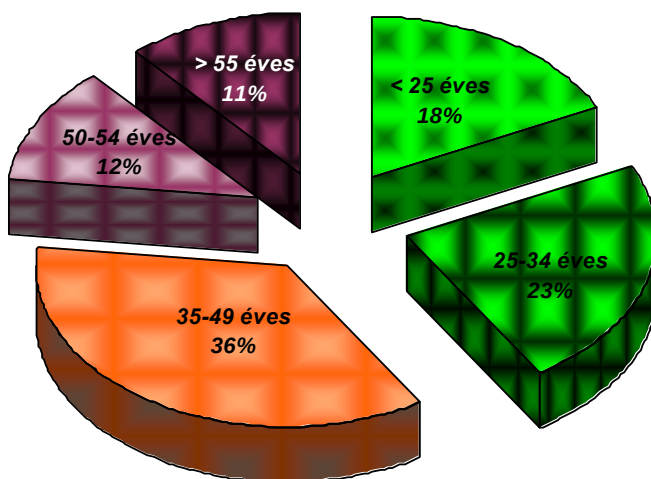
foisk, egyetem – vys. šk., univerzita; ált. isk. végz. nélkül. – bez dokončenia základnej školy; ált. isk. – zákl. škola; gimnázium – gymnázium; szakközépisk., techn. – str. odb. škola; szakisk., szakmunkásk. – odb. učilište

Podľa navyššieho dosiahnutého vzdelania

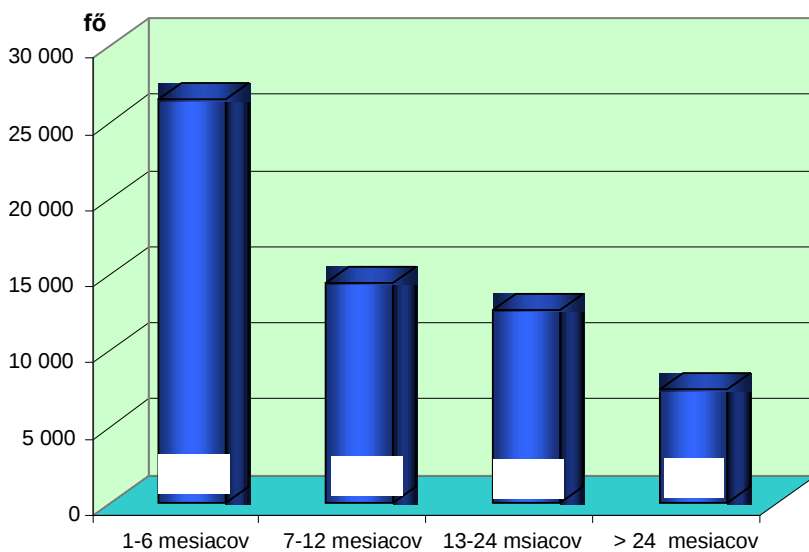
55 éves – 55 roční, 50-54 éves- roční, 25 éves – 25 roční, 35-49 roční, 25-34 roční

Podľa veku

5.príloha: Zloženie uchádzačov o zamestnanie v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe, 2012. december

Podľa dĺžky evidencie

Ing. Szalay, Alexander

MA-SLO-W

Program cezhraničnej spolupráce Maďarskej a Slovenskej republiky

Cezhraničná a bilaterálna spolupráca s Maďarskom

Program cezhraničnej spolupráce pod názvom MA-SLO-W, začal svoju činnosť otváracou konferenciou, ktorá sa uskutočnila 24.11. 2009. Bol spolufinancovaný z Operatívneho programu cezhraničnej spolupráce Maďarsko - Slovenská republika 2007-2013 v rámci Európskej regionálnej spolupráce. Vedúcim partnerom projektu bol Regionálny úrad práce severného Maďarska v spolupráci s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Košice (ÚPSVaR Košice), Regionálnym vzdelávacím centrom severného Maďarska a Obchodnou a priemyselnou komorou Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy.

Na jeseň roku 2008 sa jednotlivé hore uvedené inštitúcie podujali zrealizovať program cezhraničnej spolupráce a to podpísaním zmluvy o cezhraničnej spolupráci, čím sa zaviazali k spolupráci v oblasti tematiky zamestnávania a zamestnávateľskej politiky.

Cieľom projektu MA-SLO-W bolo vytvorenie rozšírenej efektívnej spolupráce na trhu práce v regiónoch pri hranici. Regionálny úrad práce severného Maďarska si v rámci tohto projektu stanovil za cieľ oblasť spoločného rozvoja a využitia ľudských zdrojov. V prvom rade sa projekt zameriava na spoluprácu, spoločné zmýšľanie a vyhl'adávanie pracovných príležitostí na trhu práce v dvoch prihraničných regiónoch medzi Maďarskom a Slovenskou republikou. Prostredníctvom tohto projektu bol vytvorený aj webový portál v spolupráci s Obchodnou a priemyselnou komorou Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy. Tento webový portál zahŕňa databázy spoločností, ktoré obsahujú dôležité informácie, ako aj profil firiem

prihraničných zamestnávateľov a záujemcov o zamestnanie, ale taktiež plánované investície, rozvoj, požiadavky importérov a informácie týkajúce sa projektu.

Program ju určený pre žiadateľov o zamestnanie žijúcich v znevýhodnených oblastiach, taktiež pre zamestnávateľov, podnikateľov pôsobiacich v prihraničnej oblasti, pre informačných poradcov na obidvoch stranách hranice a pre odborníkov na trhu práce.

Prostredníctvom tohto programu boli vytvorené informačné body na obidvoch stranách hranice.

Na základe týchto informačných bodov bolo záujemcom o zamestnanie poskytnuté potrebné množstvo informácií z internetu v spolupráci s odborným poradcom.

Ciele projektu

Cieľom projektu MA-SLO-W bolo vytvorenie rozšírenej efektívnej spolupráce na trhu práce v regiónoch pri hraniciach, čím sa predstavitelia projektu snažili zmierniť nezamestnanosť v prihraničných oblastiach prejednávaneho územia, prostredníctvom vnášania osvetu jednotlivým uchádzačom o zamestnanie o možnostiach uplatnenia sa na trhu práce v Slovenskej republike a v Maďarsku. Na dosiahnutie tohto cieľa bolo potrebné splniť niekoľko čiastkových cieľov, krátkodobých. Splnením hlavného cieľa a jednotlivých čiastkových cieľov vznikli aj globálne ciele, ktoré následne vyplynuli z hlavného cieľa a čiastkových cieľov.

Dlhodobým cieľom projektu MA-SLO-W bolo vytvorenie rozšírenej efektívnej spolupráce medzi partnermi projektu v prihraničných regiónoch. Globálnymi cieľmi projektu boli: vybudovanie systému vzťahov, ktoré dlhodobo prispievajú k zlepšeniu zamestnanosti na trhu práce v prihraničnej oblasti, napomáhanie ekonomického rastu v prihraničných regiónoch, zlepšenie informačného toku medzi úradmi práce, vybudovanie kontaktných systémov trhu práce prihraničných regiónov, ktoré z dlhodobého hľadiska zlepšujú zamestnanosť na trhu práce, vybudovanie systému vzťahov na trhu práce v prihraničnej oblasti, ktorý dlhodobo prispeje k zlepšeniu zamestnanosti, napomáhanie ekonomického rastu v prihraničných regiónoch, zvýšenie mobility pracovnej sily pomocou zosúladeného trhu práce.

Krátkodobými cieľmi projektu boli popri vytvorení spoločnej databázy trhu práce aj vytvorenie 6-6 informačno - školiacich a prednáškových uzlov na obidvoch stranách hranice.

Partneri projektu

Vedúcim partnerom projektu bolo Regionálne ústredie práce severného Maďarska a cezhraničný partner Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Košiciach. Projektovými partnermi boli Regionálne vzdelávacie stredisko severného Maďarska a Obchodná a priemyselná komora Boršodsko-Abovsko-Zemplínskej župy. Pridružení partneri Euroregión Sajó-Rimava (občianska organizácia), Samospráva Boršodsko-Abovsko-Zemplínskej župy, Samospráva obce Hídvégardó, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Rožňave, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Trebišove.

V rámci projektu MA-SLO-W Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Košiciach zastrešoval úlohu cezhraničného partnera projektu, a po oslovení Regionálnym ústredím práce severného Maďarska a podpísaním zmluvy o cezhraničnej spolupráci na jeseň 2008 sa obe strany zaviazali vytvoriť a zabezpečiť fungovanie euroregionálnej spolupráce na regionálnej úrovni medzi svojimi organizáciami. Zároveň v tomto dokumente obe strany prehlásili zámer spoločne vypracovať a zrealizovať tento projekt, podporujúci cezhraničnú spoluprácu medzi oboma štátmi. ÚPSVaR Košice je delegovaným, cezhraničným vedúcim partnerom projektu, ktorý riadil proces realizácie projektu na území Slovenskej republiky. Zároveň ÚPSVaR v Košiciach vykonával aj administratívne a pracovné úlohy. Úloha ÚPSVaR Košice je rovnako dôležitá ako úloha vedúceho projektu, teda Regionálneho ústredia práce severného Maďarska počas realizácie celého spoločného projektu. Na základe princípov vedúceho partnera každý projektový partner na seba preberá zodpovednosť v prípade nezrovnalosti vo výdavkoch, ktoré si uplatňuje.

Súhrnné úlohy a zodpovednosti ÚPSVaR Košice ako cezhraničného partnera:

- Zabezpečenie realizácie aktivít v súlade so schváleným časovým harmonogramom a kvalitou;
- Efektívna spolupráca s projektovými partnermi a vedúcim partnerom;
- Podpísanie Zmluvy o partnerstve a Zmluvy o národnom spolufinancovaní a dodržiavanie povinností z toho plynúcich;

- Vykonávanie činností vedúceho partnera na území Slovenskej republiky.

Aktivity projektu

V danom projekte bolo vytvorených šesť aktivít, ktoré mali za úlohu dopracovať sa k stanovenému cieľu:

1. Vytvorenie databázy informácií a sebainformovania.
2. Vytvorenie po šesť informačných bodov na oboch stranách hranice s poradcami, vyškolenými počas trvania projektu.
3. Poskytovanie ľudských, vzdelávacích služieb a služieb na trhu práce v obciach a mestách vo forme špeciálneho mobilného autobusu.
4. Vydanie trojjazyčného slovníka trhu práce (maďarsko-slovensko-anglický).
5. Vytvorenie databázy s informáciami o firmách pre zamestnávateľov v pohraničnej oblasti. 6. Založenie medzinárodného Paktu o zamestnávaní.

Informačná – sebainformačná databáza

Informačná – sebainformačná databáza bola vytvorená v spolupráci s Regionálnym ústredím práce severného Maďarska a Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v Košiciach. Účelom vytvorenia tejto databázy bolo poskytnutie adekvátnych údajov o trhu práce a to z pohľadu ponuky a dopytu pracovných síl, ako i iniciatívy v oblasti pracovných príležitostí, programov a podujatí. Táto databáza bola vytvorená pre prihraničnú oblasť na oboch stranách hranice. Databáza je voľne prístupná pre maďarských i slovenských obyvateľov. Maďarská databáza je dostupná na stránke: <http://emrmk.sfsz.hu> a slovenská databáza na stránke: <http://www.upsvar-ke.sk>. Informačná - sebainformačná databáza obsahuje: časový harmonogram zloženia a počtu uchádzačov o zamestnanie (ďalej len UoZ) z prejednávaneho územia, zoznam evidovaných UoZ podľa veku, vzdelania a podľa hľadaného zamestnania, zoznam evidovaných UoZ podľa pohlavia, veku, vzdelania, stavu, dĺžky evidovania, nároku na sociálne dávky alebo podpory v nezamestnanosti,

zoznam pracovných miest nahlásených za mesiac podľa charakteru pracovného miesta, druhu hospodárskej činnosti, hľadaného zamestnania, podľa náplne práce, zoznam pracovných miest v regiónoch nahlásených za mesiac poskytujúci údaje o ponúkanom pracovnom mieste (náplň práce a vzdelanie).

Informačné body

Počas realizácie daného projektu bolo vytvorených šesť informačných bodov na oboch stranách hranice. Prostredníctvom týchto informačných bodov boli nezamestnaným poskytnuté informácie o trhu práce na Slovensku a v Maďarsku a to priamo na mieste informačného bodu. Informácie o trhu práce boli poskytované prostredníctvom 12 vyškolených informačných poradcov. Šiesti informační poradcovia pôsobili na slovenskom území a zvyšní šiesti na maďarskom území. Na Slovensku boli informačné body umiestnené v obciach: Bidovce, Čaňa, Dlhá Ves, Medzev, Mokrance a v Strede nad Bodrogom. Na území Maďarska boli informačné body umiestnené v: Bánréve, Hidasnémeti, Hídvégardó, Karcsa, Rudabánya, Pálháza. Tieto informačné body boli návštevníkom k dispozícii v rovnomerne stanovenom čase. Na Slovensku boli otvorené kancelárie poobede po pracovnej dobe do 20:00 hod. a v Maďarsku počas pracovnej doby. Kancelárie informačných bodov sa nachádzali na obecnom úrade danej obce. Pre získanie kancelárskych priestorov bolo potrebné vytvoriť zmluvu o prenajme priestorov. Tieto zmluvy zabezpečoval Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice a Regionálne ústredie práce severného Maďarska. Zo slovenskej strany bolo vytvorených dokopy 6 zmlúv pre každý informačný bod.

Úlohami informačných poradcov bolo skontaktovanie sa s klientmi (zamestnávateľia, zamestnanci, UoZ), poskytnutie informácií a predstavenie programu, orientácia, poradenstvo, zabezpečenie informačného materiálu, letákov a ich distribúcia v záujme informovania klientov, sústavná spolupráca so zamestnávateľmi, zisťovanie možnosti zamestnania, odovzdávanie získaných informácií detašovaným pracoviskám, príprava hodnotiacej správy o činnosti, ktorá sa odovzdávala vedúcemu úradu práce a kópia správy sa posielala vedúcemu programu raz za mesiac, účasť na regionálnych fórach, ktoré organizovali detašované pracoviská, taktiež účasť na stretnutiach zamestnávateľov, na regionálnych podujatiach, z ktorých sa vytvárali zápisy, podieľanie sa na príprave a realizácii programov detašovaných pracovísk. Ich úlohou bolo tiež zhromažďovanie aktuálnych ponúk vzdelávania na úradoch práce, o ktorých boli zákazníci následne informovaný, sledovanie internetových stránok Štátnej zamestnávateľskej služby, ako i domovskej stránky Regionálneho ústredia práce severného Maďarska a jeho partnerov v

záujme získania aktuálnych informácií a ich odovzdávania klientom, monitorovanie grantového systému Národnej rozvojovej agentúry, ESF ako aj agentúry VÁTI EU, zber ponúk voľných pracovných miest vzťahujúcich sa na región a poskytovanie týchto informácií klientom, informovanie o harmonograme cestovného poriadku OMNI-BUS-u v regióne a zúčastňovanie sa na poskytnutí služby, spolupráca s manažmentom raz týždenne.

Informační poradcovia sa v rámci svojej profesie aktívne zúčastňovali aj na príprave Paktu o zamestnávaní na základe zhromaždenia informácií, dokumentov a skúseností, ktoré získali počas vykonávania svojej profesii.

Služba poskytovaná prostredníctvom OMNI-BUS-u

Prostredníctvom služby OMNI-BUS, ktorá bola vytvorená v rámci programu MA-SLO-W, boli poskytované služby na trhu práce ako aj vzdelávacie a ľudské služby priamo v obciach a mestách podľa vopred vyhotoveného harmonogramu jászd pojazdnej mini kancelárie v tzv. OMNI-BUS-e. Služba OMNI-BUS sa začala prevádzkovať od apríla 2010 podľa vopred vytvoreného harmonogramu jászd na oboch stranách hranice. Počas svojho pôsobenia OMNI-BUS navštívil rôzne miesta podľa vopred stanoveného scenára a prostredníctvom vyškolených informačných poradcov sa klienti dozvedeli informácie o stave na trhu práce. Školenie informačných poradcov, ako aj obstaranie samotného OMNI-BUS-u vykonal partner projektu, ktorým bolo Regionálne vzdelávacie stredisko severného Maďarska.

Informačný autobus poskytoval svoje služby vďaka pokročilej informačnej technológii, umiestnenej vo vnútri OMNI-BUS-u a prostredníctvom už spomínaných informačných poradcov. Výdavky, ktoré boli spojené so službou OMNI-BUS predstavovali výdavky spojené s prevádzkovaním OMNI-BUS-u, keďže Regionálne vzdelávacie stredisko severného Maďarska OMNI-BUS-om už disponovalo. Súčasťou výdavkov spojených s touto službou boli aj mzdové výdavky pre samotných informačných poradcov. Prostredníctvom tejto služby mali klienti možnosť získať potrebné množstvo informácií o trhu práce, ako aj návod k samotnému použitiu mobilnej pracovnej stanice. Taktiež bola vďaka tejto službe vytvorená aj dvojazyčná databáza osôb využívajúcich túto službu na oboch stranách hranice. Popri návšteve rôznych miest sa služba OMNI-BUS zúčastnila aj na rôznych podujatiach, ako napríklad: Gömör Expo, na burze práce v Košiciach, v meste Kazincbarcika a podobne.

Trojazyčný slovník trhu práce

V rámci programu MA-SLO-W bol vytvorený trojazyčný (maďarsko-slovensko-anglický) pojmový slovník trhu práce. Tento trojazyčný pojmový slovník trhu práce bol vytvorený za účelom vytvorenia širokej a efektívnej spolupráce na trhu práce v prihraničnej oblasti. Kľúčovou prioritou bolo napomáhanie zamestnania sa maďarských a slovenských občanov v čom im mal napomôcť aj trojazyčný pojmový slovník. Táto kľúčová priorita bola realizovaná popri vytvorení odborných a pracovných kontaktov medzi odborníkmi úradov práce oboch krajín.

Počas spolupráce obidve strany dospeli k záveru, že metodika oboch krajín v procese riešenia nezamestnanosti, spôsobu zamestnávania a poskytovania dávok v nezamestnanosti je veľmi podobná, no v mnohých oblastiach aj čiastočne odlišná. Tieto odlišnosti spočívali hlavne v rôznorodosti používaných termínov. K lepšiemu pochopeniu rôznorodých termínov napomáha trojazyčný pojmový slovník trhu práce v maďarsko-slovensko-anglickom preklade. Slovník predstavuje súhrn odborných pojmov, využívaných v každodennej práci slovenských a maďarských pracovníkov. Týmto spôsobom sa podstatne uľahčila vzájomná komunikácia medzi úradníkmi, ako aj komunikácia so samotnými klientmi. V slovníku sa nachádzajú stručné, jasné a presné vyjadrenia jednotlivých pojmov. Slovník je určený pre širokú verejnosť, ľuďom, ktorí prichádzajú do styku so zamestnávaním a s riešením problémov nezamestnanosti.

Firemná databáza

Firemná databáza obsahuje informácie o firmách pre zamestnávateľov v pohraničnej oblasti. Bola vytvorená ako jedna z aktivít v rámci programu MAgyar SLOvensky Workforce (MA-SLO-W). Podiel na jej vytvorení má Obchodná a priemyselná komora Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy. Databáza obsahuje firemné informácie, ktoré sú užitočné pre zamestnávateľov na oboch stranách hranice. Presnejšie ide o informácie o obchodných profiloch, rozvojových tendenciách, investíciách a požiadavkách zásobovania.

Táto databáza má všestranné využitie, môže byť použitá i na pomoc pri hospodárskej spolupráci medzi oboma krajinami. Databáza je uložená na webovej stránke projektu, ktorú vytvorila Obchodná a priemyselná komora Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy <http://maslow.bokik.hu>. Celá stránka je vytvorená v konvenčnom dizajne v dvoch jazykoch v slovenskom a

maďarskom. Je v jednoduchom prevedení pre lepšie sprístupnenie 57 informácií pre užívateľov. Obsah webovej stránky ako aj obsah firemnej databázy je verejne prístupný pre užívateľov. Počas celej doby realizácie projektu sa obsah webovej stránky neustále rozrastal, v súčasnosti plní stránka úlohu trvalej udržateľnosti projektu.

Medzinárodný pakt o zamestnávaní

Poslednou aktivitou vytvorenou v rámci projektu MA-SLO-W bolo vytvorenie Medzinárodného paktu o zamestnávaní. Partneri projektu sa počas celej doby realizácie projektu, počas 12-mesačnej spolupráce, snažili vytvoriť Maďarsko-slovenský medzinárodný Pakt o zamestnávaní, ktorý bol podpísaný na konci realizačnej časti projektu. Maďarsko-slovenský medzinárodný Pakt o zamestnávaní bol založený podpisom dňa 5. októbra 2010 za účasti 33 organizácií. Organizácie, ktoré sa na podpísaní medzinárodného paktu o zamestnávaní zúčastnili, zastupovali viaceré oblasti maďarského a slovenského hospodárskeho a spoločenského života. Zúčastnené organizácie zastupujú: zamestnávateľia, občianske združenia, obchodné komory, inštitúcie vzdelávania pre dospelých, inštitúcie odborného vzdelávania, organizácie z oblasti práce, miestne samosprávy. Medzinárodný pakt o zamestnávaní MA-SLO-W vznikol vo vzájomnej spolupráci dominantných sociálno-ekonomických subjektov prejednávaneho územia, na ktorom bol projekt MA-SLO-W realizovaný. Jednotlivé sociálno-ekonomické subjekty medzi sebou spolupracovali na báze dobrovoľnosti a partnerskej rovnosti. Navzájom vytvárajú alianciu, ktorá je zakotvená v zmluve s cieľom:

- vytvoriť presnejší prehľad o ťažkostiach zamestnávania v oblasti cieľov,
- zosúladiť ciele a predstavy subjektov na trhu práce v oblasti rozvoja ekonomiky a ľudských zdrojov v regióne,
- zosúladiť finančné prostriedky v záujme získania nových rozvojových zdrojov na úspešné realizovanie cieľov zamestnávateľskej politiky,
- uskutočniť programy na zlepšenie cezhraničného zamestnávania v súlade so stratégiou projektu zamestnávania, prijatou oboma štátmi a Európskou úniou.

Z dôvodu trvalej udržateľnosti projektu informačné body ďalej fungujú ešte päť rokov tj. do 14.10. 2015 a sú zastihnuteľné telefonicky alebo e-mailom. Celá investícia zabezpečená z prostriedkov EU sa využíva počas celého obdobia výlučne podľa predpisov len pre účely cezhraničnej spolupráce.

Ing. Szalay, Alexander

MA-SLO-W

Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program. Határon átnyúló és bilaterális együttműködés Magyarországgal

A MA-SLO-W határon átnyúló együttműködési program nyitókonferenciával indult, amelyet 2009. 11. 24-én tartottak. Társfinanszírozását az Európai regionális együttműködés keretén belül megvalósuló Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 biztosította. A projekt Vezető Partnere az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ, a szlovákiai Projekt Partner a Kassai Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal volt, a további partnerek az Észak-magyarországi Regionális Képző Központ illetve a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara voltak.

2008 őszén a fent említett intézmények elhatározták, hogy határon átnyúló együttműködési programban fognak részt venni, megállapodást írtak alá, és ezzel vállalták, hogy együttműködnek a foglalkoztatáspolitikai terén.

A MA-SLO-W projekt célja hatékony munkaerőpiaci együttműködés létrehozása volt a határmenti régióban. A projekt keretén belül célként az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ a közös fejlesztést és az emberi erőforrások hasznosítását tűzte ki. A projekt középpontjában elsősorban az együttműködés, az együttgondolkodás, a munkaerőpiaci kezdeményezések állnak a határmenti térségében. A projekt egyik aktivitása egy weboldal létrehozása volt a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamarával együttműködve. Ez a weboldal céginformációs adatbázist tartalmaz, mely a határmenti munkáltatók számára hasznos adatokat nyújt munkáltatói és munkavállalói profilokról, fejlesztési elképzelésekről, beruházásokról, fejlesztésekről, beszállítói igényekről és magáról a projektről.

A program olyan munkavállalóknak szól, akik hátrányos helyzetű kistérségben élnek, ugyanakkor hasznos a határmentén élő munkáltatóknak, vállalkozóknak, tanácsadóknak, munkaerőpiaci szakembereknek is.

A program révén Információs Pontokat hoztak létre a határ mindkét oldalán.

Az Információs Pontokon a munkavállalókat a tanácsadók segítették abban, hogy elégséges mennyiségű információt kaphassanak.

A projekt céljai

A MA-SLO-W projekt célja a kiterjedt és hatékony munkaerőpiaci együttműködés megvalósítása volt a határmenti régióban, amivel a projekt előterjesztői igyekeztek mérsékelni a munkanélküliséget az érintett régióban az álláskereső felvilágosítása által annak érdekében, hogy milyen lehetőségeik vannak arra, hogy a munkaerőpiac szereplőivé válhassanak mind a Szlovák Köztársaságban, mind Magyarországon. Ennek elérése érdekében szükség volt néhány, mégpedig rövid távú rész-célkitűzés megvalósítására. A fő célkitűzés és az egyes specifikus célkitűzések megvalósításával megjelentek az átfogó célok.

A MA-SLO-W projekt hosszú távú célja a Projekt Partnerek kiterjedt és hatékony együttműködésének megvalósítása volt a határmenti régióban. A projekt átfogó céljai: olyan kapcsolatrendszer kiépítése, amely hosszú távon hozzájárul a foglalkoztatás javításához a határmenti térségben, gazdasági növekedés ösztönzése a határmenti régióban, információáramlás javítása a munkaügyi hivatalok között, olyan kapcsolatrendszer kiépítése a határmenti munkaerőpiac terén, amely hosszú távon hozzájárul a foglalkoztatás javításához, mobilitás növekedése az összehangolt munkaerőpiac segítségével.

A projekt rövid távú célja a közös munkaerőpiaci adatbázis létrehozása mellett, 6-6 információs-képzési és tanácsadói pont létrehozása volt a határ mindkét oldalán.

Projekt partnerek

A projekt Vezető Partnere az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ volt, a Külföldi Partner a Kassai Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal, a további Projekt Partnerek az Észak-magyarországi Regionális Képző Központ illetve a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara voltak. A Társult Partnerek a Sajó-Rima Eurorégió (civil szervezet), a B.-A.-Z. Megyei Önkormányzat, a Hídvégardói Önkormányzat, a Rozsnyói Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal illetve a Tóketerebesi Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal volt.

A MA-SLO-W projektben a Kassai Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal a Külföldi Partner szerepét töltötte be, és miután az Észak-

magyarországi Regionális Munkaügyi Központ megszólította, 2008 őszén aláírták a határon átnyúló együttműködésről szóló megállapodást, amelyben mindkét fél kötelezettséget vállalt, hogy szervezetei között regionális szintű együttműködés jön létre. Szintén ebben a dokumentumban jelentette ki mindkét fél azon szándékát, hogy közösen kidolgozzák és végrehajtják ezt a határon átnyúló együttműködést ösztönző projektet. A Kassai Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal a projekt Külföldi Partnere, amely a projekt megvalósítását a Szlovák Köztársaság területén biztosította, illetve adminisztratív és munkafeladatai is voltak. A Hivatal szerepe ugyanolyan fontos volt, mint a Vezető Partner, az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ szerepe a közös projekt megvalósításában. Valamennyi Projekt Partner felelősséget vállalt a kiadásokkal kapcsolatos esetleges szabálytalanságokért.

A Kassai Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal, mint Külföldi Partner feladatai és felelőssége:

- Az aktivitások végrehajtásának bebiztosítása az ütemterv szerint;
- Hatékony együttműködés a Projekt Partnerekkel, valamint a Vezető Partnerrel;
- Partneri megállapodás és a Nemzeti társfinanszírozásról szóló szerződés aláírása, valamint az ebből eredő kötelezettségek betartása;
- A Vezető Partner szerepének betöltése a Szlovák Köztársaságban.

A projekt tevékenységei

Az előterjesztett projektben hat aktivitás segítette a kitűzött cél elérését.

1. Információs-öninformációs adatbázis létrehozása.
2. A határ mindkét oldalán 6-6 Információs Pont létrehozása a projekt során kiképzett tanácsadókkal.
3. Különböző humán és oktatási szolgáltatásokat nyújtó mozgó busz rendelkezésre bocsátása, amely segíti a határmentén élők munkába helyezését.
4. Háromnyelvű (magyar - szlovák - angol) munkaerőpiaci fogalomtár megjelentetése.
5. A határmenti munkáltatók számára céginformációs adatbázis létrehozása.
6. Nemzetközi foglalkoztatási paktum létrehozása.

Információs – öninformációs adatbázis

Információs – öninformációs adatbázis jött létre az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ és a kassai Munkaügyi, Szociális- és Családügyi Hivatal együttműködésével. Az adatbázis létrehozásának célja az volt, hogy megfelelő adatokat nyújtson a munkaerőpiacról, mind a munkaerőkereslet, mind a munkaerőkínálat szempontjából, valamint a foglalkoztatás terén látható kezdeményezéseket, programokat és rendezvényeket is bemutassa. Ez az adatbázis régióra összpontosítva jött létre a határ mindkét oldalán. Az adatbázis szabadon hozzáférhető a magyar és a szlovák lakosság számára is. A magyar adatbázis a <http://emrmk.sfsz.hu> oldalon érhető el, a szlovák a <http://www.upsvar-ke.sk> oldalon. Az információs-öninformációs adatbázis a következőket tartalmazza: a projekttel érintett körzetekben nyilvántartott álláskeresők létszámának és összetételének idősorát, a nyilvántartott álláskeresők kor és iskolai végzettség, illetve kor és a keresett foglalkozás munkaköre szerinti összetételét, a projekttel érintett munkaügyi kirendeltségekhez tartozó településeken nyilvántartott álláskeresők nemek, kor, iskolai végzettség, állománycsoport, folyamatos regisztrációs idő hossza és álláskeresési, illetve szociális ellátásra való jogosultság szerint, a havonta jelentett munkahelyek számát a munkahely jellegétől, a gazdasági tevékenység fajtájától, a munkaköri leírásban rögzített adatoktól függően, illetve a régióban az adott hónapban bejelentett munkahelyeket (munkaköri leírás és végzettség).

Információs Pontok

A projekt végrehajtása során hat Információs Pont jött létre a határ mindkét oldalán. Közvetlenül az adott Információs Pontokon a munkanélküliek tájékoztatást szerezhettek a szlovákiai és magyarországi munkaerőpiacról, és ebben 12 képzett tanácsadó segített nekik. Hat tanácsadó Szlovákiában tevékenykedett, a fennmaradó hat pedig Magyarország területén. Szlovákiában az Információs Pontokat a következő falvakba helyezték ki: Magyarbód (Bidovce), Csány (Čaňa), Gömörhosszúszó (Dlhá Ves), Mecenzéf (Medzev), Makranc (Mokrance) és Bodrogszerdahelyen (Streda nad Bodrogom). Magyarországon a következő településeken voltak Információs Pontok: Bánréve, Hidasnémeti, Hidvégardó, Karcsa, Rudabánya, Pálháza. Ezek az Információs Pontok mindig egy adott időpontban álltak a látogatók rendelkezésre. A szlovákiai irodák délután, a munkaidő után várták az érdeklődőket este nyolcig, a magyarországiak a munkaidő alatt. Az

Információs Pontokat az adott település községi irodájában hozták létre. Az irodahelyiségek használatához bérleti szerződés megkötésére volt szükség. Ezeket a szerződéseket a Kassai Munkaügyi, Szociális és Családügyi Hivatal, valamint az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ biztosította. Szlovák részről együttesen hat szerződést kötöttek. A tanácsadók feladata az volt, hogy kapcsolatot létesítsenek az ügyfelekkel (munkaadók, munkavállalók), bemutassák a programot, tájékoztatást, információt adjanak róla, bebiztosítsák és terjesszék az információs anyagokat és röplapokat annak érdekében, hogy az ügyfelek tájékozódni tudjanak, rendszeresen együttműködjenek a munkaadókkal, munkalehetőségeket keressenek, a megszerzett információkat átadják a kihelyezett munkahelyeknek, a munkaügyi hivatal vezetőjének elküldött értékelő jelentést készítsenek tevékenységükről, amelyet megkapott a program menedzser is. Munkájuk során részt vettek azokon a regionális fórumokon, amelyeket a kihelyezett munkahelyek rendeztek, és a munkáltatók által szervezett találkozókra, amelyekről beszámolót készítettek, részt vállaltak a kihelyezett munkahelyek által szervezett programok megrendezésében. Az ügyfelek tájékoztatása céljából a munkaügyi hivatalok képzésre vonatkozó aktuális kínálatának az összegyűjtése, az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapjának nyomon követése, valamint az Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ és partnerei honlapjának figyelése is a feladataik közé tartozott ugyanúgy ahogy a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, az ESF és a VÁTI pályázati rendszerének nyomon követése. A régióban található munkalehetőségek összegyűjtése is a feladatuk volt, és az ezzel kapcsolatos információk átadása az ügyfeleknek ugyanúgy, ahogy az OMNI-BUSZ időrendjével kapcsolatos információk, és a szolgáltatásban való részvétel. Heti rendszerességgel együttműködtek a menedzsmenttel.

A munkájuk során megszerzett információk, dokumentumok és tapasztalatok segítségével a tanácsadók aktívan részt vettek a Foglalkoztatási paktum előkészítésében is.

Az OMNI-BUSZ szolgáltatás

A MA-SLO-W projekt keretén belül megvalósuló OMNI-BUSZ munkaerőpiaci, képzési és humán szolgáltatásokat nyújtott a falvakban és városokban előre összeállított ütemterv szerint, az ún. OMNI-BUSZ-ban egy mobil miniirodát hoztak létre.

Az OMNI-BUSZ szolgáltatás 2010 áprilisában indult előre meghatározott ütemterv szerint a határ mindkét oldalán. Működtetése alatt az

OMNI-BUSZ előre meghatározott forгатókönyv alapján különböző helyszínekre látogatott, és a klienseknek iskolázott tanácsadók közreműködésével tanácsadói szolgáltatásokat nyújtott a munkaerőpiac állapotáról. A tanácsadók tréningjét, illetve az OMNI-BUSZ-t a Projekt Partner, az Észak-magyarországi Regionális Képző Központ bocsátotta rendelkezésre. Szolgáltatásait az OMNI-BUSZ az információs autóbuszban elhelyezett fejlett információs technológiának köszönhetően tudta biztosítani, és az előbb említett tanácsadók segítségével. Az OMNI-BUSZ szolgáltatás költségei valójában a szolgáltatással kapcsolatos kiadásokra korlátozódtak, mivel az Észak-magyarországi Regionális Képző Központ már korábban is rendelkezett OMNI-BUSZ-al. A szolgáltatással kapcsolatos kiadások közé sorolható a tanácsadók bére is. A szolgáltatásnak köszönhetően az ügyfelek elegendő információt szerezhettek a munkaerőpiacról, valamint a mobil munkaállomás használatáról, és létrejöhetett a határ mindkét oldalán egy kétnyelvű adatbázis a szolgáltatást használók neveivel. A különböző helyszínek meglátogatásán kívül, az OMNI-BUSZ részt vett különböző rendezvényeken, mint például a Gömör Expo-n, a kassai állásbörzén, de járt Kazincbarcikán is.

A munkaerőpiac háromnyelvű fogalomtára

A MA-SLO-W projekt részeként kidolgoztak egy háromnyelvű (magyar-szlovák-angol) fogalomtárat a munkaerőpiac fogalmaival. Ezt a munkaerőpiac fogalmait tartalmazó szótárt azért dolgozták ki, hogy az együttműködés a határ mentén minél szélesebb körű és minél hatékonyabb legyen.

Az egyik legfontosabb prioritás az volt, hogy könnyebbé váljon a magyar és a szlovák állampolgárok elhelyezkedése, munkába állása, ebben kívánt segíteni a háromnyelvű fogalomtár. A két ország szakembereinek együttműködése mellett ez volt a projekt egyik alapprioritása.

A közös együttműködés során mindkét fél arra a következtetésre jutott, hogy a munkanélküliség megoldásának metodikája, a foglalkoztatás módjai és a munkanélküli ellátások nyújtásának módszere nagyon hasonló a két államban, ugyanakkor több területen vannak bizonyos különbségek is. Ezek a különbségek elsősorban az alkalmazott kifejezések sokszínűségéből eredtek. A háromnyelvű munkaerőpiaci fogalomtár a különbségekből eredő változatos fogalmak megértésében segít, mivel olyan szakkifejezéseket tartalmaz, amelyeket a szlovák és magyar dolgozók használnak mindennapi munkájukban. A fogalomtár lényegesen megkönnyítette a kölcsönös kommunikációt mind a hivatalnokok között, mind az ügyfelekkel. A fogalomtárban az egyes fogalmak tömör, világos és pontos magyarázata

található. A fogalomtár annak a széles közönségnek szól, amely a foglalkoztatással, illetve a munkanélküliség megoldásának problémájával találja szemben magát.

Céginformációs adatbázis

A céginformációs adatbázis cégekről tartalmaz információkat a határmenti munkáltatók számára, és a Magyar SZLOvák Workforce (MA-SLO-W) program egyik aktivitásaként jött létre. Az adatbázis olyan vállalkozási információkat tartalmaz, amelyek hasznosak lehetnek a munkaadók számára a határ mindkét oldalán. A következő információkról van szó: vállalkozási profil, fejlesztési elképzelések, beruházások, beszállítói igények. Ez az adatbázis sokoldalú, és segíthet a két ország gazdasági együttműködésében is. Az adatbázis a projekt honlapján található, amelyet a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara hozott létre (<http://maslow.bokik.hu>). Az oldal hagyományos kivitelezésű és kétnyelvű, azaz szlovák és magyar. Azért is egyszerű a honlap felépítése, hogy a felhasználók könnyebben hozzájussanak az 57 információhoz. A honlap tartalma, valamint a céginformációs adatbázis tartalma nyilvánosan hozzáférhető a felhasználók számára. A projekt megvalósításának egész ideje alatt a honlap tartalma folyamatosan bővült, jelenleg a projekt fenntarthatóságának egyik biztosítéka.

Nemzetközi foglalkoztatási paktum

A MA-SLO-W projekt utolsó aktivitása a Nemzetközi foglalkoztatási paktum létrehozása volt. A Projekt Partnerek a projekt megvalósításának ideje alatt, azaz a 12 hónapos együttműködés eredményeképpen igyekeztek létrehozni egy magyar-szlovák Nemzetközi foglalkoztatási paktumot, amelyet 33 szervezet részvételével a projekt megvalósításának végén írtak alá, 2010. október 5-én. Azok a szervezetek, amelyek aláírták a Nemzetközi foglalkoztatási paktumot, a magyar és a szlovák gazdasági és társadalmi élet több területét képviselték. Munkaadók, civil szervezetek, kereskedelmi kamarák, felnőttképzéssel foglalkozó intézmények, szakképzéssel foglalkozó intézmények, munkaügyi szervezetek és helyi önkormányzatok tartoztak közéjük. A Nemzetközi foglalkoztatási paktum meghatározó határmenti társadalmi-gazdasági társulások együttműködésének eredményeképpen jött létre. Az egyes társadalmi-gazdasági társulások önkéntes alapon és az egyenlő partnerség elvén működnek együtt. Szerződésbe foglalt szövetséget alkotnak, és a következő céljaik vannak:

- átfogóbb képet nyújtani a foglalkoztatás nehézségeiről,
- a régiós munakerőpiaci tényezők céljainak és elképzeléseinek összehangolása a gazdasági fejlődés és az emberi erőforrások terén,
- kiutat keresni a munkaerőpiac problémáinak megoldására, és ennek érdekében különböző programok megvalósítása,
- a foglalkoztatáspolitikai céljainak sikeres megvalósítására a pénzügyi eszközök összehangolása új fejlesztési források megszerzésének érdekében,
- a határmenti foglalkoztatás javítása érdekében a két ország illetve az Európai Unió foglalkoztatási stratégiájával összhangban álló programok megvalósítása.

Mivel a projekt fenntarthatóságát biztosítani kell, az Információs Pontok telefonon, vagy e-mailben további öt éven keresztül elérhetőek, azaz 2015. október 14-ig. Az uniós forrásokból biztosított beruházás csakis szabályosan használható fel és kizárólag a határokon átnyúló együttműködés céljaival összhangban.

Közösségfejlesztés magyarországi cigány közösségekben

1. Közösség és közösségfejlesztés

A közösségek hiányára és az abból adódó problémákra az élet minden területén egyre jobban figyelnek manapság és egyre több az a törekvés, hogy e kihívásra választ adjanak.

A társadalomtudományokban a közösség szó számtalan értelemben használatos (ld erről Varga- Vercseg 1998), ebben az írásban Dékány István és Roland Leslie Warren megközelítéseiből indulunk ki. Dékány (1943) a közösséget a szervezethez képest definiálja és jellemző tulajdonságainak tartja a többcélúságot, a tartós, meleg, intenzív kapcsolatokat, szemben a szervezetek egycélúságával, átmeneti jellegével és benne a formalizált kapcsolatokkal. Warren (1978) a közösségek funkcióiként azonosítja tagjaik szocializációját, a gazdasági prosperitást, a társas részvételt, a kölcsönös támogatás és társadalmi kontroll biztosítását.

A közösségfejlesztés szintén sok mindenre utalhat, jelent egyrészt egy sor értéket és gyakorlatot, melyek speciális szerepet töltenek be a szegénység és hátrányos helyzet legyőzésében, a társadalmat a gyökereinél fűzi szorosabbra és mélyíti a demokráciát. Létezik egy közösségfejlesztő szakma is, melyet nemzeti standardok, egy sor elmélet és gyakorlati tapasztalatok definiálnak, s amely a múlt századon végigvonult. Vannak aktív polgárok, akik közösségfejlesztési technikákat alkalmaznak önkéntesként és vannak más szakértő szervezetek, melyek a közösségfejlesztés megközelítését vagy annak egyes aspektusait alkalmazzák.” (The Community Development Challenge Report)

Értelmezésemben a közösségfejlesztés az a folyamat, mely eredményeként az érintett közösség egy vagy több funkcióját magasabb

A tanulmányban különböző közösségfejlesztési modelleket mutatok be, egy-egy, azokat illusztráló eset révén. A választott közösségek Magyarországon belüli elhelyezkedése és az adott megyében a romák részaránya látható az 1. sz. ábrán. Az adatok a 2010-es népszámlálásból származnak, amelyről köztudott, hogy a romák arányát erősen alulbecsli, de az ábráról így is megállapítható, hogy a választott települések az ország romák által sűrűbben lakott megyéiben fekszenek.

2. Csenyéte-modell: akció szociológia

Csenyéte Borsod-Abaúj-Zemplén (továbbiakban B.-A.-Z.) megyében a szlovák határtól nem messze fekvő, nem teljesen 500 fős falu, mely gyakran „nyeri el” az ország legszegényebb települése kétes címet. Már 1990-ben teljes munkanélküliség jellemezte, valamint csonka, lefejezett társadalom, hisz akkor már nem volt se iskolája, se működő temploma, és nemcsak hogy elcigányosodott, de a felfelé mobil cigány családok is elhagyták- s azóta is elhagyják. Ladányi János- Szelényi János szociológusok a településen kutatva nem tudtak nem megpróbálni segíteni az itt élőknek, létrehozták a Csenyéte Alapítványt, mely aktív kezdeményezője és finanszírozó forrása is volt (az Autonómia és a Kes Bakker-féle un. Holland Alapítvány mellett) a csenyétei fejlesztési kezdeményezéseknek. Számos dologgal próbálkoztak, többek között mintagazdaság kialakításával, közvetítő kereskedelem kiépítésével (helyben gyűjtött gyógynövények, fonott kosarak értékesítésére), koszorúfonó üzem létrehozásával, erdőtisztítással. Valamennyi kezdeményezés rövid időn belül elhalt, melynek okai a szegénység kultúrájából adódó jellemzők, az önpusztítás, rövidtávú gondolkodás, bizalomhiány, egyenlőségre törekvés (irigység) voltak. (Ladányi- Szelényi 2004) Annak ellenére, hogy a falu és lakóinak helyzete semmit sem javult a Csenyéte Alapítvány működésének idején, s azóta sem, nem volt hatás nélkül való működésük. A sikeresebb családok elhagyták Csenyétét, s itt szerzett tapasztalataikat máshol kamatoztatják.

3. Bódvalenke- modell: szociális vállalkozó- jötevő

Az alig 200 fős B.-A.-Z. megyei települést hasonlóképp jellemezhetjük, mint Csenyétét: elcigányosodás, munkanélküliség, s az azzal járó szegénység. Itt a változások forrása szintén egy külső ember, Pásztor Eszter megjelenése volt, aki mintegy jötevőként, vagy úgy is mondhatjuk, szociális vállalkozóként indított meg fejlesztési folyamatokat a faluban, megmozgatva saját igen kiterjedt társadalmi tőkéjét, s annak folyományaként materiális tőkét is hozva. 2009-től a mai napig létrejött 21 freskó a házak falain¹-bár egyelőre a turizmus nem hoz pénzt a település lakóinak. Lezajlott egy telep-felszámolás, felépült egy közösségi ház, ahol egy szociális munkás dolgozik állandó jelleggel. Minden évben megrendezésre kerül az un. Sárkány ünnep, ahol a neves előadókon kívül fellép a falu asszonykórusa is. A faluban tevékenykedik egy Waldorf pedagógus (Esti Nóra, az Add a két kezed Alapítvány jóvoltából, igaz helyet munkájához az önkormányzattól nem kap) és egy nonprofit kft keretében varroda működik, melyben 4 varrónő dolgozik, de megfelelő gépek hiányában profitot nem tudnak termelni. Megrendeléseik szintén Pásztor Eszter ismeretségei révén vannak.

Ígéretes, de siker nélküli kezdeményezéseik voltak a kemping és szálloda építése, de pályázatot beadni az önkormányzat együttműködésének hiányában nem tudtak. Egy szociális szövetkezet létrehoztak, de az nem tud működni, részben azért, mert a környéken munkát csak fekete piaci bérrel lehet szerezni. A lápon tanösvényt és kalandtúra-parkot szerettek volna kialakítani, esetleg bivalytenyésztésbe kezdeni, s ahhoz kapcsolódóan mozzarella gyártásba- a földek azonban spekulánsok tulajdonában vannak. Nyúl projektbe is belekezdtek, először egy asszony kísérletképpen, de egyelőre sok munkával igen kevés nyúlsozort tud eladásra átadni. Falusi turizmus keretében az asszonyok időnként főznek az idelátogatóknak, de ez inkább eseti bevételt hoz számukra.

Az itteni eredményes munka akadályai csak részben a Csenyéte esetében is azonosított okok (egyenlőségre törekvés, rövid távú gondolkodás, szenvedély betegségek), de azokhoz újabbak is járulnak: négy klán

¹ <http://www.bodvalenke.eu/freskok>

megosztottsága és együttműködési képességük hiánya (ebből ered az önkormányzat ellenséges magatartása is), uzsorások jelenléte a faluban (mely konzerválja és mélyíti a szegénységet és kiszolgáltatottságot), erőforráshiány (a földek idegen tulajdonosai). Ugyanakkor virágzó társadalmi élet zajlik itt, amit jelez, hogy a legutóbbi önkormányzati választásokon öt polgármester jelölt is volt (köztük három cigány). A történetnek nincs vége - ahogy egyetlen történetnek sem - s még, ha egyelőre a jötevők viszik is a hátukon a folyamatokat - akiknek anyagi és emberi erőforrásaik kimerülnek majd egyszer - a közösség és tagjai megerősödhetnek, s talán akkor önállóan, sikeresen fognak cselekedni.

4. Szakácsi-modell: vállalkozó

A 137 fő lakosú, zömében romák lakta Szakácsiba 2004-ben érkezett egy holland vállalkozó (Elisabeth van Aerde), aki sajátos falusi turizmus elképzeléseit szeretné itt megvalósítani.² Vendégei – nyugat európai turisták- egy élő faluba csöppennek, ahol tudnak a helyiekkel „vegyülni”. A terv, hogy 19 apartman házat alakít ki, szállodát, éttermet, sportpályákat hoz létre és a helyi romákat alkalmazza majd munkaerőként- miután kitanulták a szükséges szakmákat. A vállalkozás helyszínének megválasztásában csak a hely szépsége motiválta. Hogy a falunak cigány lakosai vannak, számára irreleváns volt, noha a későbbiekben ez mégiscsak nehézséget okozott, mivel a magyar pénzintézetek nem hajlandók hitelt nyújtani számára, nem fogadják el fedezetként a romák lakta településen lévő ingatlanokat. Eddig négy apartman ház készült el, és a világgazdasági válság megtörte a turizmus lendületét is, így mostanában kevés vendég érkezik. A közösséget a projekt annyiban érintette, hogy amikor az építkezések folytak, minden helyi férfi munkát kapott, melyet örömmel, jól és büszkén végeztek. Az asszonyok takarítanak és főznek, ha van vendég. A turizmus pár éve, az ide érkező külföldi vendégek elhittették a falu lakosaival, hogy lehet a projektből valami, tiszteletben tartják Elisabethet és a vendég- házakat- holott eleinte több betörés is előfordult. A történet sikeréhez

² <http://www.move2hungary.com/indexen.html>

a világgazdaság helyrebillenésén kívül az is szükséges, hogy a holland vállalkozó tőkéhez jusson.

5. Rozsály- modell: önkormányzat

A Szabolcs- Szatmár- Bereg megyei, majd 800 fő lakosú Rozsályban 1992-ben a termelő szövetkezet megszűnésekor az önkormányzat tulajdonába került 85 ha föld, mely a polgármesterek (először Ignác Zoltán, majd Sztojka Gábor) falufejlesztő tevékenységének kiindulópontja lehetett³. Felmérték a település közintézményeinek szükségleteit és ahhoz igazodva létrehoztak egy sertéstelepet, amihez a takarmányt saját földjeiken termelnek. Más dolgokban is önellátásra töreksenek, a gyümölcsből lekvár, pálinka, készül, a nyesedékből energia lesz- venyigekazánnal. Amikor felmerül egy új szükséglet, megvizsgálják, hogy belső erőforrásból ki tudják-e elégíteni. Így pl. baltát esztergálnak, és így született a betonoszlopokat gyártó és értékesítő vállalkozás, mivel kellett az oszlopok a gyümölcsös bekerítéséhez. A gépek kiiktatására is töreksenek, ezért lovakat használnak, ahol lehet, melyek azonban az iskolás gyerekek lovagoltatására is szolgálnak. Működik a faluban szociális fürdő és szociális bolt, amely utóbbi lehetőséget ad a helyi termékek értékesítésére is. Az önkormányzati gazdaságokban értékteremtő módon tudták és tudják a közmunkásokat alkalmazni, így lett a település a Start munkaprogram ihletője.

6. Hodász- modell: roma pasztoráció

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Hodász a vizsgált települések közül a legnagyobb lélekszámú, kb. 3400 fő lakja. A vizsgált események is a legrégebben itt kezdődtek el, 1941-ben, amikor Sója Miklós lett a falu görögkatolikus papja. Az akkor 600 lelket számláló Kolerás telepen kezdett

³ A Rozsály Községért Jóléti Szolgálat Helyi Alapítványt is létrehozták.

dolgozni, tanította a cigányokat a putrikban, árokparton- nem csak a hitre, de írni, olvasni, enni, tisztálkodni is, zárandok utat szervezett nekik Máriapócsra, megtanulta a cigány nyelvet, melyre lefordította az énekeket, liturgiát. A világ első cigány temploma (eleinte iskolaként bejegyezve) itt született 1948-ban, részben a helyi cigányok adományaiból: családonként 1000-1000 vályog eladásából. Sója Miklós hangszereket is vett, foci és színjátszó csapatot szervezett. Utódai Mosolygó Béla, majd Gelsei Károly folytatta munkáját, a hit révén megerősödött közösség holland és magyar állami pénzből új templomot és közösségi házat épített, mely utóbbi ad helyet közösségi eseményeknek, hittanóráknak, szabadidős tevékenységeknek, mint a kártyázás, ping-pongozás, éneklés, a gyerekeknek napközi, a munkanélkülieknek képzések. (Rózsahegyiné Juhász 2003) Ma már cigány óvodát is működtet a közösség és a Szent Illés Szeretetotthon és Menedékház - melyeknek minden dolgozója cigány.

7. Tomor-modell: belső ember

Tomor egy alig több, mint 200 fős település B.-A.-Z. megyében, kevés (kb. 30 fő) cigány lakossal - akik mind egy család tagjai. Az itt zajló folyamatok e kicsi, de erős és összetartó közösség munkájának tulajdoníthatók, igaz sokszor külső szereplők segítségével, de azokat egyes esetekben maga a közösség hívta, máskor pedig a közösség híre vonzotta. 2001-2004 között az Autonómia Alapítvány finanszírozásával, a Rom Som Alapítvány keretében (melyet még egy pesti szociológus nő vezetett) kecskéket tartottak, s a befolyó bevételekből a házaikat rakták rendbe, a gyerekeket iskoláztatták, illetve maga a projekt tapasztalatszerzésre is alkalmas volt. 2002-ben tudatosan társadalmi tőke keresésébe fogtak - a közeli nagyváros fő utcájának ajtajain kopogtatott fiatal vezetőjük segítséget keresve, így találkoztak a Közösségfejlesztők Egyesületével, ahonnan fiatal közösségfejlesztők egy éven át látogatták is a települést és segítettek vágyaik megfogalmazásában, projektekké formálásában. Kisebb kezdeményezéseiket terjedelmi korlátok miatt nem ismertetem, de kiemelem a tanoda projekteket - melyek iskola utáni iskolák, ahol tehetségfejlesztés, felzárkóztatás, szabadidős

tevékenységek zajlottak. A 2007-es esztendő azért kiemelendő, mivel ekkor saját vezetés alatt álló civil szervezetet hoztak létre, a Csereháti Roma Önszolgálati Közhasznú Egyesületet (Csereőke), mely leginkább különböző media projekteket bonyolít le - céljuk ugyanis, hogy hitelesen tájékoztassák a nagyvilágot a cigányság életéről, nehézségeiről, küzdelmeiről. A 2008-as év a wifi-falu projekt beindulása miatt fontos, hiszen Tomor volt annak kiinduló pontja. A projekt révén nagyon sok hátrányos helyzetű településre és családkhoz került számítógép és jutottak hozzá internethez - aminek számos üdvös hatása van: nem pusztán írás és olvasási készségeit fejleszti a használóknak, de információhoz is jobban hozzájutnak, ismerőseikkel könnyebben tudnak kapcsolatot tartani és bizony új ismerősökre is szert tenni. Ez utóbbira volt jó példa, amikor a 2010-es árvíz kapcsán híradásaik a neten keresztül elértek számos embert, akik akkor is és azóta is segítik a közösséget. A tomori cigányok sikeresek abban is, hogy az egész térség számára nyújtanak példát és segítséget - elsősorban a hatékony civil aktivitásra - de a mai napig bizonytalan a munkaerőpiaci helyzetük, legtöbbször a közmunka keretében jutnak munkához - leszámítva vezetőjüket, aki - többek között - a Társaság a Szabadságjogok roma-programjának alkalmazottja.

8. Következtetések

Az írásban hat lehetséges fejlesztési modellt tekintettünk át és bár egyik sem amerikai álomszerű sikertörténet, de valamennyi eredményesnek tekinthető bizonyos értelemben- és egyiknek sincs még vége. Amellett érvelek, hogy bármelyik módszer lehet hasznos a cigány és nem cigány közösségek életminőségének javításában, de be kell látni, hogy az időigényes, kitartást igénylő folyamat. A közösség öt Warren-féle funkciója közül a szocializációt valamennyi közösség biztosítja tagjainak, a többi funkció közül pedig bármelyik teljesítésének javítása kihatással lehet a többi funkció sikeres betöltésére. Így erősítheti meg a társadalmi részvételt és kontrollt a gazdasági prosperitás- ahogy azt a szakácsi esetben megfigyelhetjük, igaz még csak csíráiban. Hodász esete pedig arról mesél, hogy az erős közösségi kohézió, társas támogatás egy idő után ahhoz vezet, hogy jövedelem-termelő

képességüket is növelni tudják a közösség tagjai. Bódvalenkén egyelőre a társadalmi részvétel erősödött meg csupán, de folyamatos a harc a gazdasági prosperitásért is, mint ahogy ugyanaz a legfőbb cél Tomoron is, hiszen itt az összes többi funkciót magas szinten tudja a közösség betölteni.

Felhasznált irodalom

Community Development Challenge Report.

<http://www.cdf.org.uk/SITE/UPLOAD/DOCUMENT/communitydevelopmentchallenge.pdf>. (Retrieved 2009-02-13.)

DÉKÁNY, I. (1943): *A mai társadalom: Bevezetés a társadalomtudományokba.*

Budapest: PANTHEON KIADÓ

LADÁNYI, J- SZELÉNYI, I (2004): *A kirekesztettség változó formái.* Budapest:

NAPVILÁG KIADÓ

LASS, G (2011): *Az önfenntartó falu.*

http://demokrata.hu/ujsagcikk/az_onfenntarto_falu/ (letöltve: 2012. 10.01.)

RÓZSAHEGYINÉ Juhász, É. (2003): *Sója Miklós öröksége Hodászon.*

http://www.ceferino.hu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=19&Itemid=32 (letöltve: 2012. 11. 01.)

VARGA, T.- VERCSEG- I (szerk.) (1998): *Közösségfejlesztés.* Budapest: MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

WARREN, R, L. (1978): *The Community in America.* Chicago: RAND McNALLY

Rozvoj maďarských rómskych komunít

1. Komunita a rozvoj komunity

Nedostatok komunít a problémy spôsobené ich neexistenciou si v poslednom čase získavajú stále viac pozornosti vo všetkých oblastiach života a vzrastá potreba i úsilie čeliť tejto výzve.

Výraz komunita sa v spoločenských vedách používa v niekoľkých významoch (viď Varga- Vercseg, 1998), v tomto príspevku budeme vychádzať z prístupu Istvána Dékány a Rolanda Leslie Warrena. Dékány (1943) definuje komunitu v porovnaní s organizáciou, medzi jej charakteristické vlastnosti radí viacúčelovosť, dlhodobé, teplé a intenzívne vzťahy, pričom organizácie opisuje ako dočasné, majúce jediný cieľ a formalizované vzťahy. Warren (1978) medzi funkciami komunity spomína socializáciu jej členov, zabezpečenie hospodárskej prosperity, spoločnú účasť, vzájomnú podporu a spoločenskú kontrolu.

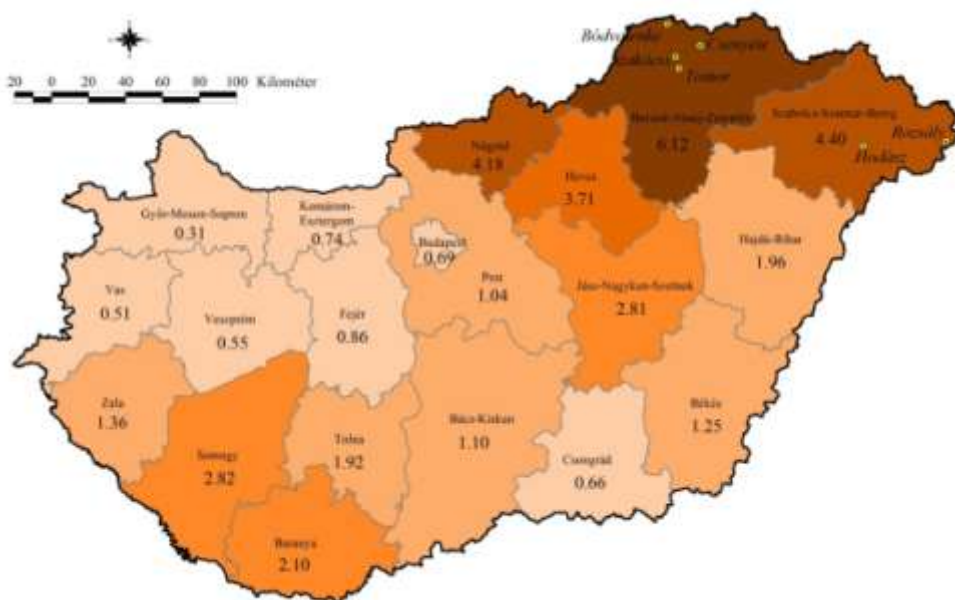
Rozvoj komunít môže taktiež poukazovať na niekoľko oblastí, predstavuje jednak mnoho hodnôt a praxe, ktoré majú špeciálnu úlohu v boji proti chudobe a znevýhodnenej situácii, zomkyna spoločnosť pri jej koreňoch a prehlbuje demokraciu. Rozvoj komunít existuje aj ako povolanie, ktoré bolo definované národnými štandardami, radom teórií a praktických skúseností a vyvíjalo sa počas uplynulého storočia. Existujú aktívni občania, ktorí uplatňujú techniky rozvoja komunít ako dobrovoľníci a sú aj iné odborné organizácie, ktoré používajú prístupy rozvoja komunít, alebo jeho jednotlivé aspekty. (The Community Development Challenge Report)

V mojom výklade je rozvoj komunít procesom, ktorého výsledkom je naplnenie jednej alebo viacerých funkcií dotyčnej komunity na vyššom stupni a ktorého katalyzátorom môže byť iniciatíva vonkajšej osoby (napr. pracovník

pre rozvoj komunity, učiteľ, starosta), alebo internej osoby, alebo dokonca vplyv vonkajšej udalosti (napr. povodeň alebo zmena v právnych predpisoch).

V mojej štúdii Vám predstavím rôzne modely rozvoja komunít pomocou konkrétnych prípadov. Rozloženie vybraných komunít v Maďarsku a pomer Rómov v danej župe sú uvedené na obrázku č. 1. Údaje pochádzajú zo sčítania ľudu v roku 2010, o ktorom síce vieme, že výrazne podcenilo počet Rómov, ale z obrázku aj takto vyplýva, že vybrané obce sa nachádzajú v župách so zvýšeným počtom rómskych obyvateľov.

obr. 2. Pomer Rómov v maďarských župách na základe údajov sčítania ľudu v roku 2010 a analyzované obce

2. Model Csenyéte: akčná sociológia

Obec Csenyéte leží v Boršodsko-abovsko-zemplínskej župe (ďalej BAZ), neďaleko slovenských hraníc, s počtom obyvateľov takmer 500 a často „získava“ pochybný titul najchudobnejšej obce v Maďarsku. Obec charakterizovala úplná nezamestnanosť už v roku 1990, takisto ako neúplná, sťatá spoločnosť, pretože už vtedy nemala ani školu, ani fungujúci kostol, a počet Rómov sa tu nielenže zvýšil, ale rómske rodiny so zvyšujúcou sa mobilitou obec opúšťali a dodnes opúšťajú. Sociológovia János Ladányi a János Szélényi pri prieskume obce sa nemohli nepokúsiť sa poskytnúť pomoc tunajším a založili Nadáciu Csenyéte, ktorá bola aktívnym iniciátorom a zdrojom financovania (popri Autonómii a tzv. Holandskej Nadácie Kes-Bakkera) rozvojových aktivít v obci. Pokúsili sa o viaceré spôsoby, medzi inými aj o vytvorenie vzorového hospodárstva, výstavbu sprostredkovaného obchodu (liečivé byliny zbierané na mieste, predaj ručne vyrábaných košov), založenie závodu na výrobu vencov, čistenie lesov. Všetky iniciatívy zanikli po krátkom čase, z príčin vyplývajúcich z kultúry chudoby, sebaničenia, krátkodobého zmýšľania, nedostatku dôvery, snahy o rovnocennosť (závisť). (Ladányi- Szélényi 2004) Napriek tomu, že situácia obce a jej obyvateľov sa v ničom nezlepšila v dobe pôsobenia Nadácie Csenyéte, a ani odvtedy nie, toto úsilie malo predsa len určitý vplyv. Úspešnejšie rodiny opustili obec Csenyéte a získané skúsenosti zúročujú na iných miestach.

3. Model Bódvalenke: sociálny podnikateľ - dobrodinec

Obec v župe BAZ má takmer 200 obyvateľov a môžeme ju charakterizovať podobne ako Csenyéte: zvýšený počet Rómov, nezamestnanosť a s tým spojená chudoba. Zdrojom tunajších zmien bol takisto príchod vonkajšej osoby, Eszter Pásztor, ktorá ako dobrodinec, alebo sociálny podnikateľ zahájila v obci rozvojové aktivity, pričom využila svoj

rozsiahly spoločenský kapitál, ktorý pritiahol aj materiálne prostriedky. Od roku 2009 bolo do dnešného dňa vytvorených 21 fresiek na múroch domov,²² hoci turizmus zatiaľ neprináša obyvateľom žiaden zisk. Likvidovali osadu a vybudovali komunitný dom, kde pracuje sociálny pracovník na plný úväzok. Každoročne sa tu organizuje tzv. Slávnosť drakov, kedy popri známych umelcov vystupuje aj obecný ženský zbor. V obci pracuje aj waldorfský pedagóg (Nóra Esti, od Nadácie Podaj mi ruku, hoci samospráva nie je ochotná jej poskytnúť priestory) a funguje tu aj krajčírstvo v rámci neziskovej organizácie, kde pracujú 4 šičky, avšak kvôli nedostatku vhodných strojov nedokážu vytvoriť zisk. Ich objednávky zabezpečuje taktiež Eszter Pásztor prostredníctvom svojich kontaktov.

Sľubnou, no neúspešnou iniciatívou bola výstavba kempingu a hotela, bez spolupráce samosprávy nedokázali podať prihlášku do výberového konania. Vytvorili tu sociálne družstvo, ktoré nefunguje sčasti aj preto, že v okolí je možné zamestnať sa iba načierno. V močaristej oblasti plánovali vytvoriť náučný chodník a dobrodružné ihrisko, chceli začať s chovom byvolov a s výrobou mozzarely – pôda je však vo vlastníctve špekulantov. Začali chovať aj zajace, v pokusnej fáze jedna žena, ale zatiaľ dokáže odovzdať na predaj veľmi málo zajačej srsti veľmi namáhavou prácou. V rámci vidieckeho turizmu tunajšie ženy varievajú návštevníkom, ale to prináša iba jednorázové príjmy.

Prekážkou úspešnej práce v tejto obci sú iba sčasti rovnaké dôvody, ako v obci Csenyété (snaha o rovnocennosť, krátkodobé uvažovanie, chorobné závislosti), tu sa pridružili aj ďalšie: štyri rozdelené klany a ich neochota na spoluprácu (z toho pramení aj nepriateľský prístup samosprávy), prítomnosť úžerníkov v obci (ktorá konzervuje a prehľbuje chudobu a bezmocnosť), nedostatok zdrojov (pôda je v cudzom vlastníctve). Na druhej strane v obci rozkvitá spoločenský život, čoho jedným znamením je aj to, že v minulých voľbách sa o miesto starostu uchádzali až piati (medzi nimi traja Rómovia). Príbeh sa tu nekončí – ako ani jeden z príbehov – kým dobrodinci sú ochotní poskytovať podporu, a po tom ako sa vyčerpajú ich materiálne a ľudské zdroje, tunajšia komunita a jej členovia sa posilnia a možno budú schopní samostatnej, úspešnej práce.

²² <http://www.bodvalenke.eu/freskok>

4. Model Szakácsi: podnikateľ

V roku 2004 prišla do obce Szakácsi, s počtom 137, zväčša rómskych obyvateľov holandská podnikateľka (Elisabeth van Aerde), ktorá tu chcela realizovať svoje predstavy o vidieckom turizme²³. Návštevníci – turisti zo Západnej Európy – sa ocitnú v živej obci, kde sa môžu stýkať s miestnym obyvateľstvom. Podľa plánov malo byť postavených 19 apartmanových domov, hotel, reštaurácia, športové ihriská a miestni Rómovia by boli zamestnávaní v službách - po absolvovaní príslušného školenia, výučby. Jej motiváciou pri výbere miesta pre svoje podnikanie bola iba krása lokality. Skutočnosť, že obec má rómskych obyvateľov, bola irelevantná, hoci neskôr sa to predsa len ukázalo ako problém, pretože maďarské finančné inštitúcie nie sú ochotné poskytnúť úver, neprijímajú nehnuteľnosti v obci obývanej Rómami ako vhodnú zábezpeku. Doteraz sa podarilo vybudovať štyri domy, nastala však svetová hospodárska kríza, ktorá podlomila aj elán turizmu, v súčasnosti prichádza iba málo návštevníkov. Projekt sa komunity týkal najmä v tom, že pri stavebných prácach dostali prácu všetci miestni muži, a vykonávali ju s radosťou a hrdosťou. Ženy upratujú a varia, ak sú hostia. Niekoľko rokov turizmu a prichádzajúci návštevníci presvedčili obyvateľov obce, že tento projekt môže byť úspešný, rešpektujú Elisabeth a host'ovské domy, hoci na začiatku sa vyskytli aj vlámania. K úspechu tohto príbehu je potrebné, aby popri posilnení svetovej ekonomiky získal holandský podnikateľ kapitál.

²³ <http://www.move2hungary.com/indexen.html>

5. Model Rozsály: samospráva

V obci Rozsály v Sabolčsko-satmársko-berežskej župe, ktorá má takmer 800 obyvateľov, sa pri zrušení výrobného družstva v roku 1992 dostalo do vlastníctva samosprávy 85 ha pôdy, ktorá sa mohla stať východiskovým bodom pre rozvoj obce z iniciatívy starostov (najprv Zoltán Ignác, potom Gábor Sztojka)²⁴. Vykonal sa prieskumy potrieb verejných obecných inštitúcií a podľa ich výsledkov tu zriadili chov ošípaných, pričom krmivo plánovali vypestovať na vlastnej pôde. Obec sa snaží o sebestačnosť aj v iných oblastiach, z ovocia varia lekvár, pálenku a z dreva vyrábajú energiu v kotli na drevený odpad. Pri vzniku nového dopytu vždy preskúmajú, či by ho dokázali uspokojiť z vlastných zdrojov. Takto napr. sústružili sekery a takto vzniklo aj podnikanie na výrobu a predaj betónových stĺpov, ktoré boli potrebné pre oplatenie ovocných sádov. Snažia sa aj o elimináciu strojov, používajú kone, kde sa len dá, ktoré slúžia aj deťom na jazdenie. V obci fungujú aj sociálne kúpele a sociálny obchod, ktorý umožňuje aj predaj miestnych produktov. V samosprávnych družstvách dokážu plnohodnotne zamestnať aj verejnoprospešných pracovníkov, vďaka čomu sa obec stala inšpiráciou pre pracovný program Štart. (Lass 2011)

6. Model Hodász: rómska pastorácia

Obec Hodász v Sabolčsko-satmársko-berežskej župe má zo skúmaných obcí najviac obyvateľov, približne 3400. Aj skúmané udalosti tu majú najstaršiu tradíciu, začali sa v roku 1941, kedy sa grécko-katolíckym kňazom obce stal Miklós Sója. Svoju činnosť začal v osade Kolerás, kde žilo 600 ľudí, vyučoval Rómov v chatrčiach a pod šírým nebom – nielen náboženstvo, ale aj písanie a čítanie, umývanie sa, organizoval pre nich pútnickú cestu do Máriapócsu, naučil sa po rómsky a preložil žalmy a liturgie. Tu sa nachádza prvý rómsky kostol sveta (najprv zapísaný ako škola), ktorý

²⁴ Založili aj Miestnu nadáciu pre dobro obce Rozsály.

vznikol v roku 1948 sčasti zo zbierky miestnych Rómov: z predaja 1000 váľkov na každú rodinu. Miklós Sója kúpil aj hudobné nástroje, organizoval futbalové zápasy a amatérske divadelné predstavenia. Jeho nástupcovia, Béla Mosolygó, a neskôr Károly Gelsei pokračovali v jeho práci, pomocou viery sa komunita posilnila, z holandskej a maďarskej štátnej podpory postavili nový kostol a komunitný dom, kde sa konajú spoločenské podujatia, náboženská výchova, voľnočasové aktivity ako kartové hry, stolný tenis, spev, družina pre deti, školenia pre nezamestnaných. (Rózsahegyiné Juhász 2003) Dnes už v komunite funguje aj rómska materská škola a Azylový sociálny domov Sv. Eliáša, kde pracujú výhradne Rómovia.

7. Model Tomor: interný človek

Obec Tomor sa nachádza v BAZ župe, má o niečo viac ako 200 obyvateľov, s malým počtom (asi 30 osôb) Rómov – ktorí sú členmi jednej rodiny. Procesy, ktoré sa tu odohrávajú, sú výsledkom práce tejto malej, ale silnej a súdržnej komunity, hoci sa viackrát zapojili aj vonkajší účastníci, ale tých prizvala jednak samotná obec, alebo ich privábili správy o tunajšej komunite. V období medzi 2001-2004 rokom sa tu chovali kozy za finančnej podpory Nadácie Autonómia, v rámci Nadácie Rom Som (ktorú vedie sociologička z Budapešti). Z takto získaného príjmu si potom opravili domy, vzdelávali deti a vďaka projektu získali aj veľa skúseností. V roku 2002 zahájili vedomé vyhľadávanie spoločenského kapitálu – ich mladý vedúci sa dožadoval pomoci v neďalekom veľkomeste, a takto sa stretli so Združením pre rozvoj komunít, z ktorého prichádzali do obce mladí sociálni pracovníci a počas jedného roka pomáhali pri koncipovaní snáh obyvateľov, pri ich premene do podoby projektov. Z dôvodu obmedzeného rozsahu teraz neuvádzame menšie iniciatívy, ale chceli by sme vyzdvihnúť projekt študovní, ktoré sú školou po škole, kde sa rozvíja talent, ale je tu aj doučovanie a sú tu tiež voľnočasové aktivity. Rok 2007 je veľmi dôležitý preto, lebo vtedy sa tu zrodila samostatná občianska organizácia pod vlastným vedením, pod názvom Čerehátske verejnoprospešné rómske združenie pre sebestačnosť (Cserőke), ktoré uskutočňuje najmä rôzne mediálne projekty, ich cieľom totiž je

poskytovať svetu dôveryhodné informácie o živote a ťažkostiach Rómov. Rok 2008 treba spomenúť z dôvodu zahájenia projektu wifi-obec, pretože jeho východiskom bola práve obec Tomor. Vďaka tomuto projektu sa mnohé znevýhodnené obce a rodiny dostali k počítaču a internetu, čo má hneď niekoľko priaznivých účinkov: nejde len o rozvoj písania a čítania užívateľov, ale aj o zlepšenie prístupu k informáciám, ľahší kontakt so známymi a veru aj získanie nových kontaktov. Dobrým príkladom je v súvislosti s tým, že pri povodniach v roku 2010 sa ich správy cez internet dostali k mnohým ľuďom, ktorí im poskytli a aj odvtedy poskytujú pomoc. Tomorskí Rómovia sú úspešní aj v tom, že sú príkladom pre celý región a sami pomáhajú pri účinných občianskych aktivitách, hoci ich situácia na trhu práce je dodnes neistá. K práci sa dostávajú väčšinou v rámci verejnoprospešných prác, s výnimkou ich vedúceho, ktorý je okrem iného zamestnancom rómskeho programu Spoločnosti pre občianske slobody.

8. Závery

V tomto príspevku sme uviedli šesť možných modelov rozvoja, a hoci ani jeden z nich nie je uskutočneným americkým snom, v určitom zmysle mali všetky výsledok – a všetky stále prebiehajú. Zastávam stanovisko, že pri zlepšení kvality života rómskych aj nerómskych komunít môže byť ktorýkoľvek spôsob úspešný, ale je potrebné si uvedomiť, že tento proces je časovo náročný a vyžaduje si vytrvalosť. Z Warrenom stanovených piatich funkcií komunity spĺňa komunita socializačnú funkciu pre každého člena, a zlepšenie ďalších funkcií môže mať priaznivý vplyv na úspešnosť všetkých ostatných funkcií. Hospodárska prosperita môže týmto spôsobom posilniť spoločenskú účasť a kontrolu, ako sme to mohli vidieť v prípade Szakácsi, hoci je toto úsilie zatiaľ iba v detských topánkach. Prípád Hodásza zasa hovorí o tom, že silná kohézia komunity a spoločná podpora vedie po určitom čase k zlepšovaniu schopností členov komunity, ktoré s týkajú zarábania. V Bódvalenke sa zatiaľ posilnila iba spoločenská účasť, ale vedie sa sústavný boj aj o hospodársku prosperitu, rovnako ako aj v Tomori, kde okrem tohto cieľa dokáže komunita splniť všetky ostatné funkcie na vysokej úrovni.

Literatúra

COMMUNITY DEVELOPMENT CHALLENGE REPORT.

<http://www.cdf.org.uk/SITE/UPLOAD/DOCUMENT/communitydevelopmentchallenge.pdf>. (Retrieved 2009-02-13.)

DÉKÁNY, I. (1943): *A mai társadalom: Bevezetés a társadalomtudományokba*.

Budapest: PANTHEON KIADÓ

LADÁNYI, J.- SZELÉNYI, I (2004): *A kirekesztettség változó formái*. Budapest:

NAPVILÁG KIADÓ.

LASS, G (2011): *Az önfenntartó falu*.

http://demokrata.hu/ujsgcikk/az_onfenntarto_falu/ (letöltve: 2012. 10.01.)

RÓZSAHEGYINÉ Juhász, É (2003): *Sója Miklós öröksége Hodászon*.

http://www.ceferino.hu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=19&Itemid=32 (letöltve: 2012. 11. 01.)

VARGA, T.- VERCSEG- I (szerk.) (1998): *Közösségfejlesztés*. Budapest: MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

WARREN, R, L. (1978): *The Community in America*. Chicago: RAND McNALLY

Medzinárodný program YEPP a jeho využitie pri formovaní zmyslu života a pri práci s rómskou mládežou, ako jeden z príkladov dobrej praxe

„Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA MŠ SR č. 1/0282/12 „Interdisciplinárna analýza zmyslu života a jeho komponentov v sociálne významných skupinách adolescentov z hľadiska jeho formovania a možnej intervencie“.

Abstrakt

Pri tvorbe príspevku autorka vychádzala z objasnenia termínov, ktoré priamo súvisia s názvom príspevku. V úvodnej časti vymedzuje obdobie dospievania, ako jedno z najzložitejších vývinových období v živote človeka. Mládež prežíva obdobie dospievania, ktoré má výrazne existencionalný rozmer. Ten samozrejme zahŕňa i uvažovanie nad zmyslom vlastného života. Obdobie adolescencie je jednou zo životných etáp, pričom ide o zmenu v živote človeka, ktorá je síce očakávaná, avšak môže pre jedinca predstavovať i záťaž. Spôsoby vysporiadavania sa so záťažou nazývame stratégiami zvládania. Príspevok upriamuje pozornosť na fakt, že mládež nie je len budúcnosťou našej spoločnosti, ale tvorí i jej prítomnosť. Napriek tomu sú názory mládeže často krát zisťované až na konci, ich problémy sa neriešia prednostne. Autorka vymedzuje pojem participácia a popisuje špecifiká participácie mládeže. Predstavuje kľúčové otázky a zásady národnej, i európskej mládežníckej politiky. V závere príspevku prezentuje príklady dobrej praxe pri zvyšovaní participácie rómskej mládeže v kecerovsko-olšovskom mikroregióne a to prostredníctvom zavádzania zásad unikátneho

medzinárodného programu YEPP (Youth Empowerment Partnership Programme).

Kľúčové slová: Dospievanie. Zmysel života. Stratégie zvládania. Participácia. Mládežnícka participácia. YEPP.

I Teoretické východiská

Obdobie **dospievania** je podľa M. Vágnerovej (2005, s. 321) „*prechodnou dobou medzi detstvom a dospelosťou. Zahŕňa jednu dekádu života, od 10 do 20 rokov. V tomto období dochádza ku komplexnej premene osobnosti vo všetkých oblastiach: somatickej psychickej a sociálnej. Mnohé zmeny sú primárne podmienené biologicky, ale vždy ich významne ovplyvňujú psychické a sociálne faktory, s ktorými sú vo vzájomnej interakcii*“.

Dospievanie je obdobím, kedy sa mladý človek musí vyrovnáť s veľkým množstvom životných problémov. Adolescent sa za štandardných podmienok postupne zaraďuje do spoločnosti dospelých ako ich rovnocenný partner. Hľadá si primerané miesto v živote, rozmyšľa o budúcnosti, formuluje si životné ciele, uvažuje o zmysle života.

Život so sebou prináša rôzne **zmeny**, niektoré sú malé a očakávané (napr. tzv. zmeny životných etáp, medzi ktoré patrí i vstup do adolescencie) a v podstate sa môžu odohrávať bez toho, aby sme si ich všimli, aby pre nás predstavovali nejakú **záťaž**. Iné sú však omnoho náročnejšie a môžeme ich vnímať ako záťažové, hľadáme spôsoby, ako sa s nimi vysporiadať. „Každý človek sa v priebehu života stretáva s rôznymi prekážkami a situáciami, na ktoré by mal adekvátne reagovať a vyrovnáť sa s nimi“ (Vavricová, 2011, s.576). Tieto spôsoby vysporiadávania, vyrovnávania sa nazývame i **stratégie zvládania**, alebo tiež **copingové stratégie**, či **coping**.

Podľa M. Vavricovej (v tlači): „*tento anglický výraz sa do Slovenského jazyka prekladá aj ako niečo preklenúť, zdolať, vyrovnáť a vysporiadať sa s niečím. Zjednodušene sa zvládanie stresu vymedzuje ako súbor reakcií zameraných na zníženie alebo odstránenie fyzického, emocionálneho alebo psychologického „bremena“*“.

I keď adolescencia je považovaná za zmenu očakávaní, napriek tomu predstavuje formu záťaže. Ako sme už podrobne popísali vyššie, počas nej dochádza k hľadaniu sociálnej a osobnej identity. Jedná sa o obdobie, kedy sa zmeny, životné udalosti objavujú v novej optike, ktorá ma v mnohom, už z povahy adolescentných problémov, existencionalný charakter.

Problematike **zmyslu života** sa v posledných desaťročiach prikladá čoraz väčší význam. Príčinou jej skúmania je, že človek sa ocitol v dobe postmoderny osamotený. Nepoznal zvieracie inštinkty, ktoré by ho usmerňovali v tom čo musí a zároveň sa zriekol tradícií, ktoré mu určovali jeho povinnosti (Frankl, 2006).

J. Křivohlavý (2006) tvrdí, že pri vytváraní zmyslu života ide o proces, pri ktorom ľudia hodnotia a prehodnocujú význam jednej, alebo viacerých životných udalostí. Snažia sa nájsť ich zmysel. Ak sa ľudia dostanú do záťažových situácií, ktoré im prinášajú veľké trápenie, dochádza k zvýšenej potrebe nájsť zmysel v tom, čo sa deje.

P. Halama (2007) uvádza, že zmysel života nie je jednoduchý fenomén. Je závislý na viacerých aspektoch, a to najmä na presvedčeniach a cieľoch. Prežívaním zmyslu života sa dostávajú presvedčenia a ciele do vzájomnej interakcie. Zmysel života chápe ako osobný systém presvedčení, cieľov a hodnôt, ktorý človeku umožňuje prežívať, uvedomovať si a riadiť svoj život ako hodnotný, účelný a naplňajúci.

Slovensko patrí medzi najmladšie krajiny EÚ vzhľadom na fakt, že viac ako 35% nášho obyvateľstva tvoria mladí ľudia do 26 rokov. Často počujeme názory o mládeži ako o budúcnosti tejto spoločnosti. Mládež je však reálne prítomná skupina aj v súčasnosti. Názory mládeže sú často krát zisťované až na konci, ich problémy sa neriešia prednostne (Miháliková a kol., 2005).

Práca s mládežou (v angl. Youth Work) sa rozvíja na Slovensku v relatívne ustálených inštitucionalizovaných formách. Zreteľne sa vyčlenili jej dva subjekty: centrá voľného času detí a mládeže a občianske združenia detí a mládeže. Majú mnoho odlišného z hľadiska zamerania a spôsobov činnosti, ale aj spojením so štátnym rozpočtom. Rovnako aktéri dobrovoľnej práce s mládežou, ako aj štátne organizácie sa boria s tým, že finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu sú čoraz menšie (Macháček, 1996).

Od roku 2000 vznikli aj najzávažnejšie štátne a európske dokumenty, ktoré ovplyvňujú rozvoj tejto oblasti do ďalších rokov. So vstupom Slovenska do EÚ sa pre nás stala záväzná aj európska politika voči mládeži. Situácia je však z roka na rok priaznivejšia. Problematika mládeže je viac viditeľná a aj zo strany samospráv cítiť potrebu ďalšieho vzdelávania a záujem o systemizáciu práce s deťmi a mládežou.

Ak by sme chceli definovať pojem participácia, použili by sme zrejme slovenský ekvivalent – výraz - účasť, zapojenie. **Participáciou mládeže** označujeme vstup mladých ľudí do procesu rozvoja spoločnosti alebo jej časti, pričom ich názor je braný ako názor rovnocenného partnera s prihliadnutím na isté špecifiká, ktoré sa viažu k detstvu a adolescencii. Participácia sa vyžaduje dnes vo všetkých oblastiach spoločnosti.

Medzi najvýznamnejšie dokumenty, viažuce sa k problematike mládeže a práce s mládežou v SR a EÚ zaradíme nasledujúce.

- **Zákon číslo 282/2008 o podpore práce s mládežou.** Ten je v tejto problematike veľmi dôležitý. Jeho hlavným predmetom je to, že upravuje podporu práce s mládežou, akreditáciu vzdelávacích zariadení v oblasti práce s mládežou a dobrovoľnícku službu v rámci práce s mládežou. Vymedzuje základné pojmy (ako napr. kto je mládežník, kto je mládež, mladý vedúci, mládežnícky vedúci, pracovník s mládežou, mládežnícky dobrovoľník, čo je práca s mládežou, neformálne vzdelávanie, mobilita mládeže, spoluúčasť mládeže, špecializovaná činnosť v oblasti práce s mládežou, dobrovoľnícka služba). Poukazuje na zákaz diskriminácie a poukazuje na to, že práva ustanovené týmto zákonom sa zaručujú v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania. Vymedzuje kompetencie jednotlivých orgánov pri práci s deťmi a mládežou a to MŠ SR, vyšších územných spolkov, obcí, akreditačných komisií. Definuje pojem akreditácia vzdelávacích zariadení a spôsob vydávania osvedčení. Pojednáva o zdrojoch financovania práce s mládežou, o možnostiach dotácií.
- **Zákon č. 406 o dobrovoľníctve** a o zmene a doplnení niektorých zákonov, z 21.10.2011, ktorý upravuje právne postavenie dobrovoľníka a právne vzťahy pri poskytovaní služieb, činností a iných výkonov dobrovoľníkom.
- Na úrovni Ministerstva školstva SR bolo podniknutých mnoho krokov na podporu aktívnej participácie mladých ľudí, pričom tvorcovia sa opierajú o **Koncepciu štátnej politiky vo vzťahu k deťom a**

mládeži, ktorú prijala Vláda SR, v rámci ktorej je výchova k aktívnemu občianstvu dôležitou súčasťou.

- Ďalším dokumentom, ktorý je súčasťou štátnej politiky a venuje sa problematike detí a mládeže na Slovensku je napr. dokument s názvom **Kľúčové oblasti**, ktorý na ďalšie obdobie predznamenáva prístup štátu k svojej mladej generácii. Tento prístup rešpektuje skutočnosť, že spoločnosť v ktorej žijeme nemusí byť nevyhnutne spoločnosť dezintegrovaná a fragmentovaná. Spoločnosť oslobodená od paternalizmu štátu a založená na individualnej emancipácii je nesporne sama osebe prítiažlivou najmä pre mladých, sociálne ešte neukotvených členov spoločnosti, ktorých poznáme podľa toho, že majú nezlomnú vieru vo svoju úspešnú kariéru a budúcnosť (Macháček, 2008).
- **Biela kniha EU o mládeži** nesie tiež názov **Nový impulz pre európsku mládež**. Úplný text Bielej knihy v slovenskom aj anglickom jazyku je možné nájsť www.iuventa.sk v časti Publikácie. Jej vzniku predchádzali široké konzultácie a snaha podporovať nové formy vládnutia v Európe – ide hlavne o otvorenie rozhodovacích procesov EÚ ľuďom, ktorých sa tieto rozhodnutia budú týkať, a k takýmto ľuďom patria mladí ľudia. Jej hlavným cieľom je poskytnúť EÚ nový rámec pre spoluprácu na poli mládeže. Definuje základné piliere mládežníckej politiky (výchova k aktívnemu občianstvu, podpora dobrovoľníctva, lepšie poznanie a porozumenie mládeže a pod.). Členské krajiny sú povinné tieto základné atribúty zapojiť do svojich národných politík na všetkých stupňoch.
- Ďalším dôležitým dokumentom v tejto problematike je **Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov**. Bola prijatá kongresom miestnych regionálnych samospráv Európy v roku 1992 a revidovaná v roku 2003. Vychádza zo základných princípov, že účasť mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote musí predstavovať časť globálnej politiky participácie občanov vo verejnom živote, že všetky sektorové politiky by mali mať mládežnícky rozmer, že osobitná pozornosť musí byť venovaná účasti mladých ľudí zo znevýhodnených oblastí spoločnosti a z etnických, národnostných, sociálnych, sexuálnych, kultúrnych, náboženských a jazykových menšín na miestnom a regionálnom živote.
- Pri práci s mládežou je vhodné preštudovať si i dokumenty **Európskeho riadiaceho výboru pre mládež** (European Steering Committee for Youth). V jeho dokumente z 33. Zasadania v Budapešti v októbri 2004 s názvom **Európsky rámec mládežníckej politiky** je

možné nájsť definovanie základných pojmov ako sú mládežnícka politika, životné podmienky mladých ľudí, mládežnícka participácia, aktívne občianstvo a ďalšie.

Mladí ľudia dokážu svoje problémy definovať lepšie ako experti a dokážu tiež navrhovať riešenia svojich problémov. Je nevyhnutné, aby kompetentní našli model komunikácie s mladými ľuďmi a zároveň, aby im poskytl dostatok zrozumiteľných informácií o veciach, ktoré sa ich dotýkajú. Konzultácie a informovanosť vytvárajú predpoklad pre ďalší, ešte vyšší stupeň spoluúčasti, ktorým je spolurozhodovanie. V tomto procese mladí ľudia preberajú časť zodpovednosti za rozhodnutie, realizáciu aj kontrolu. V ďalšej časti príspevku predstavíme program YEPP ako jeden z vhodných modelov pri práci s mládežou, a to i s mládežou zo sociálne znevýhodneného prostredia.

II Praktická aplikácia - medzinárodný program YEPP a možnosti jeho uplatňovania pri práci s rómskou mládežou

Vymedzenie mikroregiónu, kde dochádza k implementácii programu

Obce Rankovce (takmer 700 obyvateľov), Boliarov (viac ako 700 obyvateľov), Kecerovce (viac ako 3400 obyvateľov), Vtáčkovce (viac než 900 obyvateľov) formálne patria do 2 mikroregiónov – kecerovský a olšovský. Obce sú od seba vzdialené od 2 do 5 km, teda ide o susediace obce. Vybrať obce nebolo jednoduché. Pri ich výbere sme sa riadili kritériami programu YEPP, ktorého základom je prítomnosť rómskej komunity v obci, existencia aktívne pôsobiacich subjektov t.j. mimovládnych organizácií, samosprávy, inštitúcií, ktoré majú potenciál spolupracovať a predovšetkým prispieť k riešeniu problémov mládeže, ktorá v obciach žije.

Tab. č.1 Zastúpenie obyvateľstva v jednotlivých obciach

Názov obce	Muži	Muži %	Ženy	Ženy %	Deti 6-14 rokov		Mládež 15-25 rokov	
					počet	%	počet	%
Kecerovce	1519	50,68	1478	49,32	663	22,12	724	24,16
Rankovce	352	50,50	345	49,50	137	19,65	130	18,65
Boliarov	381	50,46	374	49,54	125	16,55	108	14,3
Vtáčkovce	454	49,35	466	50,65	181	19,67	297	32,28

Zdroj: Berkyová, Ondrašíková, Pecha, Šišanská (2011)

- Jedná sa o územie s viac ako tretinou detí vo veku do 16 rokov.
- Markantné rozdiely sú v pomere ľudí v predproduktívnom, produktívnom a poproduktívnom veku. Bunetice sú obcou s najvyšším podielom osôb v produktívnom veku a Vtáčkovce s najnižším podielom osôb v poproduktívnom veku.
- Tieto výrazne hraničné ukazovatele sú dané najmä: predčasnou úmrtnosťou osôb žijúcich v chudobných, prevažne rómskych komunitách, vysokou pôrodnosťou v chudobných komunitách, nízkym vekom prvoroďáčiek z chudobných komunít.

Kecerovsko – olšavský región môžeme podľa jeho demografického zloženia označiť za „mladý región“. Mládež v regióne vytvára niekoľko rôznorodých podskupín. Najväčšou skupinou je mládež žijúca v marginalizovaných osadách (cca 80%), rómska mládež zo znevýhodneného prostredia (žijúca v generačnej chudobe). Ďalšiu podskupinu tvorí integrovaná zväčša ne- rómska mládež, ktorá tvorí v obciach výraznú menšinu a trendom tejto mládeže je odchádzať za štúdiom a prácou do väčších miest. Špecifickou podskupinou sú zdravotne znevýhodnení mladí ľudia. V ostatnom období sa zväčšuje sociálna priepasť medzi jednotlivými skupinami mládeže. Na jednej strane sa v niektorých lokalitách, prípadne rodinách zhoršuje stav gramotnosti, dochádzky do škôl a vzdelávacích výsledkov, na strane druhej sú lokality a skupiny mladých ľudí, ktorí sa začali aktívne zaujímať o svoje vzdelanie – nastúpili na rôzne formy štúdia na stredných a vysokých školách. Veľký posun vo vzdelávaní mládeže urobili alokované pracoviska stredných škôl v obciach Rankovce a Kecerovce. Ide o učňovské školy zamerané na odbory: murár, krajčírka, lesný robotník. Dlhodobým problémom je vysoká absencia žiakov v školách, najmä na 2. st. ZŠ. Stalo sa nepísaným pravidlom

mládeže, že v období dospievania návštevu škôl považujú za málo dôležitú súčasť života. Problém s dochádzkou a prospieváním v škole úzko súvisí s chudobou, nedostatkom finančných prostriedkov (keďže do škôl deti dochádzajú autobusom), nízkou uvedomelosťou rodičov, jazykovou bariérou.

Vážnym problémom v oblasti zdravia a životného štýlu tunajšej mládeže je požívanie alkoholu, tabakizmus a vo vybraných lokalitách i inhalácia prchavých látok. Časť mládeže má problém s gambingom, závislosťou na hracích automatoch. Iné typy závislostí sa v lokalitách nevyskytujú. Jednotlivci občas experimentovali s užívaním marihuany a iných mäkkých drog, užívanie tvrdých drog v regióne nie je registrované.

Rómska mládež v osadách zvyčajne trávi voľný čas spoločne, v skupinách. Stretávajú sa na miestach ako sú cesty, voľné priestranstvá, autobusové zastávky, ihriská. Často sú preč z obydľí do neskorých nočných hodín (aj počas školského roku)- tzv. „nočný život“. V letných obdobiach je často vidieť chlapcov ako hrajú futbal na lúkach, prípadne ihriskách, v zimnom období je to hokej, sánkovanie s provízorne vyrobenými pomôckami (sánky, hokejky). Časť mládeže sa organizuje vo formálnych alebo menej formálnych voľnočasových aktivitách – napr. kluby, športové akcie, hudobné skupiny, náboženské skupiny. Mnoho mladých sa venuje hudbe a tancu. Stretávajú sa v garážach, kde majú skúšobne. V letných mesiacoch je zvykom „predvádzať hudbu“ na otvorených priestranstvách v osadách.

Väčšina detí a mladých ľudí neabsolvovalo cestu ďalej ako do Košíc (krajského mesta). Priateľstvá medzi rómskou a ne- rómskou mládežou sú skôr výnimkou ako normálom. Napriek tomu, za posledné obdobie je trendom zblížovanie týchto rôznorodých skupín (najmä v obci Kecerovce a Rankovce), kde majú rómski a nerómski tínedžeri viac príležitosti na vytváranie interakcií (cez aktivity organizácií, stredné školy, stretávania sa v spoločných priestoroch). Rómska mládež len minimálne, prípadne vôbec neparticipuje na veciach verejných, neexistuje mládežnícky parlament aktivizujúci sa v miestnej politike. V roku 2010 prešla skupina rómskych tínedžerov (cca 12) z regiónu školením zameraným na podporu občianskeho aktivizmu a poznania právneho systému SR.

Charakteristika programu YEPP

Program YEPP (Youth Empowerment Partnership Programme) sa spočiatku rozvíjal vďaka spolupráci niekoľkých európskych a amerických nadácií, Medzinárodnej akadémie na Freie Universität Berlin (INA) a

Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), pracujúcou pod záštitou Európskej siete nadácií pre inovatívnu spoluprácu (NEF). Momentálne nad ním prevzalo záštitu YEPP International Resource Centre, ktoré sídli v Berlíne, v Nemecku.

Je implementovaný v 15 miestnych skupinách (nazývaných Local Sites), celkovo v siedmych európskych krajinách (Írsko, Taliansko, Poľsko, Slovensko, Bosna a Hercegovina, Nemecko, Fínsko), ktoré sa spájajú do tzv. komunitnej siete YEPP.

Obr. č. 1 Mapa YEPP-u v Európe

V Írsku je doň zapojená jedna miestna skupina v meste Dublin, v Taliansku sedem miestnych skupín v Albenge, v Genoe, v La Spezii, v Langhe, v Loane, a v Turine. V Poľsku dve miestne skupiny a to vo Varšave a v Zgorzeleci. V Nemecku je vytvorená jedna miestna skupina v meste Görlitz. V Bosne a Hercegovine dve miestne skupiny v meste Tuzla. Jedna miestna skupina pôsobí vo Fínsku, v meste Kristinestad. Na Slovensku máme tiež jednu miestnu skupinu, v už spomínanom kecerovsko-olšovskom mikroregióne. Ako jediná miestna skupina pôsobíme na mikroregionálnej úrovni v rámci štyroch obcí (pomaly pripájame ďalšiu obec Bačkovík) a ako jediná skupina pôsobíme v rámci práce s rómskou mládežou.

Misiou YEPP IRC je prinášať udržateľné žiaduce zmeny v lokálnych komunitách (so špeciálnym zameraním sa na komunity s nedostatkom príležitostí) v celej Európe i mimo nej, podpora budovania aktívnej občianskej

spoločnosti zapájajúcej miestnych kľúčových hráčov (stakeholderov) a samotných mladých ľudí.

Program má 5 hlavných cieľov:

- splnomocnenie mládeže (umožniť predovšetkým mladým ľuďom s nedostatkom príležitostí participovať na miestnych rozhodovacích procesoch, vytvárať zmeny v komunitách, z ktorých pochádzajú, a posilňovať proces stávania sa aktívnymi občanmi v širšej spoločnosti),
- splnomocnenie komunity (vytvárať sebestačné a sebavedomé komunity, podporovať aby sa občania a kľúčoví hráči stali aktívnymi občanmi, obhajovanie pozitívnych zmien v prostredí, v ktorom sa budú môcť deti a mládež plnohodnotne rozvíjať),
- partnerstvo (budovanie silných a udržateľných partnerstiev a strategických aliancií zahŕňajúcich subjekty z rôznych sektorov (verejný, súkromný, neziskový) a úrovňami (miestnej, národnej, medzinárodnej), s cieľom podporiť splnomocnenie miestnych komunít a mládeže),
- advokačné aktivity (ovplyvňovanie verejnej a nezávislej politiky s cieľom presadzovať princípy splnomocnenia mládeže a komunity, princípy partnerstva, tak aby sa tieto stali hlavným prúdom a boli transformované do rôznych akcií na všetkých úrovniach),
- učenie (poskytovanie príležitostí na vzdelávanie a budovanie kapacít prostredníctvom výmeny a prenosu poznatkov, a skúseností na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni).

Program YEPP vymedzuje nasledovných šesť pracovných oblastí, prostredníctvom ktorých dosahujú stanovené ciele:

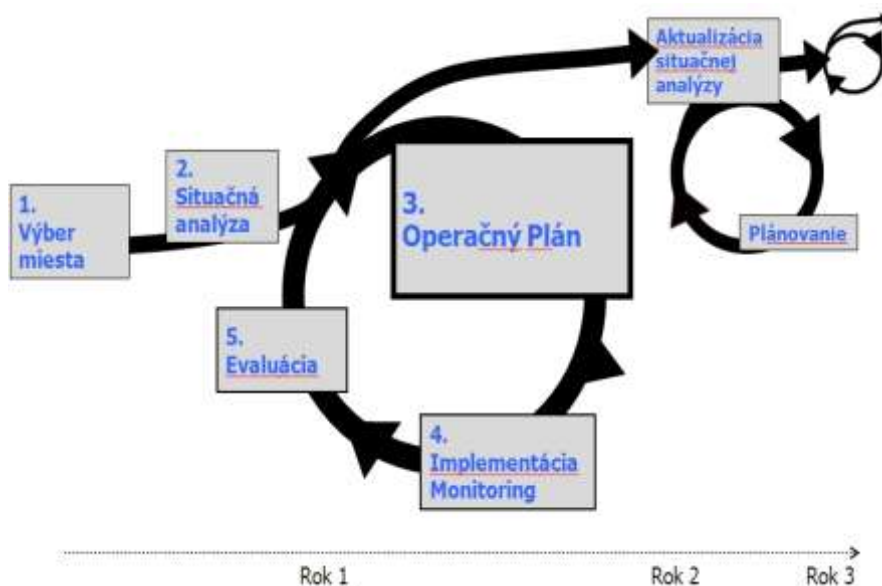
- poskytovanie služieb,
- advokácia,
- medzinárodné sieťovanie a partnerstvá,
- možnosti ďalšieho šírenia a rozširovania sa,
- fundraising,
- koordinácia a manažment.

Používaný unikátny YEPP koncept zmien je možné vysvetliť prostredníctvom popisu YEPP cyklu zmien, ktorý je vnímaný ako nástroj na dosahovanie splnomocňovania. Cyklus sa naplňa prostredníctvom nasledovných krokov:

- výber a stabilizácia miestnej skupiny,
- tvorba situačnej analýzy,
- tvorba operačného plánu,
- implementácia operačného plánu a jeho monitoring,
- evaulácia.

Na základe ukončeného cyklu a jeho evaluácie, prípadne nových skutočností potom prebieha aktualizácia situačnej analýzy, prehodnocovanie operačného plánu, jeho prípadná úprava, alebo tvorba nového operačného plánu, ak je to žiaduce a pokračuje sa v zmysle cyklu ďalej implementáciou operačného plánu, jeho monitoringom a hodnotením. Tieto cykly sa stále opakujú. Je ťažké presne stanoviť, ako dlho trvá jeden cyklus, obvykle je to okolo jedného roka.

Obr.č.2 YEPP cyklus zmien

V rámci miestnej podpornej skupiny, ktorá realizuje koncept zmien pôsobia tieto subjekty:

- evaluačný facilitátor,
- lokálny koordinátor,

- skupina mladých ľudí,
- miestni obyvatelia, aktívni občania,
- zástupcovia verejného sektora (napr. starostovia obcí, pracovníci samosprávy, miestni politici, riaditelia a pracovníci škôl a pod.),
- zástupcovia súkromného sektora (napr. miestni podnikatelia),
- zástupcovia mimovládneho sektora (zástupcovia rôznych mimovládnych organizácií a pod.).

YEPP Local Site Slovakia

V rámci tohto programu spolupracujeme ako členovia a spolupracovníci občianskeho združenia s názvom Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT s medzinárodnou sieťou YEPP od roku 2009, kedy sme boli oslovení do spolupráce v rámci medzinárodnej siete YEPP. V roku 2010 sme sa stali už oficiálnou miestnou skupinou, tzv. Local Site Slovakia, Kecerovce-Oľšava Microregion.

V zmysle YEPP konceptu zmien sme po stabilizovaní miesta, kde budeme program implementovať pokračovali v priebehu roka 2010 tvorbou situačnej analýzy, ktorú sme vydali vo februári v roku 2011 ako tlačенú publikáciu, i digitálnu publikáciu na CD, a to v slovenskom i anglickom jazyku, s názvom Situačná analýza Kecerovce, Rankovce, Vtáčkovce, Boliarov. Jej cieľom bolo zmapovať situáciu vo vybraných obciach, poskytnúť aktuálne informácie o potrebách mládeže a definovať hlavné okruhy problémov, s ktorými sa mládež, samospráva, mimovládne organizácie a ďalší kľúčoví hráči stretávajú vo svojej každodennej práci. Na základe výstupov zo situačnej analýzy sme spoločne s kľúčovými hráčmi a členmi lokálnej podpornej skupiny pristúpili k tvorbe operačného plánu. Vytvorený plán bol pre nás základom pre realizáciu lokálnych projektov zameraných na zmenu situácie mladých ľudí v tomto regióne. Operačný plán obsahoval dva hlavné zámery (všeobecné ciele) a v rámci nich niekoľko konkrétnych cieľov, podcieľov a aktivít.

Neustále prebiehal monitoring implementácie operačného plánu, a to prostredníctvom vytvorenia monitorovacích tímov, zložených z členov lokálnej podpornej skupiny. Výstupy sa kompletizovali vo forme tabuliek do monitorovacích správ.

Na jar v roku 2012 sme začali s komplexnou evaluáciou cyklu, výstupom ktorej bola rozsiahla evaluačná správa.

Následne sme s pomocou externého konzultanta, na základe výstupov z evaluačnej správy prehodnocovali pôvodný operačný plán a realizovali sme jeho korekcie. Momentálne sme vo fáze vytvárania definitívnej verzie nového operačného plánu, ktorý ako predpokladáme začneme implementovať od roku 2013.

Za naše najväčšie úspechy považujeme:

- vytvorenú situačnú analýzu, v ktorej sme zadefinovali kľúčové problémy miestnych komunít a mladých ľudí,
- zmobilizovanie mnohých kľúčových hráčov z rozličných sektorov, vytvorenie spoločnej pracovnej platformy, súčasťou ktorej sú samozrejme mladí ľudia a tiež vytvorenie silných partnerstiev (zástupcov mimovládnych organizácií pôsobiach v miestnych komunitách, ako napr. ETP Slovensko, Člověk v tísni, OZ Ľudia a energia, cirkevných organizácií a pod, zástupcov samospráv, ako napríklad starostov obce Kecеровce, Boliarov, Rankovce, terénnych sociálnych pracovníkov a ich asistentov, zástupcov miestnych základných škôl a detašovaných pracovísk stredných škôl, vrátane asistentov učiteľov, zástupcov Úradu regionálneho zdravia, zástupcov Splnomocnenca úradu vlády SR pre rómske komunity a ďalší),
- podpora participácie mladých ľudí (mladí ľudia vytvorili miestne neformálne skupiny, i jednu mikroregionálnu neformálnu skupinu aktívnej mládeže, sami plánovali projekty, ktoré by chceli realizovať, realizovali naplánované komunitné podujatia nielen pre mladých ľudí, ale pre všetkých obyvateľov mikroregiónu a pod.),
- otvorenie mládežníckeho nízkoprahového klubu s názvom KERA Klub v obci Kecеровce, s podporou miestnej samosprávy,
- vytvorenie priestorov pre stretávanie sa mládeže v obecných priestoroch v obciach Rankovce a Boliarov, momentálne už aj s perspektívou v obci Vtáčkovce a Bačkovík,
- úspešný fundraising (v priebehu roka sa nám podarilo získať 30 000 Eur na podporu našich aktivít, najvýznamnejším donomom je Erste Foundation z Viedne),
- vydanie vedeckej monografie s názvom Láche čháve adadživeseskére (Dobrá mládež dneška),
- aktívna účasť na niekoľkých významných medzinárodných podujatiach a to v roku 2010 v Janove v Taliansku, v roku 2011 v nemecko-poľskom meste Görlitz/Zgorzelec, v tomu istom roku v Cardiffe vo Walese - venovaných otázkam zvyšovania participácie mládeže, v októbri sme sa

vrátili z odborného seminára, ktorý bol organizovaný v Berlíne v Nemecku a jeho hlavnou myšlienkou bolo rozvíjanie podnikateľských zámerov mladých ľudí.

Stoja pred nami i mnohé výzvy. Za tie najdôležitejšie momentálne považujeme:

- rozširovanie možností formálneho štúdia pre našich mládežníkov (spolupráca s detašovanými pracoviskami stredných škôl, rozvíjanie štipendijného programu prostredníctvom novej web stránky, vyhľadávanie potenciálnych študentov vysokých škôl a univerzít a pod.),
- rozvíjanie podnikateľských zámerov mladých ľudí (napr. kreovanie maliarskej skupiny zameranej na skrášľovanie interiérov a exteriérov),
- inklúzia rómskych mládežníkov do spoločnosti nerómskych rovesníkov,
- hlbšie rozvíjanie programu v obciach Vtáčkovce a Boliarov,
- expanzia do nových obcí, napr. obec Bačkovík.

Zoznam literatúry

BERKYOVÁ, B. - ONDRAŠIKOVÁ, F. – PECHA, J. – ŠIŇANSKÁ, K. 2011. *Situačná analýza Kecerovce, Rankovce, Vtáčkovce, Boliarov*. Košice : Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT. 62 s. ISBN 978-80-970726-0-5.

FRANKL, V. E. 2006. *Vúle ke smyslu*. Brno : cesta. 212 s. ISBN 80 – 7295 – 084 – 3.

HALAMA, P. 2007. *Zmysel života z pohľadu psychológie*. Bratislava : Slovak Academic Press. 223 s. ISBN 9788080950231.

KOČIŠOVÁ, A. - TOLDYOVÁ, J. 2009. Zlepšovanie pripravenosti Rómov uspieť na trhu práce - hľadanie nových perspektív. In *Zmena a budúcnosť, či stagnácia a minulosť Rómov na Slovensku : vysokoškolské učebné texty pre študentov romológie a sociálnej práce s etnickými skupinami*. Košice : Technická univerzita, 2009. ISBN 9788097013776. s. 51-63.

KOČIŠOVÁ, A. 2011. Význam komplexnej multidisciplinárnej prevencie sociálnej deviácie a sociálnej patológie mládeže - preventívne programy v zahraničí i u nás. In: *Prevencia sociálnej patológie v prostredí stredných škôl Košického samosprávneho kraja : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25.11.2011 v Košiciach*. Košice : KSK Košice a KSP FF UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 9788097097899. s. 154-159.

KOL. AUTOROV. 2005. Konferencia o aktívnej participácii mládeže. Zborník z konferencie konanej dňa 05.12.2005 v Bratislave. Bratislava: Iuventa, 23 s. ISBN 80-8072-046-0.

- KŘIVOHLAVÝ, J. 2006. Psychologie zmysluplnosti existence. Praha: Grada. 204 s. ISBN 80 – 247 – 1370 – 5.
- MACHÁČEK, L. 1996. Občianska participácia a mládež. Bratislava: IRIS, 98 s. ISBN 80-85447-04-5.
- MIHÁLIKOVÁ, J. a kol. 2005. Čítanka pre samosprávy. Mládežnícka politika na miestnej úrovni. Bratislava: Iuventa, 21 s. ISBN 80-8072-043-6.
- VÁGNEROVA, M. 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- VAVRICOVÁ, M. Súčasný trendy vo výskume zvládania stresu. In *Československá psychologie*. V tlači.
- VAVRICOVÁ, M. 2011. Zvládanie a kontrolované reakcie na záťaž rodičov detí s ťažkým sluchovým postihnutím. In *Cesty k múdrosti: 21. 29. Psychologické dni*. Bratislava : STIMUL, 2011. ISBN 978-80-8127-046-8. s. 576-581.
- Zákon č. 282/2008 o podpore práce s mládežou
- Zákon č. 406 o dobrovoľníctve
- Internetové zdroje dostupné na:
- www.iuventa.sk (dňa 03.12.2012).
 - www.yepp-community.org (dňa 03.12.2012)

Dr. Šišňanská, Katarína PhD. (SR)

A YEPP nemzetközi program és ennek felhasználása az élet értelmének formálásában és a roma fiatalokkal való munkában a helyes gyakorlat egyik példaként

„A beszámoló a Szlovák Köztársaság Iskolaügyi Minisztériumának 1/0282/12 sz. VEGA projektjének keretén belül jött létre, amelynek címe „Az élet értelmének és összetevőinek interdiszciplináris elemzése a tizenévesek szociálisan jelentős csoportjain belül, az alakulása és a lehetséges beavatkozások szempontjából“.

Absztrakt

A beszámoló kidolgozása során a szerző azoknak a szakkifejezéseknek a magyarázatából indult ki, amelyek a beszámoló címével közvetlen összefüggésben állnak. A bevezető részben meghatároztuk a felnőtté válás idejét, amely az ember életére jellemző fejlődési szakaszok közül az egyik legbonyolultabb időszak. Az ifjúság a felnőtté válást jelentősen egzisztenciális módon éli meg. Ebbe természetesen beletartozik az ember saját életének értelméről való elmélkedés is. A felnőtté válás az élet fejlődési szakaszainak egyike, amely az ember életében olyan változást jelent, ami - noha számolunk a bekövetkezésével – megterhelő lehet az egyén számára. A terheléssel való megküzdés egyes módjait megbirkózási stratégiáknak nevezzük. A beszámoló arra a tényre hívja fel a figyelmet, hogy a fiatalság nemcsak a társadalom jövője, hanem egyben jelene is. Ehhez képest a fiatalok véleményét sokszor csupán utoljára veszik számításba, problémáik megoldása nem élvez elsőbbséget. A szerző meghatározza a participáció fogalmát és leírja a fiatalok participációjának jellegzetességeit. Bemutatásra kerülnek a nemzeti és európai ifjúságpolitika kulcsfontosságú kérdései. Az írás záró részében bemutatjuk a helyes gyakorlat példáit a roma fiatalság participációjának növelésével a kecer-olszvai mikrorégióban, mégpedig a YEPP (Youth

Empowerment Partnership Programme) elnevezésű egyedi nemzetközi program alapelveinek bevezetésével.

Kulcsszavak: Felnőtté válás. Az élet értelme. Megbirkózási stratégiák. Partecipáció. A fiatalok participációja. YEPP.

I. Elméleti kiindulási pontok

A **felnőtté válás** időszaka M. Vágnerová szerint (2005, 321.o.) *„a gyermekkor és a felnőttkor közötti átmeneti időszak. Az élet időszakának 10 évét öleli fel, 10 évestől 20 éves korig. Ebben az időszakban a személyiség komplex átalakulására kerül sor minden területen: szomatikus, lélektani és szociális értelemben egyaránt. Számos változás elsődlegesen biológiai feltételeken alapul, ezeket azonban minden esetben jelentősen befolyásolják a velük kölcsönös együttthatásban álló szichikai és szociális tényezők.”*

A felnőtté válás időszakában a fiataloknak sok létfontosságú probléma megoldásával kell megbirkózniuk. A tizenéves standard körülmények mellett fokozatosan, egyenrangú partnerként csatlakozik a felnőttek társadalmához. Keresi a számára megfelelő helyet az életben, fontolgatja a jövőjét, kialakítja életcéljait, az élet értelmének kérdéseit feszegeti.

Az élet különféle **változásokat** hoz magával. Ezek közül némelyek csupán kisméretűek és előre láthatók (pl. az életszakaszok ún. változásai, ezek közé tartozik a felnőtté válás szakaszába való belépés is), és amelyek tulajdonképpen észrevétlenül is lejátszódhatnak, semmiféle **terhelést** nem okozva. Mások viszont sokkal igényesebbek és megterhelésként hatnak, ilyenkor fel kell kutatnunk azokat a módszereket, amelyek segítségével alkalmazkodni tudunk a fennálló helyzethez. „Élete során minden ember különféle akadályokkal és helyzetekkel kerül szembe, amelyekre a megfelelő módon kell reagálnia és amelyekhez alkalmazkodnia kell.” (Vavricová, 2011, 576. o.). Ezeket a probléma-megoldásokat, ahogy az egyes helyzetekkel megküzdünk, **megbirkózási stratégiáknak**, vagy **coping stratégiáknak**, illetve **copingnak** is nevezzük.

M. Vavricová szerint (sajtóból): *„ezt az angol kifejezést úgy is fordíthatjuk, hogy valamit áthidalni, legyőzni, alkalmazkodni valamihez, megbirkózni valamivel. A stresszel való megbirkózás leegyszerűsítve olyan reakciók összessége, amelyek a fizikai, érzelmi vagy lelki „teher” csökkentésére vagy megszüntetésére irányulnak.”*

Noha a felnőtté válás az előre várható változások közé tartozik, mégis bizonyos fajta megterhelést jelent. Ahogy ezt a fentiekben részletesen is említettük, erre az életszakaszra a szociális és személyes identitás keresése a jellemző. A felnőtté válás során a változások és a létfontosságú események egy új szemlélet tükrében jelentkeznek, amely a fiatalok problémáit tekintve nagyban egzisztenciális jellegűek.

Az **élet értelmét** felölelő problémakör az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb jelentőséget kap. A növekvő érdeklődés oka, hogy a posztmodern korban az ember elmagányosodik. Nem ismeri azokat az állati ösztönöket, amelyek abban vezérelnék, amit meg kell tennie és egyúttal lemondott a hagyományokról, amelyek a kötelességeit határozták meg. (Frankl, 2006).

J. Krivohlavý (2006) álláspontja szerint az élet értelmének megfogalmazása olyan folyamat, amely során az emberek egy vagy több létfontosságú esemény jelentőségét értékelik és vizsgálják. Igyekeznek megtalálni ezek értelmét. Amikor az emberek nagy szenvedést okozó terhelés alá kerülnek, növekszik annak az igénye, hogy értelmet találjanak a történetekben.

Ahogy P. Halama (2007) rámutat, az élet értelme nem egy egyszerű fogalom. Több aspektustól, de legfőképpen a meggyőződésektől és céloktól függ. Az élet értelmének megélésakor a meggyőzések és célok kölcsönösen hatnak egymásra. Az élet értelmét a meggyőzések, célok és értékek személyes rendszerének tekinti, amelynek segítségével az ember átéli, tudatosítja és irányítja életét, az értékek, célszerűség és elégedettség jegyében.

Szlovákia az Európai Unió legfiatalabb országai közé tartozik, hiszen lakosságunk több mint 35%-át a 26 éves kor alatti fiatalok képezik. Sokszor halljuk azt a véleményt, hogy a fiatalság a társadalom jövője. Az ifjúság azonban a jelenben is valós csoportként létezik. A fiatalok véleményét gyakran csupán utoljára kérdezik, problémáik megoldása nem élvez elsőbbséget. (Miháliková és kol., 2005).

Szlovákiában az **ifjúsággal való munka** (angolul Youth Work) viszonylag rögzített, intézményesített formában fejlődik. Szemmel láthatóan két fajtája alakult ki: a gyermek-és ifjúsági szabadidő-központok, illetve a gyermek-és ifjúsági civil egyesületek. A kettő több szempontból is különbözik, nemcsak a célját és az általa nyújtott tevékenységek jellegét tekintve, hanem az állami költségvetéshez való eltérő kapcsolódása miatt is. Az önkéntes dolgozókhoz hasonlóan az állami szervezeteknek is állandóan azzal kell

megküzdenniük, hogy az állami költségvetésből kiutalt pénzösszegek egyre alacsonyabbak. (Macháček, 1996).

2000 óta létrejöttek azok a legfontosabb nemzeti és európai dokumentumok, amelyek az elkövetkező évek távlatában befolyásolják az ifjúsággal való munka fejlesztését. Az Európai Unióhoz történő csatlakozását követően az európai ifjúságpolitika is kötelezettségeink közé tartozik. A helyzet évről évre kedvezőbbnek mutatkozik. Az ifjúság problémái egyre nagyobb teret kapnak és az önkormányzatok is érezhetően igénylik a továbbképzéseket és a gyermekekkel és ifjúsággal való munka megszervezését.

A participáció fogalmának meghatározásakor valószínűleg a kifejezés szlovák megfelelőjét használhatnánk – részvétel, bekapcsolódás. Az ifjúság participációja alatt a fiataloknak a társadalom vagy annak részének fejlődésébe való bekapcsolódását értjük, amikor véleményüket egy egyenrangú partner véleményeként veszik számításba, szem előtt tartva bizonyos, a gyermekkorhoz és fiatal felnőttkorhoz kapcsolódó sajátosságokat. A participáció ma a társadalom minden területét érintő követelmény.

Az ifjúság problémaköréhez, illetve az ifjúsággal való munkához kötődő legjelentősebb dokumentumok Szlovákiában és Európában a következők:

- **Az ifjúsággal való munka támogatásáról szóló 282/2008 sz. törvény.** Nagyon fontos az adott problémakörön belül. Fő tárgya az ifjúsággal való munka támogatásának szabályozása, az ifjúsággal való munka területéhez kapcsolódó oktatási intézmények akkreditációja és az önkéntes alapú szolgáltatások ugyanezen a területen. Meghatározza az alapfogalmakat (pl. ki a fiatal, mi az ifjúság, ki a fiatal vezető, az ifjúsági vezető, ifjúsági dolgozó, ifjúsági önkéntes, mi az ifjúsággal való munka, non-formális oktatás, az ifjúság mobilitása, az ifjúság közrehatása, speciális tevékenységek az ifjúsággal való munkán belül, önkéntes alapú szolgáltatások). A törvény rámutat a diszkrimináció tiltására, valamint arra a tényre, hogy a jelen törvényben meghatározott jogok az egyenlő bánásmód alapelvének értelmében biztosítottak. Meghatározza az egyes szervek kompetenciakörét a gyermekekkel és az ifjúsággal való munka területén, mégpedig a Szlovák Köztársaság Iskolaügyi Minisztériuma, a felsőbb területi hatáskörrel rendelkező egyesületek, községek és akkreditációs bizottságok részére. Definálja az oktatási intézmények akkreditációjának fogalmát és a tanúsítványok kiadásának módját. Említi az ifjúsági munka finanszírozásának forrásait és a dotációk lehetőségeit.
- **Az önkéntességről és egyes törvények változásáról és kiegészítéséről szóló, 2011. 10. 21-én kelt 406. sz. törvény,** amely az önkéntes jogi

státuszát szabályozza, illetve meghatározza az önkéntesek által nyújtott szolgáltatások, tevékenységek és egyéb munkák során alkalmazandó jogviszonyokat.

- A Szlovák Köztársaság Iskolaügyi Minisztériuma számos lépést tett a fiatalok aktív participációjának előmozdítása érdekében. Ezen szándékának alapja a Szlovák Köztársaság kormánya által elfogadott dokumentum **„Az állami politika koncepciója a gyermekek és az ifjúság vonatkozásában”** címmel, amelyben fontos szerepet kap az aktív állampolgárságra való nevelés.
- A következő dokumentum, amely az állami politika része és a gyermekek és az ifjúság problémakörével foglalkozik Szlovákiában a **Kulcsfontosságú területek** címet viseli és az elkövetkező időszakokra vonatkozóan szabja meg az állam részére a fiatal nemzedékhez való hozzáállás irányelveit. Ez a hozzáállás tiszteletben tartja azt a tényt, hogy társadalmunknak nem kell feltétlenül dezintegráltnak és fregmentáltnak lennie. Az állam paternalizmusától mentes, az egyéni emancipáción alapuló társadalom önmagában is kétségtelenül főként azon fiatalok számára vonzó, akiknek nincs rögzített helyük a társadalomban, és akiket arról ismerünk fel, hogy törhetetlenül hisznek saját karrierjük és jövőjük sikerében. (Macháček, 2008).
- **Az EU ifjúságról szóló fehér könyvének** másik elnevezése **Új impulzus az európai ifjúság számára**. A Fehér könyv teljes szövege szlovák és angol nyelven a www.iuventa.sk weboldalon, a Publikációk címszó alatt hozzáférhető. A dokumentum létrejöttét széleskörű konzultációk előzték meg, amelyek többek között az európai uralkodási módszerek támogatására irányultak – itt főként az uniós döntéshozó mechanizmusának nyitottságáról van szó azok számára, akikre ezek a döntések hatással lesznek, és ebbe a csoportba tartoznak a fiatalok is. A fehér könyv fő célja, hogy új keretet adjon az ifjúsággal való együttműködésnek Európában. Meghatározza az ifjúságpolitika alappilléreit (az aktív állampolgárságra való nevelés, az önkéntesség támogatása, az ifjúság jobb megismerése és megértése, stb.). A tagállamok kötelesek ezeket az alapvető jellemzőket a nemzeti politika részévé tenni minden szinten.
- A problémakörön belül a következő fontos dokumentum az **Európai Charta a fiatalok részvételéről a helyi közösségek és régiók életében**. Az európai regionális helyi önkormányzatok kongresszusa 1992-ben fogadta el, majd 2003-ban revideálta. A charta abból az alapelvből indul ki, hogy a fiatalok részvétele a helyi közösségek és régiók életében a közéletben résztvevő állampolgárok globális

politikájának részét kell képezze, és minden egyes szektorális politikának rendelkeznie kell ifjúsági kiterjesztéssel, valamint, hogy külön figyelmet kell fordítani a társadalom hátrányos területeiről, illetve a nemzeti, nemzetiségi, szociális, szexuális, kulturális, vallási és nyelvi kisebbségekből származó fiatalok részvételének a helyi és regionális közösségek életében.

- Az ifjúsággal való munkához érdemes áttanulmányozni az **Európai Ifjúsági Irányító Testület** (European Steering Committee for Youth) dokumentumait is. A 2004 októberében Budapesten lezajlott 33. ülést összefoglaló dokumentumban, amely az **Ifjúságpolitika európai keretei** címet viseli, megtalálhatjuk az alapvető fogalmak definícióit, mint pl. az ifjúságpolitika, a fiatalok életkörülményei, az ifjúság participációja, aktív állampolgárság, stb.

A fiatalok a szakértőknél jobban meg tudják határozni problémáikat és képesek javaslatot tenni azok megoldására. Elengedhetetlen, hogy a kompetens személyek és szervezetek megtalálják a fiatalokkal való kommunikáció modelljét, valamint hogy elegendő érthető információt nyújtsanak számunkra az őket érintő ügyekről. A tanácsadás és tájékoztatás egy további, magasabb szintű együttműködés előfeltétele, ez pedig az együttes döntéshozatal. Ebben a folyamatban a fiatalok átveszik a döntéssel, megvalósítással és ellenőrzéssel járó felelősség egy részét. A beszámoló következő részében bemutatjuk a YEPP programot, mint az ifjúsággal való munka egyik megfelelő modelljét, amelybe akár a szociális hátrányos helyzetű ifjúság is bevonható.

II Gyakorlati alkalmazás – a YEPP nemzetközi program és annak lehetőségei a roma fiatalokkal való munkában

A program implementálásának teret adó mikrorégió meghatározása

Ránkfalva (Rankovce, közel 700 lakos), Bolyár (Boliarov, több mint 700 lakos), Kecér (Kecеровce, több mint 3400 lakos), Patacskő (Vtáčkovce, több mint 900 lakos) községek hivatalosan 2, a keceri és olsavai mikrorégióba tartoznak. A községek egymástól 2-5 km-re helyezkednek el, tehát szomszédosak. A községek kiválasztása nem volt egyszerű. A kiválasztásnál a YEPP program kritériumait tartottuk szem előtt, amelyek alapja a községben élő roma közösség, aktív szerepet vállaló társadalmi szervezetek, önkormányzat megléte, a potenciális együttműködésre képes intézmények megléte és mindenekelőtt a községben élő fiatalok problémáinak megoldásához való hozzájárulás.

1. sz. táblázat: A lakosság megoszlása az egyes községekben

A község neve	Férfiak	Férfiak %	Nők	Nők %	Gyermekek 6-14 éves kor		Ifjúság 15-25 éves kor	
					létszám	%	létszám	%
Kecér	1519	50,68	1478	49,32	663	22,12	724	24,16
Ránkfalva	352	50,50	345	49,50	137	19,65	130	18,65
Bolyár	381	50,46	374	49,54	125	16,55	108	14,3
Patacskő	454	49,35	466	50,65	181	19,67	297	32,28

Forrás: Berkyová, Ondrašíková, Pecha, Šiňanská (2011)

- Az adott területen a gyermekek több, mint harmada 16 éves kor alatti.
- A keresőkor utáni és a keresőkorú lakosok között markáns különbségek figyelhetők meg. Bunyita (Bunetice) községben a keresőkorú lakosok száma a legnagyobb, Patacskőn pedig a legkisebb.
- A szélsőséges mutatók okozói főként a szegény, túlnyomórészt roma közösségekben élő személyek korai elhalálozása, a szegény

közösségekben észlelt magas születési arány, a szegény közösségekből származó első gyermekes anyák alacsony életkora.

A kecer-olsavai régió demográfiai összetétele alapján „fiatal régiónak” mondható. A régióban élő fiatalok több, különféle alcsoportba tömörülnek. A legnagyobb létszámú csoport egyrészt a marginalizált tanyákon él (mintegy 80%), és sok a hátrányos helyzetű roma fiatal (akik többgenerációs szegénységben élnek). Egy másik alcsoportot alkot az integrált, többnyire nem roma ifjúság, amely jelentős kisebbségben van a községekben, ezek tendenciája, hogy nagyobb városokba költöznek a továbbtanulás és munkavállalás érdekében. Az egészségügyileg hátrányos fiatalok csoportja egy specifikus alcsoportot képez. Az utóbbi időben egyre nő az egyes ifjúsági csoportok közötti szociális szakadék. Egyrészt több helyszínen, illetve családban romlik az írástudás, az iskolalátogatás és a tanulmányi eredmények, másrészt pedig vannak olyan területek és olyan csoportok, ahol a fiatalok aktív érdeklődést mutatnak a műveltség iránt – különféle irányzatokon tanulnak tovább, közép- és felsőfokon. Az ifjúság oktatásában rendkívüli kedvező változást indítottak el a ránkfavi és keceri kihelyezett középiskolák. Ezek szakmunkásképző iskolák, ahol kőműveseket, varrónőket és erdei munkásokat képeznek. Hosszútávú problémát jelent a diákok iskolakerülése, főként az általános iskola felső tagozatán. Az ifjúság körében íratlan szabállyá vált, hogy a felnőtté válás időszakában az iskolát kevésbé tartják fontosnak. Az iskolalátogatással kapcsolatos problémák szoros összefüggésben állnak a szegénységgel, a pénzhiánnyal (mivel a gyerekek autóbusszal járnak iskolába), a szülők alacsony tudatosságával és a nyelvi akadállyal.

Az itteni fiatalok egészségi állapotában és életvitelében komoly problémát jelent az alkoholfogyasztás, dohányzás és egyes területeken az illóanyagok inhalációja is. A fiatalok egy része a gamblinggel, azaz a játékfüggőséggel is küzd. Egyéb típusú függőség nincs jelen a térségben. Egyesek időnként kísérleteztek marihuána és könnyűdrog-fogyasztással, a kemény kábítószeres fogyasztásáról a régióban nincs feljegyzés.

A tanyákon élő roma ifjúság általában együttesen, csoportosan tölti az idejét. Utcákon, köztereken, buszállomáson vagy játszótéren szoktak találkozni. Gyakran késő éjszakáig kimaradnak otthonról (a tanév ideje alatt is) – ún. éjszakai életet élnek. Nyaranta gyakran látni a réten vagy a foci pályán futballozó fiúkat, télen hokiznak, szánkóznak, provizórikus segédeszközökkel (szánkók, hokibotok). Az ifjúság egy része szervezett vagy kevésbé szervezett szabadidős csoportokban vesz részt – pl. klubok, sportrendezvények, zenekarok, vallási csoportok. Sok fiatal foglalkozik zenével és táncsal. Garázsokban találkoznak, ahol próbatermet alakítottak ki. A nyári hónapokban szokás, hogy a tanyasi köztereken „zenét adnak elő”.

A gyermekek és fiatalok zöme nem utazott messzebbre Kassa városánál (kerületi székhely). A roma és nem-roma fiatalok közötti barátságok inkább kivételesek, mint szokásosak, annak ellenére, hogy az utóbbi időben tendenciává vált, hogy a különféle csoportok közelednek egymáshoz (főként Kecer és Ránkfalva községekben), ami több lehetőséget biztosít a roma és nem roma tizenévesek számára, hogy egymással kapcsolatba lépjenek (a szervezetek tevékenységén keresztül, a középiskolában, találkozók a közös helyiségekben). A roma ifjúság csupán minimálisan, illetve egyáltalán nem vesz részt a közügyekben, nincs ifjúsági parlament, amely tevékenyen részt venne a helyi politikában. 2010-ben a roma tizenévesek egy csoportja (mintegy 12 fő) képzésen vett részt, amely a polgári aktivitás támogatására és a Szlovák Köztársaság jogrendjének megismerésére irányult.

A YEPP program jellemzése

A YEPP (Youth Empowerment Partnership Programme) program eleinte néhány európai és amerikai alapítvány, a Berlini Szabadegyetem (INA) és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) nemzetközi akadémiáinak együttműködése révén alakult, amely felett az innovatív együttműködést támogató európai alapítványok hálózata (NEF) vállalt védnökséget. Jelenleg ezt a védnökséget a YEPP International Resource Centre vette át, amely a németországi Berlinben székel.

A program 15 helyi csoportban (ún. Local Sites) valósult meg, összesen hét európai országban (Írország, Olaszország, Lengyelország, Szlovákia, Bosznia és Hercegovina, Németország, Finnország), amelyeket egy ún. YEPP közösségi hálózat fog össze.

1. sz. ábra: A YEPP térképe Európában

Írországban egy dublini helyi csoport kapcsolódott be, Olaszországban hét helyi csoport létezik Albenge-ben, Genoe-ban, La Speziában, Langhában, Loanban és Torinóban. Lengyelországban két helyi csoport van, Varsóban és Zgorzelecben is. Az egyetlen németországi csoport Görlitz városában található. Bosznia és Hercegovinában, Tuzla városában két helyi csoport működik. Egy további csoport a finnországi Kristinedad városában létesült. Szlovákiában szintén egy helyi csoportunk van, az már említett kecer-olszvai mikrorégióban. Egyetlen helyi csoportként mikroregionális szinten, négy község keretén belül működünk (fokozatosan csatoljuk Bányok (Bačkovík) községet, és szintén ez az egyetlen olyan csoport, ahol roma fiatalokkal dolgozunk).

A YEPP IRC küldetése, hogy fenntartható és kíváncsú változásokat hozzon a helyi közösségekben (külön összpontosítva a kevés lehetőséggel bíró közösségekre) egész Európában és Európa határain kívül, továbbá a tevékeny polgári társadalom kiépítésének támogatása a helyi kulcsfontosságú szereplők (stakeholderek) és a fiatalok bevonásával.

A programnak 5 fontos célja van:

- az ifjúság meghatalmazása (lehetővé tenni főként a kevés lehetőséggel bíró fiatalok számára, hogy részt vegyenek a helyi döntéshozatalban, változásokat hozzanak létre azokban a közösségekben, ahonnan származnak és megerősíteni az aktív polgári részvétel folyamatát a szélesebb társadalomban),

- a közösség meghatalmazása (önellátó és magabiztos közösségek kialakítása, a polgárok és a kulcsfontosságú játékosok aktivizálódásának támogatása, a pozitív változások megerősítése abban a környezetben, ahol a gyermekek és fiatalok teljeskörűen fejlődhetnek),
- partnerkapcsolatok (erős és fenntartható partnerkapcsolatok és stratégiai szövetségek kiépítése a különféle szektorokban tevékenykedő partnerek bevonásával (közzsféra, magánszféra, nonprofit szervezetek), különféle szinten (helyi, nemzeti, nemzetközi), a helyi ifjúsági közösségek meghatalmazását támogatva,
- jog-és érdekvédelmi tevékenységek (az állami és független politika befolyásolása, aminek célja, hogy fogantossítsa az ifjúság és a közösség meghatalmazásának alapelveit, a partnerségek alapelveit úgy, hogy azok belekerüljenek a fő áramba és minden szinten beépülhessenek különféle tevékenységekbe),
- oktatás (oktatási és fejlesztési lehetőségek nyújtása ismeret-és tapasztalatcsere útján, helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten).

A YEPP program a kitűzött célok eléréséhez az alábbi hat munkaterületet jelöli meg:

- szolgáltatások nyújtása,
- jog-és érdekvédelmi tevékenységek,
- nemzetközi hálózatok és partnerkapcsolatok,
- a további fejlesztés és terjesztés lehetőségei,
- fundraising,
- koordináció és menedzsment.

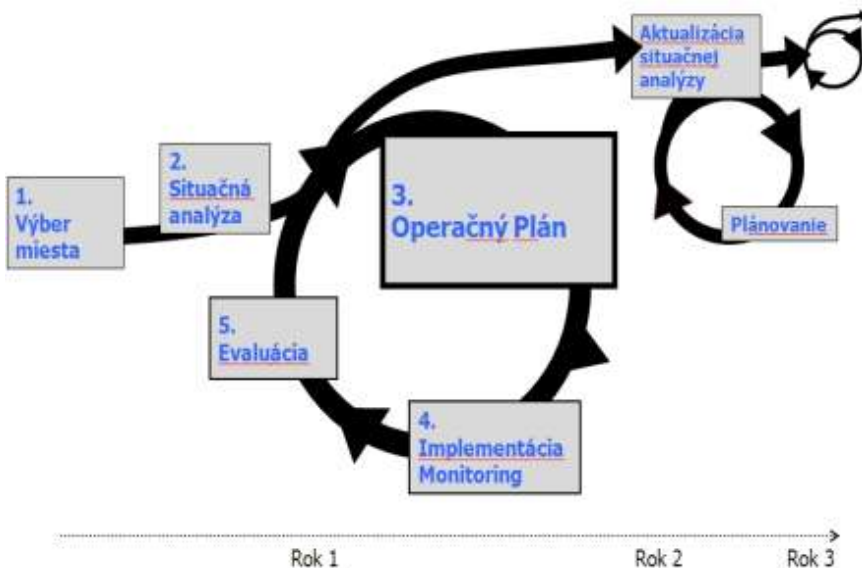
Az általunk alkalmazott egyedi YEPP változás-koncepciót egyszerűen írja le a YEPP változás-ciklus, amely a meghatalmazás megszerzésére szolgáló eszköznek tekinthető. A ciklus az alábbi lépések teljesülésével jön létre:

- a helyi csoport kiválasztása és stabilizációja,
- helyzetelemzés,
- operációs terv kialakítása,
- az operációs terv megvalósítása és figyelemmel kísérése,
- értékelés.

A ciklus lezárását és annak kiértékelését követően kerül sor a helyzetelemzés frissítésére, az operációs terv felülvizsgálatára, esetleges módosítására vagy új operációs terv kialakítására, amennyiben ez szükséges, majd pedig ismét folytatódik a ciklus alapján az operációs terv megvalósítása, figyelemmel követése és értékelése. Ezek a ciklusok állandóan ismétlődnek. Az

egyes ciklusok időtartamát nehéz pontosan megállapítani, ez általában egy év körüli.

2. sz. ábra: A YEPP változás-ciklus

1. a helyszín kiválasztása
 2. helyzetelemzés
 3. operációs terv
 4. implementáció, monitoring
 5. értékelés
- a helyzetelemzés frissítése
 - tervezés

A változások koncepcióját megvalósító helyi támogatói csoport keretén belül az alábbi résztvevők működnek együtt:

- az értékelési facilitátor,
- helyi koordinációs munkatárs,
- fiatalok csoportja,
- helyi lakosok, aktív polgárok,

- a közszféra képviselői (pl. a községek polgármesterei, az önkormányzat munkatársai, helyi politikusok, igazgatók, az iskola alkalmazottai, stb.),
- a magánszféra képviselői (pl. helyi vállalkozók),
- a nem kormányzati szektor képviselői (különbféle társadalmi szervezetek képviselői, stb.)

YEPP Local Site Slovakia

A program keretén belül a Szövetség a JOBB ÉLETÉRT elnevezésű civil egyesületben dolgozók a 2009-ben történt felkérés óta együttműködnek a YEPP nemzetközi hálózattal. 2010-ben már hivatalos helyi csoportként, ún. Local Site Slovakia-ként létezünk, Kecеровce-Olšava Microregion néven.

A YEPP változás-konceptió értelmében a program megvalósítására szolgáló helyszín stabilizálása után 2010-ben nekiláttunk a helyzetelemzés elvégzésének, amelyet 2011 februárjában nyomtatott és digitális kiadványként CD adathordozón egyaránt megjelentettünk, angol és szlovák nyelven, Kecer, Ránkfalva, Patacskő és Bolyár helyzetelemzése címmel. A kiadvány célja a kiválasztott községekben fennálló helyzet feltérképezése, az ifjúság szükségleteire vonatkozó aktuális információk nyújtása, valamint azoknak a legfontosabb problémaköröknek a behatárolása, amelyekkel az ifjúság, az önkormányzat, a nem kormányzati szervek és a további kulcsfontosságú játékosok mindennapi munkájuk során találkozhatnak. A helyzetelemzés következtetései alapján a kulcsfontosságú játékosokkal és a helyi támogatói csoport tagjaival együttműködve megkezdtük az operációs terv kidolgozását. Az így létrejött terv a helyi szinten megvalósítandó, a régióban élő fiatalok helyzetének megváltoztatását célzó programok alapját képezi. Az operációs terv két fő irányelvet (általános célt), ezeken belül pedig több konkrét célt, alcélt és tevékenységet határozott meg.

A helyi támogatói csoport tagjaiból álló monitoring csapatok állandóan figyelemmel követték az operációs terv megvalósítását. Az eredményeket a monitorjelentésekben táblázatok formájában tüntettük fel.

2012 tavaszán elkezdtük a ciklus komplex értékelését, ennek eredménye lett az átfogó értékelő jelentés.

Ezt követően külső tanácsadó bevonásával, az értékelő jelentés eredményei alapján felülvizsgáltuk az eredeti operációs tervet és megtettük a szükséges korrekciókat. Jelenleg az új operációs terv végleges formájában dolgozunk, amelynek implementációját várhatóan 2013-ban kezdjük meg.

Legnagyobb sikereinknek az alábbiakat tartjuk:

- az elkészített helyzetelemzés, amelyben meghatároztuk a helyi közösségek és a fiatalok kulcsfontosságú problémáit,
- számos különféle szektorból származó kulcsfontosságú szereplő mobilizálása, közös munkaplatform kialakítása, amelynek természetesen a fiatalok is részét képezik, erős partnerkapcsolatok kiépítése (a helyi közösségekben működő társadalmi szervezetek képviselői, mint pl. az ETP Szlovákia, Člověk v tísni /Emberek szükséghelyzetben/, OZ Ľudia a energia /Emberek és az energia civil egyesület/, vallási szervezetek, stb., önkormányzatok képviselői, mint pl. Kecer, Bolyár és Ránkfalva polgármesteri, terepen dolgozó szociális munkások és azok asszisztensei, a helyi általános iskolák és kihelyezett szakközépiskolák képviselői, beleértve a tanárok asszisztenseit, a Regionális Egészségügyi Hivatal képviselői, a Szlovák Köztársaság roma közösségeikért felelős kormánybiztosa, stb.),
- a fiatalok participációjának támogatása (a fiatalok helyi, nem szervezett csoportokat alakítottak ki és egy mikroregionális vonatkozású aktív ifjúsági csoportot is, önállóan tervezték az általuk megvalósítandó projekteket, közösségi rendezvényeket valósítottak meg nemcsak a fiatalok számára, hanem az egész mikrorégió részre, stb.),
- a KERA Klub alacsony küszöbű ifjúsági klub megnyitása Kecer községben, a helyi önkormányzat támogatásával,
- ifjúsági találkozók helyszínéül szolgáló helyiségek kialakítása a községi helyiségekben Ránkfalván és Bolyárban, jelenleg ugyanerre már Patacskón és Bátyokban is van kilátás,
- sikeres fundraising (az év folyamán 30 000 eurót sikerült szereznünk tevékenységeink támogatására, a legjelentősebb adományozó a bécsi Erste Foundation),
- tudományos monográfia kiadása Lácshe csháve adadzsiveszeszkére címmel (A mai jó ifjúság),
- aktív részvétel számos nemzetközi rendezvényen, 2010-ben az olaszországi Genovában, 2011-ben a német-lengyel városkában Görlitz/Zgorzelec-ben, ugyanabban az évben Cardiffban, Walesben – ahol az ifjúság participációjának növelésével foglalkoztunk, októberben egy szakmai szemináriumon vettünk részt Berlinben, amelynek fő gondolata a fiatalok vállalkozási terveinek fejlesztése volt.

Számos kihívás áll még előttünk. Ezek közül az alábbiakat tartjuk a legfontosabbnak:

- az ifjúság intézményes oktatásának kiterjesztése (a középiskolák kihelyezett részlegeivel való együttműködés, az ösztöndíj-program fejlesztése az új weboldal segítségével, potenciális főiskolai és egyetemi hallgatók keresése, stb.),
- a fiatalok vállalkozási terveinek fejlesztése (pl. festőcsapat kialakítása, akik az épületek belső és külső tereit szépítenék meg),
- roma fiatalok bevonása a nem-roma kortársaik társaságába,
- a patacskői és bolyári községi programok további fejlesztése,
- új községekbe való terjeszkedés, pl. Bátyok község.

Bibliográfia

BERKYOVÁ, B. - ONDRAŠIKOVÁ, F. – PECHA, J. – ŠIŇANSKÁ, K. 2011. *Situačná analýza Kecerovce, Rankovce, Vtáčkovce, Boliarov*. Košice: Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT. 62 s. ISBN 978-80-970726-0-5.

FRANKL, V. E. 2006. *Vůle ke smyslu*. Brno: cesta. 212 s. ISBN 80 – 7295 – 084 – 3.

HALAMA, P. 2007. *Zmysel života z pohľadu psychológie*. Bratislava: Slovak Academic Press. 223 s. ISBN 9788080950231.

KOČIŠOVÁ, A. - TOLDYOVÁ, J. 2009. Zlepšovanie pripravenosti Rómov uspieť na trhu práce - hľadanie nových perspektív. In *Zmena a budúcnosť, či stagnácia a minulosť Rómov na Slovensku: vysokoškolské učebné texty pre študentov romológie a sociálnej práce s etnickými skupinami*. Košice: Technická univerzita, 2009. ISBN 9788097013776. s. 51-63.

KOČIŠOVÁ, A. 2011. Význam komplexnej multiodborovej prevencie sociálnej deviácie a sociálnej patológie mládeže - preventívne programy v zahraničí i u nás. In: *Prevencia sociálnej patológie v prostredí stredných škôl Košického samosprávneho kraja: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25.11.2011 v Košiciach*. Košice: KSK Košice a KSP FF UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 9788097097899. s. 154-159.

KOL. AUTOROV. 2005. Konferencia o aktívnej participácie mládeže. Zborník z konferencie konanej dňa 05.12.2005 v Bratislave. Bratislava: Iuventa, 23 s. ISBN 80-8072-046-0.

KŘIVOHLAVÝ, J. 2006. *Psychologie zmysluplnosti existence*. Praha: Grada. 204 s. ISBN 80 – 247 – 1370 – 5.

MACHÁČEK, L. 1996. *Občianska participácia a mládež*. Bratislava: IRIS, 98 s. ISBN 80-85447-04-5.

MIHÁLIKOVÁ, J. a kol. 2005. Čítanka pre samosprávy. Mládežnícka politika na miestnej úrovni. Bratislava: Iuventa, 21 s. ISBN 80-8072-043-6.

VÁGNEROVA, M. 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

VAVRICOVÁ, M. Súčasný trendy vo výskume zvládania stresu. In *Československá psychologie*. V tlači.

VAVRICOVÁ, M. 2011. Zvládanie a kontrolované reakcie na záťaž rodičov detí s ťažkým sluchovým postihnutím. In *Cesty k múdrosti: 21. 29. Psychologické dni*. Bratislava: STIMUL, 2011. ISBN 978-80-8127-046-8. s. 576-581.

282/2008 sz. törvény az ifjúsággal való munka támogatásáról

406. sz. törvény az önkéntes munkáról

Internetes források elérhetőségei:

- www.iuventa.sk (2012. 12. 3-án).
- www.yepp-community.org (2012. 12. 3-án)

Szociális és gyermekvédelmi ellátások rendszere - panelbeszélgetés

A panelbeszélgetés során először a magyarországi szociális ellátórendszer fejlődésére ható tényezőkről esett szó. A három meghatározó tényező a következő:

- **társadalmi háttér:** a rendszerváltást követő gazdasági és társadalmi átalakulás alapjaiban érintette a lakosság túlnyomó többségét – számos új differenciált szükségletet, szociális, gyermekek jólétével összefüggő problémát hozott a felszínre:

- szegénység kiterjedése
- adósságok felhalmozódása
- értékválság
- jelentős területi és regionális különbségek.

- **szabályozási háttér:** ebből a szempontból meghatározó a Szociális Törvény és a Gyermekvédelmi Törvény.

A szociális ellátórendszer sajátosságai:

- a szociális ellátórendszer teljes spektruma megtalálható a régiókban – de a kiépítettség mértéke jelentős eltéréseket mutat
- a legkevesbé kiépült a szenvedélybetegek, a pszichiátriai betegek, valamint a hajléktalanok ellátórendszere
- országosan legkiépültebb az időskorúak ellátórendszere
- a kistérségi ellátásszervezés, működtetés előrelépést jelentett a szolgáltatások biztosításában. (A területi lefedettség elsősorban az idősebb célcsoport alapszolgáltatásai, valamint a családsegítés területén javult.)
- a területi egyenlőtlenségek az egyes szolgáltatásokhoz való hozzáférésben – eltérő mértékben, de – minden régióban megjelenik.
- az intézmények alulfinanszírozottak – a normatíva egyre kisebb arányban fedezi a fenntartást, működést.
- a finanszírozási problémák a szolgáltatások leépítéséhez, megszüntetéséhez vezethetnek, ill. negatívan befolyásolják az ellátások elérhetőségét, szakmai színvonalát.
- versengés a forrásokért. A források megszerzésének alapja – sokszor nem a valós szükséglet ill. ellátási hiány, hanem – a jó lobby tevékenység.

- **működési feltételrendszer:**

Az alábbi táblázat a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében lévő településeket mutatja szociális ellátottságuk szerint.

	Települések száma	Ellátott 2008-ban	Ellátatlan 2008-ban	Ellátott 2009-ben	Ellátatlan 2009-ben	Ellátott 2010-ben	Ellátatlan 2010-ben	Ellátott 2011-ben	Ellátatlan 2011-ben
B-A-Z megyei települések száma	358	357	1	358	0	356	2	357	1
<i>Megyeszékhely</i>	1	1	0	1	0	1	0	1	0
Város	25	25	0	25	0	25	0	25	0
Község/ falu	332	331	1	332	0	330	2	331	1

A működés áttekintéséhez elengedhetetlen a Családsegítő és Gyermekjóléti szolgáltatók struktúra alakulásának az átbeszélése:

- 1997 – 2004 intézmények integrált szervezeti egysége
 - önálló családgondozó
 - kapcsolt munkakörök
- 2005 többcélú kistérségi társulások megalakulása
 - társulások által működtetett gyermekjóléti szolgálatok
 - javuló területi lefedettség (tényleges feladatellátás)

- szakképzettségi mutatók pozitív irányú változása
- egyre erőteljesebb igény a továbbképzésekre.

A panelbeszélgetés zárásaként bemutatásra került a Családi Tanácsadó Központ létrehozása, a két terület összehangolása:

- ellátási/szolgáltatási szintek meghatározása – ehhez igazodó struktúra kialakítása
- szolgáltatási csomagok meghatározása – közös szakmai bázison
- alapsomag: mindenki számára igénybe vehető szolgáltatás elemei
- speciális csomag: csak elismert szükséglettel, ill. rászorultság megállapítása után, meghatározott ideig igénybe vehető szolgáltatások
- hatósági munkához kapcsolódó csomag: eltérő kimenettel
- esetmenedzseri – esetkoordinátori feladatok rendszerszintű működtetése, a jelenlegi jogosítványok kiszélesítésével és megerősítésével.

Systém sociálnych služieb a služieb súvisiacich s ochranou detí

Počas panelovej diskusie sme sa najprv rozprávali o faktoroch, ktoré ovplyvňujú rozvoj systému sociálnych služieb v Maďarsku. Tri zásadné faktory sú nasledujúce:

- **spoločenské pozadie:** hospodárske a spoločenské zmeny po prevrate sa zásadným spôsobom dotkli drvivej väčšiny obyvateľov – zapríčinili vznik mnohých potrieb, súvisiacich s novými diferencovanými potrebami, sociálnymi službami a blahobytom detí:

- rozšírenie chudoby
- nahromadenie dlhov
- kríza hodnôt
- výrazné územné a regionálne rozdiely.

- **právne pozadie:** z tohto hľadiska je určujúcim predpisom Sociálny zákon a Zákon o ochrane detí.

Špecifiká systému sociálnych služieb:

- v regiónoch sa nachádza celé spektrum systému sociálnych služieb – pričom však miera jeho úrovne ukazuje výrazné rozdiely
- najmenej rozvinutý je systém sociálnych služieb pre pacientov trpiacich závislosťou, psychiatrických pacientov a bezdomovcov
- celoštátne je na najvyššej úrovni systém sociálnych služieb pre starších
- organizácia a prevádzkovanie služieb na úrovni malých regiónov znamenali postup v zabezpečení služieb. (Územné pokrytie sa zlepšilo najmä v oblasti základných služieb pre cieľovú skupinu starších a v oblasti pomoci rodinám.)
- územné rozdiely v prístupe k jednotlivým službám sa objavujú – v rôznej miere – v každom regióne.
- inštitúcie sú podfinancované – normatíva pokrýva správu a prevádzku v stále nižšej miere.

- problémy s financovaním môžu viesť k poklesu úrovne a zániku služieb, resp. môžu mať negatívny vplyv na dostupnosť služieb a ich odbornú úroveň.
- súťaž o zdroje. Základom získania zdrojov mnohokrát nie je skutočný dopyt resp. nedostatok služby, ale – dobré lobby.

- **systém požiadaviek prevádzkovania:**

Nižšie uvedená tabuľka znázorňuje obce B.A.Z. župy podľa úrovne sociálneho systému.

	Počet obcí	Zaopatrené v roku 2008	Nezaopatrované v roku 2008	Zaopatrené v roku 2009	Nezaopatrované v roku 2009	Zaopatrené v roku 2010	Nezaopatrované v roku 2010	Zaopatrené v roku 2011	Nezaopatrované v roku 2011
Počet obcí v B-A-Z župe	358	357	1	358	0	356	2	357	1
Sídlo župy	1	1	0	1	0	1	0	1	0
Mesto	25	25	0	25	0	25	0	25	0
Obec	332	331	1	332	0	330	2	331	1

Pri prehľade prevádzkovania je nevyhnutné hovoriť o vývoji štruktúre poskytovateľov služieb pre pomoc rodinám a blahobyť detí:

- 1997 – 2004 integrovaná organizačná zložka inštitúcií
 - samostatný opatrovateľ rodiny

- pridružené pracovné náplne
- 2005 vznik viacúčelových združení malých regiónov
- služby pre blahobyť detí prevádzkované združeniami
 - zlepšujúce sa územné pokrytie (reálne splnenie úloh)
 - zmena ukazovateľov odborného vzdelania pozitívnym smerom
 - stále narastajúci dopyt po ďalšom vzdelávaní.

Záverom panelovej diskusie sme predstavili vznik Poradenského centra pre rodiny a zosúladienie dvoch oblastí:

- určenie úrovne služieb/starostlivosti – vytvorenie príslušnej štruktúry
- určenie balíkov služieb – na spoločnej odbornej báze
- základný balík: prvky služieb dostupných pre každého
- špeciálny balík: iba po uznaní nutnosti, resp. odkázanosti, služby využívané počas stanoveného obdobia
- balík spojený s úradnou prácou: rôzne výstupy
- vykonávanie úloh manažmentu a koordinácie jednotlivých prípadov, s rozšírením a posilnením súčasných oprávnení

Szegénység, munkanélküliség - panelbeszélgetés

A panelbeszélgetést Fógelné Kiss Évával, a B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának vezető munkatársa segítségével vezettem.

A panelbeszélgetésen elsősorban az államigazgatásban valamint felsőoktatási intézményekben dolgozó kollégák vettek részt mindkét országból. A beszélgetés alapvetően három téma körül zajlott: szegénységi ráták és tendenciák; a munkanélküliségi ráták és tendenciák illetve a munkanélküliség kezelésére vonatkozó programok, gyakorlatok; valamint a munkanélküliség megélése, pszichológiája.

A szegénységgel kapcsolatosan beszélgettünk arról, hogy Magyarországon a szegénységi ráta 17%-os, azaz legalább 1,6 millió embert érint napi szinten a kérdés. Nagyon nagy területi egyenlőtlenségek tapasztalhatóak a szegénységgel kapcsolatos érintettségben: a keleti országrészben háromszor annyi szegény él, mint Közép-Magyarországon. A háztartás típusa, a benne élők aktivitása, életkora, a családok szerkezete is fontos dimenziók ennek a kérdésnek a vizsgálatakor. Az egyetlen felnőttből álló gyermektelen háztartásokban nagy a szegénységi kockázat (18%-uk szegénységi küszöb alatt él), a két felnőttből álló háztartásoknál, ahol mindkettő aktív korú, ott 10%-os a szegénységi ráta, a két felnőttből álló háztartások esetén, ahol legalább az egyik 65 év fölötti, ott 8%-os a ráta. A legdrámaibb azonban az egyedülálló szülő gyermekkel típusú háztartások esetében: 39%-uk él szegénységben. Megállapítható, hogy a szegénységi kockázat nő a gyerekszám emelkedésével, valamint, hogy a szegénységi kockázat csökkentéséhez legalább az egyik felnőtt főállású munkába állása szükséges. A Kassai Önkormányzati Kerületről, illetve Kassáról a beszélgetésen résztvevők nem rendelkeztek pontos adatokkal, de elhangzott, hogy hasonló területi egyenlőtlenségek ott is megfigyelhetők és a családtípusoknál is hasonló tendenciák érzékelhetők a szegénység vonatkozásában. Ha egy konkrét példát is említünk a két térség hasonló helyzetének bemutatására, akkor elmondható, hogy a 2005-ös évben például

mindkét térségben a háztartások átlagos bevétele éves szinten a 2250-2750 Euró közötti (nagyon alacsony) tartományba esett.¹

A munkanélküliség kérdésével kapcsolatosan beszélgettünk a munkanélküliségi és foglalkoztatási mutatók alakulásáról, a foglalkoztatás-élénkítő programokról. Ennek kapcsán elhangzott, hogy Magyarország és B.-A.-Z. megye foglalkoztatási mutatói a 2012. év adatai alapján javuló tendenciát mutatnak. Megyénkben ebben az évben 42,6%-osra emelkedett a foglalkoztatottak aránya, de 8% ponttal elmarad az országos foglalkoztatási arányszámtól. Ha 2008-tól tekintjük, akkor megállapítható, hogy Szlovákiában 6-7%-kal magasabb volt a foglalkoztatási arány, mint Magyarországon. 2012-ben ez a különbség Szlovákia javára nagyjából 4-5%. Ezzel összevetve, a munkanélküliségi ráta Magyarországon 2012-ben 11% volt, Szlovákiában 13%. B.-A.-Z. megyében ehhez képest is nagyon magas, 19%-os és vannak olyan kistérségek, ahol meghaladja a 25%-ot is. A Kassai Önkormányzati Kerületben ez a ráta 20% feletti.² A foglalkoztatást elősegítő, a munkanélküliség kezelésére vonatkozó támogatások sorában Magyarországon egyrészt találhatóak olyanok, amelyek a foglalkoztatás bővítését szolgálják. Ilyenek például a bér- és bérköltség támogatások vagy a közfoglalkoztatási programok. Vannak a foglalkoztathatóság javítását szolgáló támogatások, szolgáltatások és végül a munkaerőpiaci kereslet-kínálat összehangolását megcélzó szolgáltatások. Hasonlóakra Szlovákiában is van példa. Szó esett arról is, hogy a munkanélküli járadék folyósításának időtartama Szlovákiában hat hónap. Magyarországon az álláskereső részére a jelenleg hatályos jogszabály három támogatási formát határoz meg: az álláskeresői járadékot (annak, aki négy éven belül legalább háromszázhatvanöt nap munkaviszonnyal rendelkezik, a folyósítás ideje maximum 90 nap lehet), az álláskeresői segélyt (az álláskeresői járadékot követően) valamint a költségtérítést (olyan helyközi utazási költségek megtérítése, melyek a munkahelykereséssel összefüggésbe hozhatóak).

Mivel a panelbeszélgetés egyik résztvevője munkapszichológiát oktat és ennek a területnek a szakértője, arról is szó esett, hogy hogyan élik meg a munkanélküliséget az emberek. Ennek kapcsán elmondta, hogy már nem számít stigmának, ha valaki munkanélküli, mert nagyon sok embert érint ez a probléma. Ezzel összefüggésben megváltozik a munkanélküliséghez való egyéni, személyes hozzáállás is: sokan hozzászoknak ehhez az életformához és

¹ A gazdasági és kulturális együttműködést megalapozó és segítő hálózat létrehozása – Megvalósíthatósági tanulmány. http://cesci-net.eu/tiny_mce/uploaded/INFO-NET_halozat_letrehozas.pdf. Ister-Granum Eurorégió Fejlesztési Ügynökség Kht. 2007.

² A gazdasági és kulturális együttműködést megalapozó és segítő hálózat létrehozása – Megvalósíthatósági tanulmány. http://cesci-net.eu/tiny_mce/uploaded/INFO-NET_halozat_letrehozas.pdf. Ister-Granum Eurorégió Fejlesztési Ügynökség Kht. 2007.

nem is akarnak változtatni rajta (különösen a nők tudnak jobban alkalmazkodni ahhoz, ha munkanélkülivé válnak). Megvitattuk ennek kapcsán a fiatalok munkavállalási nehézségeit, a diplomás, fiatal munkanélküliség alakulását a két országban. Ennek kapcsán összehasonlítottuk a fiatalok munkanélküliségi rátáját, amely 2012-ben Magyarországon 28,4%-os, Szlovákiában 33,9%-os volt.³

³ <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/may/16/youth-unemployment-europe-oecd#data>, OECD jelentés.

Chudoba, nezamestnanosť

Panelovú diskusie sme viedli v spolupráci s pani Fógelné Kiss Éva, vedúcim pracovníkom Úradu práce B.-A.-Z. župa. Na panelovej diskusii sa medzi inými zúčastnili kolegovia z oboch krajín, pracujúci v štátnej správe a vo vysokoškolských inštitúciách. Rozhovor sa viedol najmä v okruhu troch tém: pomer chudoby a trendy; pomer nezamestnanosti a trendy, resp. programy a prax riešenia nezamestnanosti, psychológia a prežívanie nezamestnanosti.

V súvislosti s chudobou sme sa rozprávali o tom, že pomer chudobných v Maďarsku je 17%-ný, čiže chudoba sa každodenne týka 1,6 miliónov ľudí. V súvislosti s okruhom dotknutých existujú veľmi výrazné územné nezrovnalosti: na východe krajiny žije trikrát toľko chudobných ako v strednej časti Maďarska. Pri skúmaní tejto otázky sú dôležitými faktormi aj typy domácností, aktivity a vek ich členov, štruktúra rodín: v bezdetných rodinách s jedným dospelým je riziko chudoby vysoké (18% z nich žije pod prahom chudoby), v domácnostiach zložených z dvoch dospelých v aktívnom veku je pomer chudoby 10%-ný, v domácnostiach s dvomi dospelými, kde aspoň jeden z nich je nad 65 rokov, pomer chudoby je 8%-ný. Najdramatickejšie číslo však platí pre domácnosti jedného rodiča s dieťaťom: až 39% žije v chudobe. Môžeme teda konštatovať, že riziko chudoby rastie s nárastom počtu detí, ako aj to, že pre zníženie tohto rizika sa vyžaduje pracovný pomer na plný úväzok aspoň jedného z dospelých. Účastníci zo Slovenska o Košickom samosprávnom kraji nemali presné údaje, avšak potvrdili, že podobné územné rozdiely sú badateľné aj u nich a tendencie v súvislosti s chudobou sú podobné v prípade typov rodiny. Keby sme chceli uviesť aj konkrétny príklad pre prezentáciu podobnej situácie dvoch daných oblastí, môžeme povedať, že v roku 2005 bol priemerný ročný príjem domácností v oboch oblastiach v rozmedzí od 2250 do 2750 eur (veľmi nízky).¹

V súvislosti s otázkou nezamestnanosti sme diskutovali o vývoji ukazovateľov nezamestnanosti a zamestnanosti a o programoch pre podporu

¹ Štúdia uskutočniteľnosti – Založenie siete pre pomoc a podporu hospodárskej a kultúrnej spolupráce http://cesci-net.eu/tiny_mce/uploaded/INFO-NET_halozat_letrehozas.pdf. Ister-Granum Eurorégó Fejlesztési Ügynökség Kht. 2007.

zamestnávania. V súvislosti s tým odznelo, že ukazovatele Maďarska a B.-A.-Z. župy ukazujú na základe údajov z roku 2012 tendencie zlepšenia. V našej župe sa pomer zamestnaných v tomto roku zvýšil na 42,6%, pričom za celoštátnym údajom zamestnanosti stále zaostáva o 8 %. Ak sa na to pozrieme od roku 2008, môžeme povedať, že na Slovensku bol pomer zamestnanosti o 6-7% vyšší, ako v Maďarsku. V roku 2012 je tento rozdiel 4-5 % v prospech Slovenska. Pre porovnanie uvádzame, že roku 2012 bol pomer nezamestnaných v Maďarsku 11%, kým na Slovensku 13%. Toto číslo je v prípade B.-A.-Z. župy veľmi vysoké, 19%-né, a sú aj také regióny, kde presahuje 25%. Tento údaj v Košickom samosprávnom kraji je nad 20%.² Medzi podporami zamestnanosti a programami pre riešenie nezamestnanosti v Maďarsku sa nachádzajú jednak také, ktoré slúžia na rozšírenie zamestnanosti. Sú to napríklad podpory pre mzdu a mzdové náklady alebo programy verejnoprospešných prác. Existujú podpory a služby pre zlepšenie zamestnanosti a takisto aj služby za účelom zosúladenia ponuky a dopytu na trhu práce. Podobné iniciatívy existujú aj na Slovensku. Hovorili sme aj o tom, že doba pre poskytovanie podpory v nezamestnanosti na Slovensku je šesť mesiacov. Súčasne platné právne predpisy v Maďarsku určujú tri formy podpory pre uchádzačov o zamestnanie: príspevok pre uchádzača o prácu (tomu, kto má aspoň 365 dňový pracovný vzťah za uplynulé štyri roky, dĺžka poskytovania je maximálne 90 dní), podpora pre uchádzača o prácu (po ukončení príspevku), ako aj náhrada výdavkov (náhrada cestovných nákladov vynaložených v súvislosti s hľadaním si práce).

Keďže jeden z účastníkov panelovej diskusie vyučuje psychológiu práce a je aj odborníkom v tejto oblasti, hovorili sme aj o tom, ako prežívajú ľudia to, že sú nezamestnaní. V súvislosti s tým odznelo, že nezamestnanosť sa už nepovažuje za stigma, keďže tento problém sa dotýka mnohých. V súvislosti s tým sa mení aj individuálny, osobný prístup k nezamestnanosti: mnohí si zvykli na tento životný štýl a ani ho nechcú meniť (najmä ženy sa dokážu prispôbiť k stavu nezamestnanosti). Diskutovali sme aj o ťažkostiach mladých pri hľadaní si práce, vývoj mladých nezamestnaných diplomovaných absolventov v oboch krajinách. Porovnali sme aj pomer

² Štúdia uskutočniteľnosti – Založenie siete pre pomoc a podporu hospodárskej a kultúrnej spolupráce. http://cesci-net.eu/tiny_mce/uploaded/INFO-NET_halozat_jetrehozas.pdf. Ister-Granum Eurorégió Fejlesztési Ügynökség Kht. 2007.

Roma programok – panelbeszélgetés

Szlovákiában a cigány szót, annak pejoratív zöngéje miatt már nem használják, sem a cigányok, sem a többségi társadalom. Ezzel szemben Magyarországon használható a roma szinonímájaként, igaz egyes személyek, vagy csoportok a romát preferálják. Mivel azonban a borsod-megyei romungró cigányok magukat cigánynak nevezik, mi is ezt a kifejezést használjuk leggyakrabban.

Szlovákiából érkezett vendégeink a YEPP nemzetközi program gyakorlati tapasztalatairól meséltek, különösképp Kecer településről, mivel annak polgármestere is részt vett a konferencián, ami mutatja a polgármester nyitottságát, együttműködési hajlamát. A 15 YEPP pont mindegyikén van ifjúsági csoport, először képzik a részt vevőket (Kecer esetében 15 fő 16-22 év közötti fiatal jogi ismeretekre, hogyan kell a hivataloknál eljárni, önéletrajzot írni, stb.) A képzések után képessé válnak arra, hogy megfogalmazzák, hogy mit is szeretnének. A 2700 fős Kecerben a programban létrejött egy közösségi ház, számos közösségi rendezvénnyel- melyet maguk a helyiek találtak ki, így volt tehetség-kutató verseny (116 gyerek szerepelt, összesen 350-en vettek részt az eseményeken). Rendszeresen van a négy szomszédos település lakosai közötti focimeccs, melyek sajátossága, hogy a csapatok vegyesen állnak roma és nem roma, férfi és női játékosokból. Ennek az is a jelentősége, hogy míg régebben a romák és nem romák együtt dolgoztak, ma már a munkanélküliség miatt otthon ülnek, s a „csak a tévéből látják egymást”. A településen létrejött egy kihelyezett szakközépiskola (varrónő és kézműves szakokkal). E szakmák a többségi társadalom tagjait nem vonzzák. A diákok egy év után nyitottabbak, magabiztosabbak lettek. Az a kihívás, hogy az iskola után találnak-e munkát. A településen az általános iskolának jelenleg 800 roma diákja van- pár éve gondok voltak a hiányzással, de ma már azt a szociális juttatások megkurtításával szankcionálják- hasonlóképp Magyarországhoz- ami eredményesen növelte az iskolába járást.

A Felvidék a múltban mezőgazdasági terület volt, 1992 után szűnt meg Kecerben a TSZ- addig disznót, nyulat, bikát tartottak. Értenek hozzá az emberek. A polgármester gondolkodik szövetkezet létrehozásán- bérelt földeken. Igaz, a fiatalok már nem értenek az állatokhoz és nem is akarnak vele foglalkozni. Vannak háztájízó roma családok, de a supermarketek

alacsony áraival versenyezni nem lehet, egyre többen felhagynak hát vele. Mindezek elmondhatók Magyarországról is.

Kecerben a romák számára az egyetlen munkalehetőség a közmunka. Jelenleg 380 fő jelentkezett, akik szívesen és jól dolgoznak - elsősorban illegális hulladéklerakókat számolnak fel, sepernek, kaszálnak, őrző-védő szolgáltatást látnak el. A romák nem alkotnak homogén csoportot, nem mindenki akar dolgozni közülük. Ezek is elmondhatók Magyarországról.

Ránkauce-n (Rákfalván) a bódvalenkeihez hasonlóan jótékonyági alapon indultak fejlesztési folyamatok. Az idegenből jött asszony támogatásával egy 5 fős roma asszony közösség jött létre, kaptak egy házat, melyet felújítottak, van benne mosógép, fürdőszoba, tartanak házi állatokat és kézműveskednek. Szép patchwork termékeiket, szőnyeget, takarókat, képeket azonban nem tudják értékesíteni. Az asszonyok révén próbálják megszólítani az egész családot. A munka nehézségét mutatja, hogy a kívülről jött adakozó egy év után pszichiátriai osztályra került - de a tevékenységet nem adja fel, csak más hozzáállással próbálja folytatni.

A szlovákiai és magyarországi idősek otthona ellátását is összehasonlítottuk, mivel az Aranykor Idősek Otthona képviselője felvetette, hogy eddig Magyarországon roma ellátottjaik nem voltak, de mostanában megjelennek. Szlovákiában még mindig nem jellemző a roma ellátott, részben a hagyomány miatt, hogy az időseket el kell látni a leszármazottaknak, ahogyan őket is ellátták az idősek, mikor gyerekek voltak. Ezen kívül a szlovákiai intézetekben nehéz bekerülni, két év várakozási idő a jellemző és a rászorultság bizonyítása is szükséges. Sokszor nagyon drága az ellátás - igaz az állami intézetekben a szociális helyzettől is függ az ár, de legalább 170 euró/hó.

Rómske programy – panelové diskusie

Na Slovensku sa slovo cigán nepoužíva ani medzi Cigánmi, ani v rámci väčšinového obyvateľstva z dôvodu jeho pejoratívneho znenia. V Maďarsku sa naopak používa ako synonymum slova Róm, hoci je pravda, že niektoré osoby alebo skupiny uprednostňujú názov Róm. Keďže však Romungrovia v Boršodskej župe sa sami nazývajú Cigánmi, aj my používame najčastejšie tento výraz.

Hostia zo Slovenska nám rozprávali o praktických skúsenostiach s medzinárodným programom YEPP, najmä o obci Kecerovce, pretože na konferencii sa zúčastnil aj starosta tejto obce, preukazujúc svoju otvorenosť a ochotu k spolupráci. Vo všetkých 15 bodoch YEPP sa nachádza mládežnícka skupina, začínajú so školením účastníkov (v prípade Keceroviec vyučujú právne poznatky 15 mladým ľuďom vo veku 16-22 rokov, ako sa píše životopis, ako sa postupuje na úradoch a pod.). Po školení sú títo mladí ľudia pripravení na to, aby sami povedali, čo by vlastne chceli. V obci Kecerovce s počtom obyvateľov 2700 vznikol v rámci programu komunitný dom, organizovali večer talentov – podľa nápadu miestnych obyvateľov (vystúpilo 116 detí a celkom sa zúčastnilo 350 ľudí). Medzi štyrmi susednými obcami sa pravidelne konajú futbalové zápasy, ktoré majú svoju špecialitu: družstvá sú zložené z mužov a žien. Má to veľký význam aj z toho hľadiska, že kým sa v minulosti Rómovi a Nerómovia stretávali na pracovisku, dnes už následkom nezamestnanosti „sa vidia iba v televízii“. V obci založili detašovanú strednú odbornú školu (odborníci šička a murár). Tieto povolania nie sú pre väčšinu spoločnosti zaujímavé. Študenti sú po roku otvorenejší a sebavedomejší. Výzvou je, či si dokážu nájsť prácu po ukončení školy. Základná škola v obci má v súčasnosti 800 rómskych žiakov – pred niekoľkými rokmi boli problémy s absenciou, ktorá je však dnes stíhaná krátením sociálnych dávok – podobne ako v Maďarsku – čo úspešne zvýšilo školskú dochádzku.

Časť oblasti dnešného Slovenska bola poľnohospodárskou oblasťou, po roku 1992 zaniklo kecerovské družstvo, dovtedy chovali ošípané, zajace, byvoly. Tamojší tomu rozumejú. Starosta uvažuje o založení družstva na prenajatých pozemkoch. Je síce pravda, že mladí už zvieratám nerozumejú a ani sa nechcú nimi zaoberať. Niektoré rodiny sa snažili vypestovať si zeleninu a chovať zvieratá pre vlastnú potrebu, ale nedokážu držať krok s nízkymi

cenami supermarketov, čo ich odrádza. To isté môžeme povedať aj o Maďarsku.

Pre kecerovských Rómov sú jedinou možnosťou zamestnania verejnoprospešné práce. V súčasnosti je prihlásených 380 osôb, ktorí pracujú ochotne a dobre – zaoberajú sa predovšetkým likvidáciou ilegálnych skládok odpadu, zametajú, kosia, vykonávajú bezpečnostnú a ochranársku službu. Rómovia netvorí homogénnu skupinu, nie všetci z nich chcú pracovať. Aj toto platí rovnako pre Maďarsko.

V Ránkovciach sa rozvojové procesy začali podobne ako v obci Bódvalenke na báze dobročinnnej. Pani zo zahraničia tu založila rómsku ženskú komunitu z 5 žien, dostali dom, ktorý si obnovili, majú v ňom pračku, kúpeľňu, chovajú domáce zvieratá a robia ručné práce. Svoje krásne patchworkové výrobky, koberce, prikrývky, obrazy však nedokážu predáť. Cestou zapojených žien sa snažia osloviť celú rodinu. Náročnosť práce dokazuje, že dobročinná osoba zo zahraničia sa po roku dostala na psychiatrické oddelenie, ale svoje aktivity nevzdala, len sa pokúša meniť svoj prístup.

Porovnali sme aj domovy sociálnych služieb na Slovensku a v Maďarsku, pretože zástupca Domovu dôchodcov Zlatý vek podotkol, že v Maďarsku doteraz nemali rómskych klientov, v súčasnosti sa však už objavujú. Na Slovensku ešte stále nie sú rómski klienti v podobných ústavoch, sčasti aj kvôli tradíciám, podľa ktorých sa o starých musí postarať rodina, potomkovia, takisto ako bolo o nich postarané v ich mladosti. Okrem toho je veľmi ťažké dostať miesto v slovenských ústavoch, čakacia doba je dvojročná a vyžaduje sa potvrdenie o odôvodnenosti žiadosti. Poskytované služby sú veľmi drahé, hoci je pravda, že v štátnych ústavoch cena závisí aj od sociálnej situácie, ale stoja minimálne 170 eur na mesiac.

Nezamestnanosti mladých, ktorý bol v okru 2012 v Maďarsku 28,4%-ný a na Slovensku 33,9%-ný.¹

¹ <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/may/16/youth-unemployment-europe-oecd#data>, OECD jelentés.

